XI B26

Technische Wenken

voor den Boekdrukker

Overgedrukt uit het
Weekblad voor den
Boekdrukker
Eerste Jaargang

Vennootschap Lourens Coster
Haarlem, Z.-Buitenspaarne 6
1905

TECHNISCHE WENKEN.

Technische Wenken

voor den Boekdrukker.

Overgedrukt uit „Het Weekblad v. d. Boekdrukker".

Technische Wenken Voor den Zetter.

Briefhoofden.

De hoofden van brieven, rekeningen, circulaires enz., onverschillig welk formaat men neemt, mogen in geen geval grooter zijn dan één derde deel van het papier. Zoodra zij deze grens overschrijden, wordt de brief topzwaar en schijnt het hoofd te lomp voor het formaat.

Ook moet de afstand tusschen het zetsel en den rand van het papier minstens twee cicero bedragen. Een breede rand wit geeft tevens een royaler idée.

Advertentie-nummers.

In bijna alle dag- en weekbladen is het de gewoonte de advertenties te nummeren. Nu worden deze getallen gezet uit de schrift, welke men in gebruik heeft, en tusschen ( ) of [ ] geplaatst.

Niet altijd zijn deze haakjes aanwezig, waardoor zeer dikwijls misverstand ontstaat bij het lezend publiek, dat het getal voor een huisnummer of iets dergelijks aanziet.

Met betrekking hierop is het o. i. beter de getallen uit de noemercijfers der breuken te zetten, bijv. $^{2}/_{172}$.

Doordat de cijfers nu kleiner zijn en lager staan, zal er zoo licht geen vergissing meer plaats hebben, terwijl haakjes nu geheel en al overbodig zijn.

Een bakje met noemercijfers kan men zeer gemakkelijk naast de zetkast plaatsen.

Interlijnen.

Zoo nu en dan is het noodzakelijk interlijnen te reinigen, vooral als deze veel worden gebruikt voor smoutwerk en platzetsel. Door het vuil, dat langzamerhand aankleeft, zijn de interlijnen natuurlijk dikker, soms onregelmatig geworden. Bij pasvormen, omramingen en randen is dit een groot ongemak.

Als reinigingsmiddel wordt petroleum aangeraden. Men laat ze hierin eenigen tijd liggen en droogt ze daarna zorgvuldig met een doek af.

Smoutletters.

Wanneer men smoutletters gebruikt uit de zoogenaamde steekkastjes, hebben de zetters de afkeurenswaardige gewoonte de letters aan te grijpen met een corrigeer-tangetje. Zeer dikwijls glipt dit instrumentje uit en de aangegrepen letters worden hierdoor vernield.

Op vele drukkerijen is dit gevaarlijk tangetje dan ook verboden; hij die het daar toch gebruikt, wordt door den chef beboet, indien de zetter op heeterdaad gesnapt wordt.

Smoutletters behooren m e t d e v i n g e r s uit het steekkastje genomen te worden, om geen schade te veroorzaken aan dit dure materiaal.

Slot-Vignetten.

Aan het einde van een hoofdstuk plaatst men zeer veel in romans en ander werk een vignet om het blanke deel der pagina een beetje te temperen, of uit het oogpunt van versiering.

Bij de keuze dezer slot-vignetten wordt meer dan eens gezondigd.

Zoo herinner ik mij een Duitschen roman. Elk hoofdstuk begint met een letter-vignet; aan het einde is een ander vignetje geplaatst.

Maar welke slot-vignetjes heeft men hier gekozen!

Behalve ornamentieke, ook afbeeldingen van bloemen en dieren, zooals spinnen, muggen, vlinders, vogels enz. Onder het eerste hoofdstuk, handelende over een boosaardige schoonmoeder prijkt een spin; daar waar de wanhoop van een jonge dame, die zich verdrinken wil, wordt beschreven, is een kwakend kikkertje gezet; onder het volgende chapître, over een weenende moeder, pronkt een gestyleerd krokodilletje.

Haast zou men hier gaan gelooven, dat de zetter op z ij n manier, eens komiek heeft willen zijn. Onbegrijpelijk dat de boekdrukker en de uitgever deze dingen niet geschrapt hebben.

Indien men onder een hoofdstuk een vignetje plaatst, neem dan ornamentieke, neutrale figuurtjes, of zet ze uit lijntjes en ornamentstukjes te zamen. Maar geen spinnen, vliegen, slangetjes, kikkers, muggen, torren en ander griezelig ongedierte, vooral niet als zij geheel en al tegenstrijdig zijn met den inhoud van het hoofdstuk, of dit parodiëeren.

Elzen.

Men moet nimmer elzen met den punt omhoog laten staan, daar gevaarlijke verwondingen aan hand en pols hiervan de gevolgen kunnen zijn. Een els moet men steeds in liggende houding op den bok plaatsen.

Het rangschikken der Advertenties.

Bij het opmaken der advertentie-pagina's eener courant wordt dikwijls machinaal en zeer onnadenkend gehandeld. Bij vele opmakers (metteurs) is dit werk slechts de kunst om zoo spoedig mogelijk de advertenties zóó te rangschikken, dat de kolommen even lang zijn. Dan is voor hen de advertentie-pagina af.

Maar de inzenders der advertenties, indien zij goed de waarde en het nut eener annonce begrijpen, zullen klagen:

„Mijn advertentie komt in het geheel niet uit! Hoe kan die drukker toch zoo dom zijn mijn reclame tusschen twee zulke groote advertenties dood te drukken! De mijne verdwijnt daardoor geheel en al!"

En met recht.

Beziet men met aandacht de annonce-pagina's der couranten, dan zal men tot de conclusie komen, dat een massa advertenties verdwijnen of bijna plat gedrukt worden door andere.

De schuld ligt aan dengeen, die deze pagina's opmaakt. Deze persoon moet er steeds aan denken zijne annonces zóódanig te plaatsen, dat de eene geen afbreuk doet aan de daarop volgende.

Nu zal men zeggen: „Ja, doch het is maar een courant, en we hebben daarvoor den tijd niet".

Alles gemakzucht of niet kunnen.

Als men echter jong begint elke advertentie haar juiste plaats te geven, zal men dit zeer spoedig in zijn macht hebben.

Men mag een advertentie toch niet moedwillig onttrekken aan het oog van het publiek, dat zich toch al zoo weinig interesseert voor de advertentie-pagina eener courant?

Zetborden.

Om gescheurde zetborden te herstellen, giet men de scheuren vol met gips, dat men, nadat het gedroogd is, met petroleum inwrijft.

Spatiëeren van Cursief.

Cursieve schriften kan men niet spatiëeren, evenmin als men het met schrijf- en rondschriften mag doen. De cursieve schriften toch zijn als een soort schrijfschrift te beschouwen. Zoodra men spatiëert, verliezen de cursieven hun karakter en de woorden schijnen als het ware uit elkander gerukt.

Dus altijd:

Boekdrukker.

en nooit:

B o e k d r u k k e r.

Alleen is het spatiëeren geoorloofd bij woorden, welke slechts uit hoofdletters bestaan. Hier toch zijn de cursieve letters geen soort schrijfschrift meer.

Gebrek aan teekens bij Schrijfletters.

Hoe dikwijls ziet men niet bij verlovings-, trouw- of rouwkaarten, welke met schrijfletter gedrukt zijn, dat de voorkomende breukcijfers uit een andere soort letters gezet staan, bijv.:

Receptie van 2 ¼–4 ½ uur.

In enkele gevallen behelpt men zich met boekletter-breukcijfers, hetgeen zeer leelijk staat te midden van de schrijfletters. Het best neemt men cursieve cijfers, doch het allerbeste zou zijn, dat de lettergieterijen deze breukcijfers bij de schrijfschriften leverden.

Datums in Engeland.

Indien het soms voorkomt circulaires, prospectussen, reclamekaarten of iets dergelijks in Engelsche taal te zetten, moet men er aan denken, dat men den datum niet in de volgorde zet, welke hier in Holland in gebruik is.

In Engeland schrijft men eerst den naam der stad, dan dien der maand, vervolgens den datum en ten laatste het jaartal; dus: Londen, Dec. 8, 1901.

Bindtouw.

Wanneer stukken platzetsel of smoutvormen weggemaakt worden, komen de verschillende stukken bindtouw vrij. Het is aan te raden dit in losse strengetjes op te wikkelen en dan in een kistje te bewaren. Ook hangt men het wel over een spijker, doch hierbij gebeurt het dikwijls, dat het touw in elkander verward geraakt,

hetgeen zeer onaangenaam is. Het ontwarren is een vervelend en tijdroovend werkje.

Nu is het wel waar, dat opgewikkeld bindtouw lang zoo spoedig niet droogt als dat, wat men aan een spijker hangt. Dit komt, doordat de lucht in het laatste geval meer vrijen toegang heeft. Doch indien men het kistje met strengetjes des zomers op een zonnige plaats en des winters in de nabijheid van kachel of verwarmingsbuizen zet, is deze hindernis op zeer eenvoudige wijze uit den weg genomen.

Het Zetbord.

Het is zeer praktisch aan den achterkant van het zetbord een latje te laten spijkeren, om zoodoende het afglijden der opgebonden vormen tegen te gaan.

Elken keer toch, dat een zetbord in een regaal geschoven wordt, glijden de lettervormen meestal iets naar achteren, totdat ze er, op een onbewaakt oogenblik, afkantelen. Een eenvoudig dun latje, nog geen halve centimeter hoog, behoedt den zetter voor veel onaangenaamheden.

Spatiëeren van woorden.

In enkele drukkerijen heeft men de verkeerde gewoonte woorden zoodanig te spatiëeren, dat men ze moet gaan spellen om te weten wat er staat. Dit uit elkander rukken is een gevolg van het op zekere lengte willen brengen van een regel. Dit is echter niet te dwingen en mag de grens niet overschrijden.

En is het eigenlijk niet veel beter, netter en lees-

baarder, wanneer men ter weerszijde van het woord een paar passende ornamenten plaatst, of eenvoudig een breedere lettersoort neemt?

Ook bij het wegmaken der vormen kan men gespatiëerde regels lang zoo vlug niet distrubueeren als die, welke gewoon gezet zijn; de spaties komen maar al te dikwijls tusschen de letters in de verschillende vakjes terecht.

Men moet, als het eenigszins kan, zoo weinig mogelijk woorden en regels spatiëeren; dit veroorzaakt onnoodig tijdverlies en verhoogt de schoonheid van het zetsel niet.

Schrijf-machineschrift.

Deze soort imitatie-letters zijn gemaakt naar de letters der „Typewriter" en worden in de drukkerij gebruikt om aan het drukwerk den schijn te geven, alsof het van de schrijf-machine afkomstig is.

Natuurlijk moet men de regels dan ook zoo zetten, gelijk dit bij het schrijf-machineschrift het geval is: de eene regel een beetje langer dan de andere. Hiertegen wordt meer dan eens gezondigd. Men zet de regels

De schrijf-machineschriften zijn zeer geschikt voor circulaires en ander handels-drukwerk.
In drukkerijen, die in handelssteden gelegen zijn mogen zij dan ook niet ontbreken. Men haaste zich dus deze lettertypen aan te schaffen.

(Foutief gezet.)

dan voluit, zooals bij gewoon platzetsel, en vult de

ruimte tusschen de woorden aan, indien er eenige ruimte achter in den zethaak overblijft.

De schrijf-machineschriften zijn zeer geschikt voor circulaires en ander handelsdrukwerk. In drukkerijen, die in handelssteden gelegen zijn, mogen zij dan ook niet ontbreken. Men haaste zich dus deze lettertypen aan te schaffen.

(Goed gezet.)

Niet t u s s c h e n de woorden, maar aan het einde van den regel moet de overblijvende ruimte in den zethaak aangevuld worden, gelijk dit is bij het werk van den typewriter.

Een paar zetfouten.

Het woordje „Postcript" of „Postcriptum" wordt meestal afgekort met P. S. Daar „Postcriptum" echter één woord is, moet men o. i. niet met P. S. afkorten, maar P S.; alzoo geen punt tusschen P en S.

Ook het woordje „circa" mag niet samengetrokken worden als c.a., maar ca. Beide bovengenoemde fouten ziet men echter nogal eens voorkomen.

Duitsch Platzetsel.

Op Hollandsche drukkerijen, waar Duitsche grammaires, leerboeken of bloemlezingen gedrukt worden, moet men acht geven op de witverdeeling tusschen de woorden en teekens.

In Duitschland is het algemeen regel zooveel mogelijk gelijke afstanden tusschen alle woorden te hebben;

echter moet het wit vóór een woord, dat met een hoofdletter aanvangt, iets kleiner zijn dan bij de andere. Deze regel vindt zijn oorzaak hierin, dat — volgens onze Duitsche collega's — de afscheiding tusschen zulke woorden (zelfstandige naamwoorden, eigennamen enz.) duidelijker aangegeven wordt door de hoofdletters dan die der overige.

Achter een komma mag ook iets minder wit geplaatst worden, dito bij een komma-punt en dubbel-punt. Na een punt, vraag- of uitroepteeken plaatst men echter, evenals in het Hollandsch, op zijn minst een vierkantje.

Vreemde woorden en afkortingen daarvan moeten steeds in Latijnsche (Romeinsche) letters gezet worden.

Afbrekingen aan het einde van een zin moeten zooveel mogelijk woordsgewijze zijn, bijvoorbeeld:

Papier- messe.
Drucker- erzeugnissen.
Tele- graphie.
Straf- prozessordnung.

Toch komt het dikwijls voor, dat in Duitsche leerboeken, in Holland gedrukt, men afkortingen ziet als:

Frau- enbund.
Buchdruckerge- werbe.

Het is beter aldus af te breken:

Frauen- bund.
Buchdrucker- gewerbe.

Als het eenigszins kan, moet men tweelettergrepige woorden n o o i t aan het einde van den zin afbreken.

Indien men er over nadenkt, in welken vorm men een circulaire of een prospectus zal zetten, is het soms zeer lastig dadelijk een voldoend ontwerp te vervaardigen. Vooral is het moeilijk een goede verhouding te vinden tusschen de verschillende groepen, waarin men het geheel wil verdeelen.

Deze groepeering — om een effektvolle circulaire of prospectus te verkrijgen, — ondervindt vooral moeilijkheid, zoodra er geen siermateriaal voorhanden is.

Hiernevens gaan eenige praktische voorbeelden, welke ongetwijfeld het den zetter gemakkelijker zullen maken, dadelijk een ontwerp te kunnen kiezen, waarnaar hij zijn arbeid kan inrichten. Vóórdat hij aan het zetten gaat, zoekt hij den vorm uit, welke hem het geschiktst voorkomt voor zijn circulaire of prospectus.

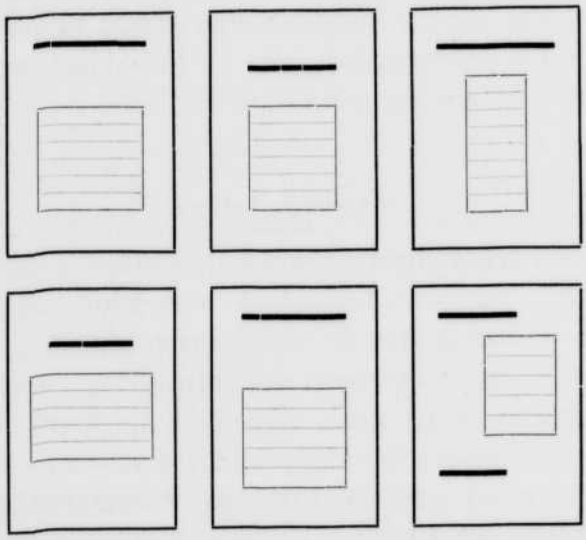

Behalve voor circulaires en prospectussen zijn de gegeven voorbeelden ook zeer geschikt om hier-

naar boekomslagen of advertenties samen te stellen.

Tevens volgen hier nog twee modellen voor lange formaten papier.

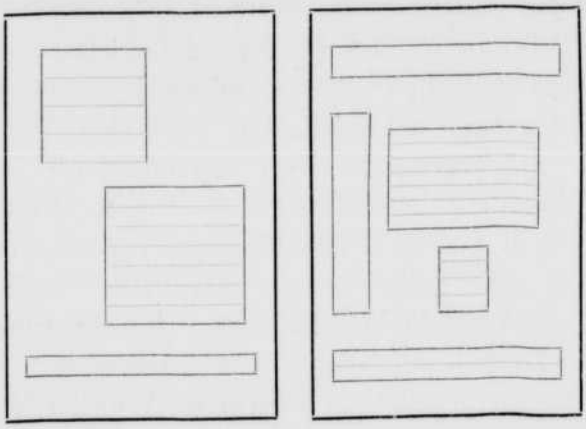

Bij de eerste zes figuren stellen de dikke lijnen de hoofdregels (titel, naam, enz.) voor, de eenpunts-haarlijntjes den tekst. Bij de andere twee figuren is het gemakkelijk uit te maken, waar de hoofddeelen geplaatst moeten worden.

Versierde Letters.

Bij versierde letters moet de letter, die toch de hoofdzaak is, d u i d e l ij k te voorschijn komen. Indien de ornamentage te zwaar en te sprekend is, geraakt de letter op den achtergrond en is daardoor dan bijna niet te lezen. Zeer dikwijls komt dit voor met ornamentieke blokletters; bij deze kan men soms ternauwernood een B van een R onderscheiden, of een O van een Q.

Wil men dus blokletters of versierde letters aankoopen, dan moet men eerst alle letters van het alphabet

goed beschouwen en zich overtuigen of zulke fouten voorkomen of niet. Verdwijnt de type te veel in de ornamentiek, zoo moet men ze niet aanschaffen.

Advertenties.

Zet geen advertentie van een dokter boven die van een begrafenisfonds. Deze grappenmakerij komt nogal eens in Hollandsche couranten voor. Advertenties, die, wat inhoud aangaat, geheel en al tegenover elkander staan, mag men niet te dicht in elkaars nabijheid zetten, hiervoor heeft de opmaker te zorgen.

Schrift en ornament.

Indien men bij het zetten van moderne schriften niet-volle regels opvullen wil met ornamenten, zoo moet men er steeds voor zorgen dat de schrift door deze figuurtjes niet op den achtergrond gedrongen wordt. Neem dan steeds minder sprekende ornamentjes; alleen de schrift en niet de ornamenten moeten gelezen worden. Met andere woorden: de ornamenten mogen niet hinderlijk bij het lezen zijn. Zoodra dit wel het geval is, blijkt hieruit het niet begrijpen der Moderne Richting.

Een mooi, elegant gebouw, met te groote, te drukke versieringen geeft een onaangenamen indruk; daar warrelt alles voor de oogen. Zoo is het ook met de schriften, die ook soms als het ware verpletterd worden door een heir zware ornamenten.

De zetter moet er steeds voor zorgen, duidelijk te groepeeren en dan deze groepen zóó te versieren, dat het werkelijk schoon is. Te veel

tralala geeft den indruk van een muts vol fladderende linten, kwastjes en bloemetjes. Zoodra men zoo'n overladen muts opzet, verdwijnt het hoofd, dat toch wel een van de voornaamste lichaamsdeelen is.

Bij elk stukje drukwerk gaat DUIDELIJKHEID boven alles, te meer daar wij in De Eeuw van Reclame leven.

Dubbelfijne Lijnen.

Zoo nu en dan moet men dubbelfijne lijnen schoon laten maken, door met een speld het vuil tusschen de twee lijnen weg te halen. Anders heeft men veel kans dat ze later onder het drukken telkens en telkens vol loopen, terwijl uitborstelen dan zeer weinig geeft, omdat het vuil er te vast zit. Natuurlijk moet men bij het schoonmaken met een speld of naald er voor zorgen de lijnen niet te beschadigen.

Oude en nieuwe letter.

Steeds moet men in de drukkerij er voor zorgen oude en nieuwe letter van elkander gescheiden te houden. Ten eerste lijdt de nieuwe letter kolossaal indien zij tusschen oud materiaal staat; ten tweede geeft het den drukker groote moeilijkheden bij het toestellen. Alzoo, men heeft dan van twee kanten schade. Hierbij komt dan nog, dat het drukwerk er leelijk zal uitzien, vooral door het contrast van oud en nieuw.

Advertenties.

Om in een advertentie, welke d i k w ij l s geplaatst moet worden, een schuinen regel te zetten, doet men het best om de advertentie een zwaren (6, 10—12 punten breed) lijnrand te plaatsen, er voor zorgende dat deze lijnen uit één stuk bestaan. Juist doordat de

Voorbeeld.

lijnen uit één stuk bestaan, kan men deze advertentie gemakkelijk opbinden. Neemt men geen lijnen, zoo zette men daarvoor wit, dat natuurlijk weer uit één stuk moet bestaan. Dit is het eenige middel tegen het in pastei vallen; tevens kan men den schuinen regel ook beter vastzetten.

Is het een advertentie, welke langer dan een half jaar duurt bij een wekelijksche verschijning, zoo is een stereotypie-plaat er van een te bevelen.

Ook de schuine regel moet ter weerszijde begrensd zijn door één stevige interlijn. Verder moet men zooveel mogelijk vermijden met te veel kleine stukjes vulwit te werken.

Tegen het rijzen.

Leg om een cliché met houten voet steeds een reepje papier of dun karton, zoo zal dit niet rijzen, ten minste als het vignet zuiver is. Waggelt het, zoo moet men dit eerst verhelpen.

Het zetten van Advertenties.

Wanneer men als boekdrukker de advertenties eener courant beschouwt zoo staat men zeer dikwijls voor groote raadselen.

Het is niet alleen de wijze waarop een advertentie gezet is, maar ook zeer dikwijls de keuze der letters, waarom een praktisch vakman zijn hoofd schudt.

Annonce-letters moeten k r a c h t i g zijn, ten eerste omdat ze goed moeten uitkomen; ten tweede om de wrijving der ruwe couranten-papieren weerstand te bieden. Vooral aan dit laatste schijnt men zeer weinig te denken, want meer dan eens ziet men in de Hollandsche couranten zeer teere en zwakke letter-typen als advertentie-letters gebruikt.

Begrijpt men dan niet, dat het harde papier en een dikwijls ruwweg toegestelde cylinder de ondergang zijn voor dit zwakkere materiaal?

En als de zetter deze fouten maakt, moet de patroon ze dan niet met alle kracht tegengaan, om te voorkomen dat zijn schriften geruïneerd worden?

Er is anders tegenwoordig heusch geen gebrek aan flinke, krachtige annonce-letters; de lettergieterijen leveren ze in groote verscheidenheid zelfs.

Oostersche Talen.

De Joden, zoowel als bijna alle Oostersche volkeren, lezen van rechts naar links, dus van achteren naar voren. Op de plaats, waar dus een boek eindigt, vangt bij hen het werk aan.

Hoewel de Oostersche talen in onze Hollandsche drukkerijen zeer weinig voorkomen, is het toch niet

onaardig te weten, hoe wij een dusdanigen vorm moeten inslaan.

Hieronder is dit in figuur I aangegeven voor een vorm van zestien bladzijden. Voor een vorm van acht bladzijden zie men figuur II; voor vier bladzijden figuur III.

Als opmerking dient nog gezegd te worden, dat het papier bij den weerdruk gewoon omgeslagen moet worden.

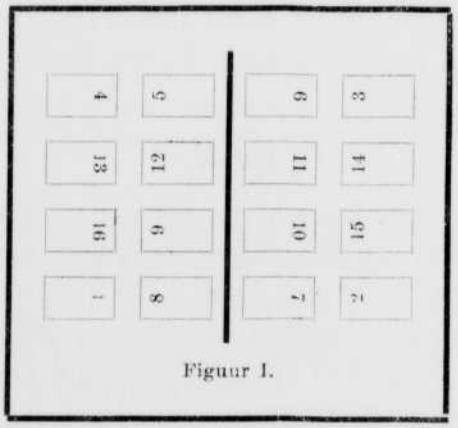

Figuur I.

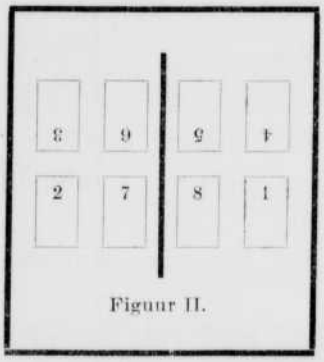

Figuur II.

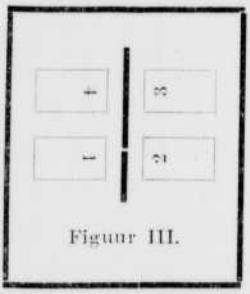

Figuur III.

Catalogussen.

Gebruik in catalogussen en groote prijslijsten zoo weinig mogelijk lettersoorten; dit geeft een duidelijk overzicht en maakt beter effekt. Ook heeft men dit groote voordeel, dat men bij het distribueeren niet onophoudelijk van de eene naar de andere kast moet draven. Tevens kan zich men bij zoo'n massa lettersoorten licht vergissen, zoodat zij in de verkeerde kasten terecht komen.

Dus n i e t, zooals ik laatst in een Hollandschen catalogus telde: drie en veertig verschillende lettertypen.

Holwit.

In drukkerijen, waar men veel met stereotypie-platen werkt is het aan te raden, bij aankoop van holwit op de hoogte te letten. Men kieze dit holwit zoo, dat plaat en holwit te zamen op letterhoogte zijn.

Op deze wijze kan men meer voordeel uit het holwit maken dan wanneer het wit lager is.

Tabellen.

Tabelwerk moet men altijd zooveel mogelijk systematisch inrichten en wel zóó, dat de vertikale lijnen een halve, één, of anderhalve cicero te zamen dik zijn. (Een cicero is twaalf punten).

De tabelvakjes, welke dan ontstaan, zijn daardoor alle op cicero-breedte.

Deze manier van werken heeft het voordeel, dat men veel vlugger een tabel in elkander kan zetten, wijl men dan meer met geheele lijntjes kan arbeiden en niet met allerlei kleine stukjes.

In onderstaand figuurtje, dat een breedte heeft van 12.5 cicero zijn vier vertikale lijnen die samen 6 punten (een halve cicero) dik zijn: de eerste en laatste samen 2, de andere ieder van 2 punten. Waren er vijf vertikale lijnen, dan moet men vier één-puntslijnen

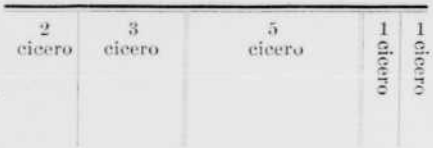

Voorbeeld.

en een van twee punten nemen. De horizontale stippellijntjes hebben nu respectievelijk een lengte van 2, 3, 5, 1, 1 cicero, welke in elke drukkerij aanwezig zijn.

Heeft men bijvoorbeeld een rekening in twee kleuren te drukken, zoo doet men het best de vertikale en horizontale lijnen (stippellijnen) van elkander te scheiden en eerstgenoemde in den eersten, laatstgenoemde in den tweeden vorm te plaatsen.

Ook dit geeft zeer veel tijdbesparing en is voor den drukker oneindig veel gemakkelijker ten opzichte van het toestellen.

Natuurlijk gaat deze manier van zetten niet op, wanneer de kleuren te veel ten opzichte van elkander verschillen.

Plaatsing van Cliché's.

Cliché's in wetenschappelijke werken, en dienende tot verduidelijking van den tekst, moet de zetter immer zóó plaatsen, dat de lezer hiervan geen moeite ondervindt.

In veel wetenschappelijke werken echter is het tegenovergestelde het geval. Daar moet men soms herhaaldelijk de bladzijden omslaan om het beeld te bestudeeren, omdat de beschrijving er van niet in de onmiddellijke nabijheid staat.

Met een weinig overleg bij het zetten is deze onaangenaamheid wel te veranderen.

Zetfouten.

In een paar Hollandsche couranten vonden we bij namen de volgende zetwijze:

Karel. Boom.
Willem. Rosser.

De punt tusschen „Karel" en „Boom", „Willem" en „Rosser" is geheel en al overbodig en foutief. Toch komt deze fout in verschillende couranten voor, zoodat wij het nuttig achten er op te wijzen. Jongere zetters zouden misschien gaan gelooven, dat dit zoo behoort te zijn.

Cursieve Schriften.

Indien men in één stuk zetsel meer dan één soort cursieve schrift gebruikt, moet men er steeds voor zorgen dat zij alle even scheef staan. Hebben zij echter een ongelijke helling, zoo ontstaat een ware dronkemans-parade. Hierbij komt nog dat zulke schriften door elkander zeer moeilijk te lezen zijn.

Spelfouten.

In vele couranten en boekwerken maakt men fouten als deze:

's Gravenhage.
's Hertogenbosch.
's Gravenzande.

Dit moet echter zijn:

's-Gravenhage.
's-Hertogenbosch.
's-Gravenzande.

Ook is het een fout te schrijven:

den Haag.
den Helder.

Het lidwoord „den" moet hier steeds met een hoofdletter aanvangen, dus:

Den Haag.

Den Helder.

Bijna geregeld komen deze fouten in de copie der inzenders voor. De corrector en de zetters moeten dit echter steeds verbeteren. Waarom zou men onnoodig fouten zetten?

De rugtitel.

Bij sommige boeken bedrukt men tegenwoordig de rug niet meer, hetgeen o. i. een slechte gewoonte is. Zoodra een boek gelezen is, komt het in een boekenkast of op den boekenhanger terecht. Nu is

het toch veel te lastig om telkens het boek uit de kast te moeten schuiven om te zien hoe het heet.

Een geschreven titel op den rug te plakken staat niet schoon; maar iemand, die zijn boekenkast praktisch inricht, moet dan hiertoe zijn toevlucht nemen, doet het echter mopperend.

„Waarom kunnen ze den titel niet op den rug drukken?" vraagt men zich af.

Verder nog iets over rugtitels.

Als het eenigszins kan moet men den titel in horizontale richting drukken; dit is gemakkelijker

horizontale richting.

verticale richting.

voor den lezer. Wordt een titel vertikaal gezet, zoo moet men dezen lezen van onderen naar boven, hetgeen zeer zeker niet aangenaam voor den lezer is, vooral als hij last van rheumatiek in zijn hals heeft. Bij zeer smalle ruggen moet men wel de verticale richting nemen, doch bij breedere doen de uitgever en de boekdrukker het best den titel horizontaal te zetten. Ook kiest men daarvoor een eenvoudige maar duidelijke schrift, zooals bijvoorbeeld de vette Grotesk. Te mager mag de schrift niet zijn, hetgeen op zeer veel rugtitels het geval is.

Een rugtitel moet steeds gemakkelijk te lezen zijn.

Bogen.

Bij het buigen van koperen lijnen komt het zeer dikwijls voor, dat zij telkens eenigszins uit den gegeven vorm terugkeeren.

Wil men een gebogen koperen lijn een bepaalden vorm laten behouden, zoo moet men haar, met behulp van een tangetje, een oogenblik in een gasvlam houden.

Vooral ten opzichte van cirkels en halve cirkels is dit een zeer gemakkelijk middeltje.

Iedere kast op haar plaats.

Het gebeurt zeer dikwijls dat een zetter een kast met ornamenten of smoutletters gebruikt en daarna in het regaal van zijn eigen bok schuift.

Wanneer deze kast niet meer gebruikt wordt, vergeet men haar echter op haar plaats te brengen.

Een paar dagen later wordt er door een andere zetter om diezelfde kast gezocht, maar zij is niet te vinden, waar zij behoorde te zijn. Nu wordt er rondgeroepen: „Wie heeft de kast met de Studio-ornamenten?" Geen antwoord. Nog eens wordt er gevraagd, maar het is een roepende stem in de woestijn.

Hij die een paar dagen de kast noodig had, is reeds lang vergeten dat deze in zijn regaal te vinden is.

Er wordt van bok tot bok gezocht en eindelijk, na lang zoeken, gevonden.

„Stond je te suffen? Waarom kon-jij je mond niet opendoen?" zegt de zoekende boos. En dikwijls ontstaat door dit geval een hoogloopende ruzie.

Steeds moet elke kast, na gebruik, dadelijk weer naar haar oorspronkelijke plaats teruggebracht worden.

Geschiedt dit niet, zoo gaat er veel kostbare tijd verloren en menige oneenigheid spruit hieruit voort.

Maatbakjes.

Op drukkerijen, waar men veel boekwerk drukt en dit met behulp van zetmachines zet, kan men de pagina's op zeer gemakkelijke wijze opmaken zonder telkens het aantal regels van elke pagina te moeten aftellen.

Men laat uit blik vervaardigen bakjes ter grootte van een pagina, zooals in volgende figuurtjes is aangegeven.

Deze bakjes heeft men telkens maar met de gegoten regels te vullen en de pagina is steeds op dezelfde lengte. Is het bakje vol, zoo schuift men met behulp van een liniaal de regels er uit en kan deze pagina dan opbinden.

Door deze methode van werken heeft men niet te tellen en mistellen komt hierbij dus in het geheel niet voor. Het grootste voordeel is echter de enorme tijdbesparing.

Tevens kan men deze bakjes — welke zonder lengtezijwanden zijn — bij iederen blikslager voor een beetje geld laten vervaardigen.

Graveernaald.

Bij het snijden van ondergrondplaten moet men er steeds aan denken, dat de graveernaald zoo scherp

mogelijk moet zijn. Een botte naald doet de massa afbrokkelen. Men kan de naald heel gemakkelijk zelf slijpen op een oliesteentje dat in iedere drukkerij wel aanwezig is.

Ook de andere werktuigen — beiteltjes, mesjes enz. — mogen niet stomp zijn, maar moeten steeds in een scherpen toestand verkeeren.

De sponsen.

Bij het gebruiken van nieuwe sponsen moet men deze eerst een paar malen goed uitwasschen vóór men ze in de drukkerij gebruikt. In de meeste nieuwe sponsen zit zand, dit komt dan op de letters, hetgeen nadeelig is voor de gladde oppervlakte van het beeld der letter.

Een zetfout.

Een fout, welke meermalen door de zetters gemaakt wordt, is deze:

Haarlem, ... *190* .

Dadelijk bij de komma vangt de flauwlijn aan. O. i. is het beter na de komma achter het woordje Haarlem eerst een pasje te zetten en daarna de flauwlijn, dus:

Haarlem, ... *190* .

Tusschen elk woord zet men een pasje, waarom zou dit nu weggelaten worden achter Haarlem? Wanneer men

Haarlem 13 Januari 1901.

zet, plaatst men er toch ook een?

Indien twee cursief gezette woorden onder elkander door het woordje „en" verbonden zijn, vinden we het wel noodzakelijk, dat dit „en" ook cursief komt te staat.

Dus niet:

Verkooping
en
Verhuring.

Maar wel:

Verkooping
en
Verhuring.

Het foutieve voorbeeld komt zoo nu en dan nog al eens voor in ons vak. Ook zijn er lithografen, die zich hieraan schuldig maken.

Een algemeene fout.

De Heer en Mevrouw Dorp-Kool hebben het genoegen, U kennis te geven van de geboorte van een Meisje.

Schiedam, 4 Juli 1897.

Kaart I.

Bovenstaande kaart getuigt, dat de zetter erg machinaal zijn werk heeft verricht; in het geheel heeft hij

er niet eens over gedacht, op welke wijze men dit zetwerk het best zetten kan. De groote fout hier is, dat de namen „Dorp" en „Kool" niet naast elkander staan, hetgeen zeer leelijk en daarbij storend is.

We geven in kaart II een verbeterd model.

De Heer en Mevrouw
Dorp-Kool hebben het genoegen
U kennis te geven van de geboorte
van een Meisje.

Schiedam, 4 Juli 1897.

Kaart II.

Het aanbrengen der drukkersfirma.

Op smoutwerk, dat met een rand is omgeven, geschiedt het aanbrengen der firma bijna overal op dezelfde wijze en wel zoo, dat de naam van den drukker onderaan buiten den rand wordt geplaatst nl. in het midden of aan een der hoeken. Slechts enkele werken, als titels, omslagen en dergelijken, waar de drukker tevens uitgever is van het betreffende werk, maken hierop eene uitzondering. De beide kwaliteiten worden dan meestal samen getrokken en vormen met plaatsnaam en jaartal de bekende afsluiting van den titel.

De vermelding der firma moet steeds, voor zoover zij niet — zooals bij uitgebreide programma's, omslagen en dergelijke — op de laatste pagina wordt

geplaatst, steeds buiten den rand worden aangebracht en wel bij octavo-formaat ongeveer een halve cicero, bij kwarto-formaat een cicero daarvan verwijderd. Het schrift moet niet grooter zijn dan nonpareil; hoe kleiner, hoe beter. Of de drukkers-firma aan den kant of in het midden moet worden geplaatst, hangt geheel af van den aard van het werk. Is de rand geheel symmetrisch uitgevoerd, dan is het aan te bevelen om de firma in het midden te plaatsen; bij onregelmatige of vrije afsluiting kan de firma rechts of links worden aangebracht naar gelang van de plaatsruimte en volgens het oordeel van den zetter.

Aan den Zettersleerling.

Vergeet nooit, dat vliesjes, die zoo spoedig breken of krom buigen, ook geld kosten. Moet men ergens een vliesje plaatsen en gaat dit een beetje lastig, neem er dan eerst een letter uit, zet het vliesje op zijn plaats en doe dan de letter weer tusschen het zetsel.

Brief- en Rekeninghoofden.

Bij zeer vele brief- en rekeninghoofden begaat de zetter de fout, dat hij ze te groot of te klein maakt in verhouding met de lengte van het papier.

Neemt men echter als regel aan, dat een brief- of rekeninghoofd niet grooter dan één derde en niet kleiner dan één vierde van de papierlengte mag zijn, zoo zal hij deze fout nimmer meer begaan.

Een te groot briefhoofd staat te lomp en schijnt topzwaar; een te klein komt te weinig uit.

Cursief Schrift.

Bij het onderstrepen van cursieve schriften begaat men dikwijls een fout, welke hoewel niet groot, in alle geval toch niet sierlijk te vinden is. Men maakt de lijn namelijk even lang als het woord, bijvoorbeeld:

Tentoonstellingsgebouw

(Foutief.)

Men doet echter beter, de lijn een weinig naar links te zetten, zoodat de regel en de lijn in denzelfden hellingsgraad komen te staan, namelijk:

Tentoonstellingsgebouw

(Goed.)

Vooral ten opzichte van smoutwerk, waar men natuurlijk meer zorg aan besteedt, moet men hierop wel degelijk acht geven.

Verkeerd Spatiëeren.

Bij het spatiëeren van woorden begaat men wel eens een fout ten opzichte van de letter IJ. De IJ wordt, bij het smout-materiaal voornamelijk, meestal samengesteld uit een I en een J. Bij het spatiëeren zet men heel dikwijls ook een spatie tusschen de I en de J, hetgeen foutief is.

I J Z E R	IJZER
(foutief.)	(goed.)
P R I J Z E N	PRIJZEN
(foutief.)	(goed.)

Iedereen zal begrijpen, waarom men de I niet van de J mag verwijderen.

Regels bij het distribueeren.

1. — Overtuigt u, alvorens aan te vangen met distribueeren, of de vorm zorgvuldig gewasschen is. Zoo niet, reinigt hem dan eerst.

2. — Kiest steeds de goede letterkast, zoodat er geen twee verschillende lettersoorten door elkander komen te liggen.

3. — Denkt er aan, dat haastige spoed zelden goed is, met andere woorden: distribueert niet zoo snel, dat de letters in de verkeerde vakjes terecht komen.

4. — Brengt ieder pasje en spatie naar zijn eigen vakje; dit bevordert ongetwijfeld het zetten.

5. — Strooit geaccentueerde letters niet als pepernoten over de bovenkast heen; ook zij hebben een eigen woning.

6. — Distribueert de kast niet boordevol, anders glijden de letters in de verkeerde vakjes.

7. — Zorgt er voor, dat houtsneden, electro's, zinco's, enz. enz. niet met water in aanraking komen.

8. — Brengt iedere kast naar haar eigen plaats, opdat gij er later niet naar te zoeken hebt.

. . . . . .

En een koor van zetters roept, bij het lezen dezer gulden regels met groote verontwaardiging en minachting:

„Ja, meneer, dat weten we wel!"

En een koor van patroons roept daarna met vertwijfeling:

„Maar waarom doen ze 't dan niet?"

Het is onbegrijpelijk, hoe weinig sommige boekdrukkers er op letten, welke lettertypen zij in een advertentie gebruiken.

Wij hebben hier voor ons liggen eenige exemplaren uit verschillende plaatsen van ons land. Een onzer lezers was zoo welwillend deze aan ons op te zenden. Vooraf zij gezegd dat alle bladen uit ruw courantenpapier bestaan.

Het eerste het beste nummer, dat we ter hand nemen, vertoont in zijn advertenties de teedere sierletters:

Jan Willem Tell,

Het volgende heeft typen gelijk de volgende:

Koninklijk Zoölogisch Genootschap.

Kunsten en Wetenschappen.

Boekdrukkerij.

Toevallig bezitten wij van een dezer couranten 2 exemplaren, een van verleden jaar October, en een van Februari 1901. In het eerste nummer zijn de typen zuiver en scherp, waaruit blijkt, dat het nieuw aangekochte letters zijn .... in het laatste blad herkent men ze bijna niet meer: totaal vernield door het harde courantpapier. In den tijd van nog geen vijf maanden zijn ze zoo goed als onbruikbaar geworden.

Geen wonder! Zulke letters behooren niet voor te

komen in een wekelijksch advertentieblad; daar zijn ze te fijn en te teer voor.

Merkwaardigerwijze kregen we van den eigenaar van dat blad de klacht, dat het tegenwoordig lettermateriaal zoo slecht is.

Deze klacht is, dunkt ons, ten opzichte van dit geval niet rechtvaardig.

Balschoenen draagt men niet op straat. En ditzelfde is van toepassing op lettertypen, zooals hierboven zijn aangegeven; deze plaatst men niet in courant-advertenties.

Machine-zetsel.

Bij dit zetsel heeft men dikwijls veel last van kleine braampjes, welke als fijne haartjes op het papier afdrukken. Een middel om deze te doen verdwijnen is het bekloppen van het schrift met een tamelijk harden borstel. De fijne braampjes zullen daardoor eerder naar beneden geklopt worden dan dat de letters beschadigd worden.

Het opbinden.

Enkele zetters hebben een zekere voorliefde, om groote, lange kolommen zetsel op te binden als één stuk. Deze stukken zijn moeilijk, maar vooral gevaarlijk te hanteeren, daar ze dikwijls dubbel slaan en in pastei vallen. De gevolgen van zoo'n ongeluk zijn ook minder aangenaam, bijvoorbeeld als het zetsel nog gebruikt moet worden.

Hij, die met een gerust geweten werken wil, breekt een lange kolom zetsel in twee of drie stukken, welke hij opbindt. Dan loopt hij niet het gevaar, dat het zetsel onder zijn handen in pastei zal vallen.

Het bij-werken van Letters.

Wanneer er op groote smoutletters krassen zijn, kan men, wanneer ze niet te diep gaan, deze letters tamelijk gemakkelijk bij-werken.

Voor deze operatie neemt men een fijn soort schuurpapier, klemt de gekwetste letter tusschen twee stukken holwit en wrijft zoolang over het zachte schuurpapier heen, totdat de krassen totaal verdwenen zijn. Daarna plakt men onder den kegel een stukje papier of ponst de type, zoodat zij weer op juiste letterhoogte komt te staan.

Natuurlijk moet deze arbeid geschieden met de grootste aandacht en voorzichtigheid, en men moet er voor zorgen, dat men niet scheef slijpt.

Dwaze afbrekingen.

Een woord op goede wijze aan het einde van een zin af te breken schijnt geen waarde voor den Hollandschen zetter te hebben.

Wat moet men van de volgende afbrekingen, gevonden in b o e k w e r k, wel zeggen?

onte - genzeggelijk
daarente - gen
antipathie - ën
va - der
kous - jes
o - lielampje
's - -Gravenhage
equipa-ge

De zetter moest zich schamen een woord zoo te m i s h a n d e l e n. 't Getuigt van niet veel lust voor het vak.

Opvullen met gesmolten Lood.

Bij 't smoutwerk komt het dikwijls voor, dat men groote oppervlakten met holwit moet opvullen. Dit kan men evengoed doen met gesmolten lood. In enkele drukkerijen doet men dit met gips, maar dit veroorzaakt veel last, vooral bij het distribueeren.

Verder heeft men het voordeel, dat indien er per ongeluk gesmolten lood op het zetsel valt, het zetsel hiervan niet het minste nadeel ondervindt, daar het onmiddellijk loslaat.

Balboekjes.

Het balboekje dient, om de volgorde der dansen aan te geven en achter de namen dier dansen staan flauwlijntjes.

Over deze onnoozele flauw- oftewel stippellijntjes willen we het even hebben, want hierin ligt juist de fout gescholen. Ze hebben over 't algemeen het gebrek dat ze tè kort zijn, zoodat het soms onmogelijk is den naam van danser of danseres er op te schrijven. In de verzameling balboekjes vóór ons treffen wij lijntjes aan niet grooter dan drie cicero, terwijl de namen der dansen uit te breede letters gezet zijn. Dan liever een smalle letter genomen, want niet ieder heeft een naam, welke op een lijntje van drie à vier cicero geschreven kan worden.

Hieraan mogen onze zetters wel eens denken.

Afbrekingen.

Afkortingen van woorden zijn het gevolg van gebrek aan plaatsruimte. Mooi is het niet, doch men wordt er dikwijls toe gedwongen.

Maar indien men er niet toe gedwongen is, indien men ruimte genoeg heeft, dan vragen wij ons af, waarom men dan de woorden afkort of samentrekt.

Daar heeft men bijvoorbeeld de volgende gevallen:

R'dam, ...

A'dam, ...

S'dam, ...

Meer dan eens hebben wij die waargenomen op brievenhoofden en kaarten, waar plaats genoeg was, om de woorden „Rotterdam", „Amsterdam" en „Schiedam" vol uit te zetten.

Wij kunnen niet anders doen, dan deze willekeurigheid ten sterkste afkeuren, te meer daar zij herhaaldelijk voorkomt. Laten de zetters zich dit eens in het oor knoopen.

Kapitalen.

Meermalen ziet men woorden uit schrijfkapitalen gezet, hetgeen zeer leelijk is.

H E I U.

Ten eerste is dit woord op deze wijze zeer lastig te lezen, ten tweede kan men een schrijfletter n i e t aldus gebruiken.

Eens zagen we het woord

WILHELMINA

ook zoo gezet op een ondertrouwkaart. Het schijnt dus een fout te zijn, die meer voorkomt. We hopen dat iedereen het leelijke, onduidelijke en ongerijmde van deze zetwijze zal inzien.

Opvullen met gesmolten lood.

Om met gesmolten lood openingen in het zetsel op te vullen, behoeft men geen stereotypie-apparaat te bezitten. Men kan het lood smelten in een ijzeren lepel boven een spiritusvlam. De gesmolten massa moet zoo heet zijn, dat een stukje papier, hetwelk men er in steekt, niet brandt, maar even gebruind wordt. Verbrandt het papier, zoo is de massa te heet en zou de letters of het andere materiaal kunnen aantasten.

Het is een zeer gemakkelijke methode, welke in het geheel geen gevaar oplevert bij een eenigszins voorzichtige behandeling.

Overbodige lijntjes.

Niet zelden ziet men aan het einde eener pagina, waarop een inleiding of voorwoord staat, onderteekend met den naam des schrijvers, nog een lijntje om de bladzijde af te sluiten. Dit lijntje is o. i. overbodig, het is daar volstrekt niet op zijn plaats. De onderteekening van den schrijver sluit de pagina voldoende af, zoodat men geen verdere afscheiding behoeft te maken.

Het onderstrepen van woorden.

Men onderstreept een woord, om het beter te voorschijn te laten treden.

Nu moet de zetter steeds voorzichtig zijn met de keuze der lijnen. Een magere lettersoort te onderstrepen met een dikke lijn of omgekeerd is onzin. Men moet de lijn kiezen naar de dikte der letter. De lijn, welke bij de meeste typen past is zeer zeker de halfvette.

Meestal kan men de lijn onmiddellijk tegen de letters aan plaatsen, daar deze hiervoor gewoonlijk genoeg vleesch hebben. Neemt men echter groote typen, zoo plaatst men er een of meer interlijnen tusschen. Letters met groote staarten zijn ongeschikt om onderlijnd te worden, omdat er dan te veel wit tusschen de letter en de lijn ligt.

Ook kan de lijn als versiering optreden, maar dan moet ze in rood of goud gedrukt worden. Het onderlijnen in het zwart is in de meeste gevallen geen ornament, maar een hulpmiddel om meer kracht bij te zetten.

Beschadiging van Schriften.

Het gebeurt zeer dikwijls, dat men twee verschillende lettersoorten in één kast plaatst. Meestal neemt men dan één letter met groot, de andere met klein corpus, om ze bij het zetten spoediger van elkander te kunnen onderscheiden.

Toch blijft het zetten lastig uit kasten met twee lettersoorten. Meer dan eens gebeurt het, dat men de letters onder de andere moet „wegpeuteren". En juist hierdoor ontstaat er onder de letters een te groote wrijving, die een massa karakters defekt kan maken of het schriftbeeld bekrassen of beschadigen.

Koop liever een paar kleine letterkasten meer, dan twee of meer lettersoorten te zamen laten wonen in één huis.

Gotisch.

Toevallig kregen wij Hollandsch zetsel in handen, dat op Gotisch of Oudduitsche wijze gezet was, namelijk elke regel was onderlijnd in rood.

Nu maakt dit met moderne latijnsche schriften een komisch effekt, daar deze voor dusdanige zetwijze minder geschikt zijn. In alle gevallen dient men toch een Gotische letter te nemen.

der ſich dann wieder in den Zaubermantel ſeiner Romantik hüllt und ihr verklärendes Licht auf Land und Leute ausgieſst.

Tevens moet elke regel precies in het midden tusschen de twee lijnen komen te staan, wil men in stijl blijven. Deze lijnen beduiden de afscheiding van de regels onderling.

Een vliesje vóór de leesteekens.

Velen zullen weten, dat bij prachtwerk men er steeds voor zorgen moet, vóór de leesteekens , ; : ! ? een vliesje te plaatsen. Dit is een typografische wet, welke sedert jaren bestaat, en gegrond is op het schoonheidsgevoel.

namelijk:	namelijk :
Vooruitgang!	Vooruitgang !
Niet waar?	Niet waar ?

Voorbeelden met en zonder vliesjes.

Laat men het vliesje weg, zoo staat het leesteeken als het ware aan het woord g e p l a k t.

Een ding begrijpen we niet, namelijk waarom de lettergieterijen de teekens niet zóó inrichten, dat zij aan den linkerkant één punt meer vleesch hebben. Iedereen zal toch toegeven, dat het lastig en tijdroovend is telkens een vliesje te plaatsen. Daarbij komt nog, dat

bij veel gebruik de vliesjes breken als glas, hetgeen een schadepostje is voor den boekdrukker.

Het gevolg van deze nadeelen is, dat de tegenwoordige zetter, zelfs bij kostbaar werk, het plaatsen van een vliesje vóór de leesteekens verwaarloost, wat zeer zeker niet het uiterlijk van het drukwerk verhoogt.

Getallen.

Dat men goede methodes van zetten en drukken uit het buitenland overneemt, is aanbevelenswaard, maar al het overige moet men rustig buiten de grenzen van ons land houden.

Zoo heeft men bijvoorbeeld in Amerika de gewoonte getallen af te breken, wat nu door een Hollandsch zetter in een brochure wordt nageaapt:

. . . . . de netto opbrengst van 100-
000 gulden.

We hopen niet, dat deze zetwijze gevolgd zal worden, daar zij zeer leelijk is.

Ç.

Heeft men geen Ç's, neem dan een gewone C, vijl het vleesch aan den onderkant weg en plaats daar tegen een apostrophe (').

Een Zetfout.

Bij 't plaatsen van de lijnen van een vierkant om het zetsel komt het wel eens voor, dat men twee stel

dikkere lijnen neemt om daarmede de zoogenaamde slagschaduw na te bootsen.

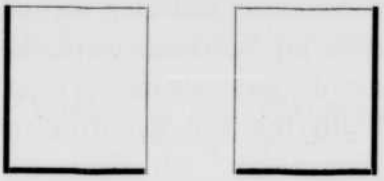

Hierbij begaat men wel eens de fout de lijnen op de volgende wijze te plaatsen:

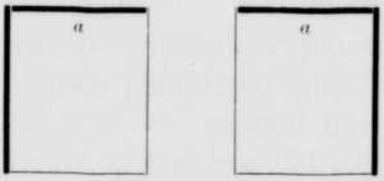

Nu zijn de twee lijntjes *a* foutief geplaatst, daar het licht van boven komt en dus op die plaats geen slagschaduw kan veroorzaken. De schaduwkanten kunnen derhalve alleen geplaatst worden, zooals dat in de eerste twee figuurtjes is aangegeven.

Initialen.

Dikwijls verlangt men bij verlovingskaarten twee samengevlochten initialen in een der hoeken gedrukt, hetgeen in de meeste gevallen niet mooi is te noemen, want de initialen zijn meestal te zwaar of te groot ten opzichte van den anderen tekst. Om dit te voorkomen, drukt men de initialen in een lichte ondergrondkleur en hierover den tekst. Dit staat zeer aardig. Meestal neemt men lichtgroen of lichtblauw voor het drukken der initialen.

Modern !!

Zoo nu en dan ontmoet men een zeer vreemde zetwijze van namen die o. i. in het geheel niet schoon is te noemen.

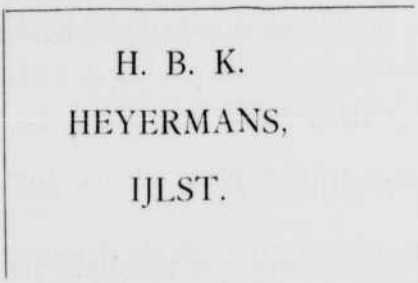

Wij begrijpen niet, waarom de voorletters H. B. K. boven den naam geplaatst worden. Hoe zoudt gij het vinden als wij een zijdelingsch briefhoofd eens zetten op de volgende wijze?

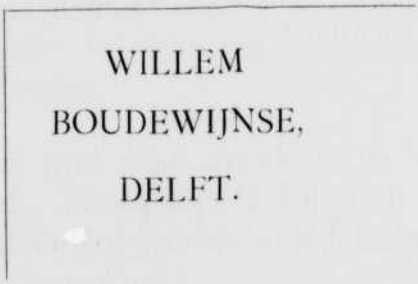

Weliswaar zijn er in Duitschland sommige hoog-moderne geesten, die op deze wijze zetten, maar een dwaasheid heeft men toch niet na te volgen?

De Elst.

Dit voorwerp is niet bestemd om gaten te prikken in letterkasten en bokken; — mag niet gebruikt worden

tot vernieling van het zetmateriaal; — is geen tandenstoker; — behoort het wit van een te los gezetten regel niet vast te steken; — is geen onschuldig ding bij het trekken van letters.

De elst, mijneheeren, is een noodzakelijk kwaad of beter gezegd: een kwade noodzakelijkheid in de drukkerij.

Gulden regels voor den Zetter.

Gebruik geen ornamenten, als ge niet weet hoe ze te gebruiken.

Als ge iets gaat zetten, denk dan niet het eerst aan de ornamenten, maar wel aan den tekst.

Spaarzaamheid in de ornamentiek is een groote deugd.

Eén smoutje, één stijl.

Maak van ouderwetsch materiaal geen asschepoes, maar gebruik het op.

Behandel elke letter, elk ornament, elke lijn met moederlijke zachtheid.

Lijnen.

Bij smout- en tabelwerk moet men er steeds voor zorgen, dat de lijnen precies passen. Is dit niet het geval, dan geeft het werk den indruk hoogst slordig te zijn.

Een zetfout.

Meermalen vinden we in smout- en advertentie-werk letters, welke verkeerd gebruikt worden.

Zoo o. a. in onderstaand woord:

W. H. LAMPE.

Deze A kan niet midden in een woord gebruikt worden; dit blijkt reeds uit den te grooten afstand

tusschen de L en de A. Deze A kan alleen dienen als aanvangsletter en fungeert dan als initiaal.

Koperen lijnen.

Koperen lijnen te buigen en deze in den gewenschten vorm tusschen het zetsel te plaatsen, schijnt den meesten zetters een zeer lastig werk, daar de lijnen immer terug veeren.

Hiertegen bestaat een zeer eenvoudig en gemakkelijk middeltje.

Men verwarmt namelijk de koperen lijnen, — gebogen in den vorm welken men wenscht, — in een gasvlam en dompelt ze daarna in water.

Dusdanig verwarmde lijnen kan men echter niet meer in een anderen vorm buigen; zij zouden onder de bewerking breken.

Men verwarmt derhalve slechts dan het dure koperen materiaal, wanneer de verkregen vorm meer dan eens gebruikt kan worden.

Een slechte gewoonte.

Met verwondering zagen wij in Hollandsch werk iets typisch Duitsch, wat echter geen reden van bestaan heeft.

Wij bedoelen de volgende zetwijze:

LEM̄ER

in plaats van

LEMMER.

In Duitschland treft men deze gewoonte zeer dikwijls aan een M met een streep voor een dubbele M te

schrijven. We hopen echter, dat deze methode in Holland geen verderen ingang zal vinden.

Een zetfout.

—

Het Oorlogsrecht

DOOR

J. C. Kuipers.

In bovenstaande titelregels treft men een fout aan, welke meer dan eens voorkomt.

»Het oorlogsrecht" en »J. C. Kuipers" zijn uit de onderkast gezet en het woordje »door" uit kapitalen. Dit is foutief. Dit woordje moet ook uit de onderkast gezet worden. Zijn echter de eerste en de laatste regel van het hier gegeven voorbeeld uit hoofdletters gezet, dan dient het woordje »door" ook kapitaal gezet te worden.

Technische Wenken Voor den Drukker

Graphiet als Smeermiddel.

Absoluut reine en onvermengde graphiet, bevochtigd met goede kwaliteit mineraal-olie, is een voortreffelijk smeermiddel voor de machines. Er ontstaan geen chemische zuren, welke in het metaal inbijten, en het is zeer goedkoop in gebruik.

In Zuid-Duitschland is dit smeermiddel tamelijk veel in zwang; vooral wordt het daar bij kamraderen gebruikt.

Inkt in Bussen.

Vele drukkers hebben de slechte gewoonte, inkt uit de bussen te steken en zetten deze weer op haar plaats, zonder de inkt daarin weder glad te strijken. Een gevolg van deze nalatigheid is, dat de inhoud spoedig opdroogt en weldra niet meer te gebruiken is, of er moet een inktmolen in de drukkerij aanwezig zijn. Toch krijgt men in zoo'n machine de inkt niet meer zoo egaal-fijn vermaald als zij bij afzending van de fabrieken is.

Inktrollen bij Kleurendruk.

Het komt niet zelden voor, dat inktrollen, welke gewoonlijk voor zwartdruk gebruikt worden, ook hun diensten bewijzen moeten bij kleurendruk. Het is zeer begrijpelijk, dat zulke inktrollen bij bontdruk hoogst zuiver gewasschen moeten worden. Toch schijnen zeer veel boekdrukkers van meening te zijn, dat zoo iets niet noodzakelijk is: ten minste, als men bijv. smoutwerk met roode regels er tusschen gadeslaat. Deze zijn vuil-rood, soms rood-bruin, een gevolg van de onreinheid der rollen.

Bovenbedoelde inktrollen moeten minstens vier à vijfmaal zorgvuldig afgewasschen worden, wil men een zuiveren druk bekomen. Beter is het, een nieuw stel rollen voor bontdruk aan te schaffen.

Het vegen van Drukwerk.

Het vegen kan meer dan één oorzaak hebben:

1°. Kan het formaat papier te lang zijn;

2°. Kan de cylinder met een te week vilt bedekt zijn;

3°. Kan het ijzeren raam te hoog zijn, zoodat dit met den inktrol in aanraking komt, waardoor het papier vuil wordt.

Indien gij met te week vilt drukt, zullen een paar vellen stevig karton om den cylinder het kwaad verhelpen. Smeren de onderste regels bij een harden cylinder (zonder vilt), dan plakt men ter weerszijden van deze een reep stevig karton van ongeveer 1,5 decimeter, natuurlijk op de hoogte der laatste regels, dicht bij het zetsel zooals in bijgaand figuurtje is aangegeven.

Desnoods ook in het midden. De cijfers 1, 2 en 3 wijzen de reepjes karton aan; de afstand tusschen de

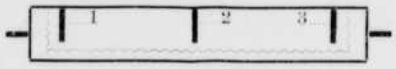

tremblée-lijnen duiden het courantpapier aan. Soms moet men twee à drie reepjes karton, ter breedte van 1,5 centimeter, op elkander plakken, om deze storende hindernis uit den weg te ruimen.

Sikkatief-Poeder.

Om het drukwerk spoediger te laten drogen, raadt men aan een weinig sikkatief-poeder door de inkt te mengen. Toch zal men in vele gevallen bemerken, dat dit poeder te erg verdikt, waardoor men moeilijkheden krijgt onder het drukken. Dit komt, doordat men geen rekening heeft gehouden met de hoedanigheid van de inkt.

Sikkatief-poeder, als snel droogmiddel, gebruikt men alleen bij dunne en middelmatig sterke inkten. Bij dikke, stijve inktsoorten — meestal aniline-inkt — moet men zich echter bedienen van vloeibaar sikkatief. Beide bestanddeelen, poeder of vloeistof, moeten z e e r zorgvuldig door de inkt gemengd worden.

Kopiëer-Inkt.

Kopiëer-inkten drogen somtijds zeer snel op, zelfs zóó, dat een klein degeldrukpersje onder het drukken plotseling kan blijven stilstaan. Om dit opdrogen tegen te gaan, vermengt men de kopiëer-inkt met wat water. In geval, dat de inkt nu nog te spoedig op-

droogt, kan men ze vermengen met lauwe glycerine en het euvel is verholpen.

Meestal zijn de te snel opdrogende kopiëerdrukinkten van slechte kwaliteit.

Sterk Papier.

Voor boeken, die veel in gebruik zijn, moet men papier nemen van groote breeklengte, vooral bij studie- en kantoorboeken.

Poreuse Inktrollen.

Deze zijn in de drukkerij geen zeldzaamheden. Meermalen heb ik er voor oogen gehad, welke er uitzagen als een spons, vol kleine en groote gaten. Dat zulke inktrollen hun taak niet kunnen verrichten, ligt voor de hand. Hoogstens kunnen zij nog in aanmerking komen voor couranten-druk.

Poreuse inktrollen voor smout- en illustratie-werk te gebruiken, zou een groote dwaasheid zijn. Men doet het verstandigst ze dadelijk te versnijden en om te gieten.

Giet men ze echter niet om, maar neemt ze toch in gebruik, zoo komen de tallooze gaatjes vol inkt en vuiligheid, welke zoo goed als niet te verwijderen zijn. Goede druk is daardoor geheel en al onmogelijk.

Ook de zoogenaamde „doorgelegen" inktrollen, (doordat men ze 's nachts niet afgesteld heeft), moeten, indien ze niet meer bijtrekken, dadelijk omgegoten worden, want het is een der hoofdvereischten, dat een inktrol volkomen rond is.

Autotypieën in Couranten.

Meermalen komt het voor, dat men een portret van een of ander verdienstelijk persoon in de courant wil plaatsen.

Nu is het altijd ten zeerste af te raden autotypieportretten te nemen. Autotypieën eischen een gladde soort kunstdrukpapier. Ook kan men ze nog drukken op zeer zorgvuldig gesatineerd papier. Doch zoodra de papieroppervlakte maar eenigszins ruw is, zooals bij de meeste couranten, is het onverstandig hierop een autotypie te willen drukken.

Toch zijn er drukkers, die hier niet tegen opzien! Maar vraag niet, hoe de beeltenis dan is: Eén vuile, zwart, troebele inktvlek. Bij elke tien vellen, welke men drukt, ziet het er erbarmelijker en onduidelijker uit.

Neem voor couranten houtsneden of galvano's daarvan. Het teedere raster van een autotypie is niet bestand tegen de grofheid van het ordinaire papier en wordt dadelijk breed uitgedrukt en gekwetst.

Het Wasschen der Vormen.

Wil men zijn lettermateriaal zooveel mogelijk besparen, zoo moet men den vorm altijd laten wasschen met een goeden, zachten borstel. Meestal schenkt men zeer weinig aandacht aan het koopen van borstels, ja, men koopt ze somtijds nog het liefst tegen de allerlaagste prijzen, wat een misplaatste en negatieve zuinigheid is te noemen. Slechte, harde borstels zijn ontegenzeggelijk de moordenaars van het lettermateriaal; zij bekrassen de oppervlakte der letters of breken dunne lijntjes af. Ieder type toch moet zoo

voorzichtig mogelijk behandeld worden, gelijk de vrouwen met het kostbare schoteltje uit de porceleinkast doen.

Teere ornamenten, schrijfschriften en autotypieën mogen nimmer met borstel en loog aangeraakt worden; deze moeten gereinigd worden met een lap en wat benzine.

Natte Vormen.

In geval een vorm dadelijk in gebruik moet worden genomen, en zij is door een of ander oorzaak nat geworden, zoo is het dikwijls voor den drukker zeer moeilijk dit water of deze vochtigheid te verwijderen. Het drukken is zoo goed als onmogelijk, daar de vochtige deelen geen inkt aannemen.

Toch bestaat er een dood-eenvoudig en gemakkelijk middeltje, om deze hinderpalen ter zijde te zetten in een paar minuten:

Men doet op de handpalm een of twee druppels zuivere machineolie, verspreidt deze regelmatig over de holle-handoppervlakte en wrijft hiermee den vorm in. Het vocht verdwijnt onmiddellijk als men daarna een paar vellen papier door de machine laat gaan.

Besmettelijke ziekten.

Vele drukkers hebben de slechte gewoonte onder het toestellen op een stukje vloeipapier te kauwen of het met de lippen vast te houden. Dit is zeer gevaarlijk: ten eerste kan men allerlei maagziekten krijgen; en ten tweede zijn het de oorzaken van menige besmettelijke ziekte. Juist papier, dat door zooveel handen

gaat, is een verspreider van roodvonk, typhus, mazelen, enz.

Motor-zuiger.

Op geregelde tijden moet men den motor-zuiger laten reinigen. Indien dit niet geschiedt, zal snelle slijtage het gevolg dezer nalatigheid zijn.

Boekbinders-lakinkten.

Wanneer men met boekbinders-lakinkten drukt, is het ten zeerste aan te raden de bedrukte vellen niet te doorschieten met papier, anders blijft alles aan elkander vastkleven. Men moet de vellen op een tafel uitleggen om te drogen. Gaat dit echter niet spoedig genoeg, dan wrijft men het drukwerk in met talk of speksteen.

Oliegaatjes.

Het is zeer aan te bevelen, bij het aankoopen van eene machine, te verzoeken de smeer- en oliegaatjes te merken met een roode of gele streep. Dit is ten eerste gemakkelijk bij het smeren der machine; men vindt de gaatjes dan gemakkelijk en vergeet niet enkele in te spuiten. Juist het overslaan van enkele oliegaatjes veroorzaakt een zeer ongelijkmatige slijtage, die later zeer moeilijk te repareeren is.

De Waaier.

Het komt dikwijls voor bij het drukken, dat de uitlegger, ook wel waaier genoemd, het papier besmet

en het gedrukte onzuiver maakt. In vele gevallen ligt dit aan een te vetten druk, zoodat men het smeren voorkomen kan door den inktbak scherper te stellen.

Doch behalve van tè groote hoeveelheid inkt, kan het smetten ook een gevolg zijn van de papiersoort, welke men in gebruik heeft. Er bestaat papier, waarop de inkt slecht indringt en veel te langzaam droogt; meestal is dit bij zeer glad-gesatineerde en harde soorten. Om nu het smeren tegen te gaan, kan men ten eerste de latjes van den waaier zoodanig plaatsen, dat zij zoo weinig mogelijk het bedrukte gedeelte van het papier raken. Verder beplakke men den draagkant der latjes met grof schuurpapier.

Vooral dit laatste is een probaat middel tegen het smeren der vellen, zelfs bij tamelijk vetten druk. Bij zeer groote oplagen is het ten zeerste aan te bevelen zoo nu en dan de reepen schuurpapier te vernieuwen. Het stroeve van het bekorrelde zandpapier houdt het wegglijden en verschuiven op den waaier tevens tegen.

Natuurlijk is het een van de eerste vereischten, dat de latjes van den uitlegger steeds zuiver schoon zijn. Zoodra deze door langdurig gebruik onrein geworden zijn, moet men ze afwasschen met een weinig benzine of petroleum.

Ook de leidende draden die naar den waaier loopen moet men dadelijk wegnemen wanneer zij vuil zijn en er nieuwe voor in de plaats stellen.

Een andere kwaal bij vele machines is, dat, bij snellen gang, het vel niet op, maar over den uitlegger heenglijdt. In dit geval plaatst men aan de as, waar de waaier omheen draait, eenige stukjes stevig karton, welke het papier dan tegen houden.

Ook is het niet kwaad onder den uitlegger een

blokje hout zóó te plaatsen, dat de aanraking van de waaierlatjes en het papier op de uitlegtafel verhinderd wordt. Op dit stukje hout blijft de waaier dan op eenigen afstand der bedrukte vellen papier rusten. Hiermede gaat men ook het onaangename smeren van den druk tegen.

Vooral bij het drukken van illustratie-werk en kleurendruk moet men deze voorzorgsmaatregelen streng in acht nemen, wil men geen slordig en onzuiver werk afleveren.

Opdraaien der Vormen.

Over het algemeen slaan zeer weinig drukkers veel acht op het opdraaien (opkooien) der vormen. Aan den eenen kant worden de vormen te vast, op andere plaatsen te los opgedraaid. Een onvermijdelijk gevolg hiervan is, dat het zetsel scheef komt te staan; soms hellen de letters naar een zijde over, zoodat de druk daardoor zeer belemmerd wordt.

Ook zijn er drukkers, die de vormen veel te los opdraaien, waardoor de letter rijst en waggelt; een ongelijkmatige en uitgesmeerde druk is hiervan het resultaat. Deze personen beweren meestal, dat, wanneer ze vaster opdraaien, de letters opspringen; vooral bij het zetsel van zetmachines. Het is waar, dat dit machinale zetsel zeer spoedig opspringt, maar dit komt in den regel door het tè sterke en daarbij onregelmatige opdraaien. Maar alles, waarvoor het woordje „tè" staat, is niet goed.

Een vorm moet steeds flink opgedraaid worden en wel aan alle kanten gelijkmatig. In alle gevallen moet

zij altijd zóó opgedraaid worden, dat men het zetsel niet meer met de hand bewegen kan. Hdt gelijkmatige in het vastzetten der vormen voorkomt het springen en scheef schuiven van het zetsel.

Inktrollen.

Om het vuil worden en uitdrogen van nieuwe en reserve-inktrollen tegen te gaan, wikkelt men ze flink in sterk en glad papier; ook is dit goed tegen de vochtigheid. In den zomer heeft men nog dit voordeel, dat de rollen niet onder den invloed der warmte komen en dan niet week worden.

Satineeren van Papier.

Hoewel het meeste papier op de papierfabrieken zelf gesatineerd wordt, toch bezitten vele groote drukkerijen een eigen satineer-machine.

Niettegenstaande het papier voldoende vochtig is, komen bij het satineeren toch zwarigheden voor, namelijk het tegengaan van kleine en groote vouwen in het papier. Men verstelt den kalander-cylinder om dit kwaad te verhelpen; men probeert telkens en telkens, verknoeit vel na vel, zoodat het gewone procent aan makulatuur verweg overschreden wordt. En toch bereikt men zijn doel niet.

Het is derhalve niet kwaad eenige nuttige wenken te geven aan den satineerder.

Vóór alle dingen is het noodzakelijk, dat de beugels op gelijkmatige afstanden van de cylinders verwijderd

zijn. Hierbij kan van dezen beugel gezegd worden, dat de bevestiging met schroeven zeer onpractisch is; telkens moet men den schroevendraaier gebruiken. Het ware oneindig veel beter en gemakkelijker, dat de fabrikanten hier vleugelschroeven voor in de plaats namen, welke met de hand aangedraaid kunnen worden.

Zeer dikwijls ontdekt men, dat de vellen onder het satineeren donkere randen bekomen, vooral wanneer men te voren papier van kleiner formaat door de machine heeft laten gaan. Bij dit kleiner formaat hebben de vrije gedeelten aan weerszijden der cylinders een massa vuil en stof uit de lucht opgenomen en verontreinigen hiermede later de grootere vellen papier. Zijn deze vuilen randen niet te erg, zoo is het voldoende, eenige onbruikbare vellen door den kalander te laten loopen. Wordt hiermede echter het gewenschte resultaat niet verkregen, zoo wordt algemeen aanbevolen, de cylinders met eene reine spons, welke gedrenkt is in spiritus, af te wasschen.

Elke week moet de satineer-machine met zorg gewasschen worden met een verdunde loog of warm soda-water. Den stalen cylinder krijgt men 't gemakkelijkst schoon met verdunden „geest van salmiak". Zijn alle cylinders met deze vloeistof gereinigd, dan doet men het nog eens over met warm water. Dit wasschen geschiedt terwijl de machine in beweging is en laat haar zoolang loopen tot alles weer volkomen droog is; anders is roest niet te voorkomen.

Zijn de papieren cylinders beschadigd geworden, d. w. z. hebben ze gaatjes en deuken, enz., zoo is natuurlijk een gelijkmatige satinage niet meer te verkrijgen, wat zeer duidelijk in het licht komt bij een

enkelvoudige satineer-machine. Bij een dubbelen kalander bemerkt men dit echter minder.

Om die putjes en deuken, — indien ze niet al te groot zijn, — te verwijderen, kan men hiervoor een beetje kalk, gips of papierpap nemen. Vóór men de machine dan weer gebruikt, moet men de gerepareerde cylinders eerst reinigen. Andere beschadiging moet op de fabriek van afkomst hersteld worden, omdat daarvoor meestal grootere machines en technisch toezicht noodzakelijk zijn.

Machine-olie en Inkt.

Er zijn drukkerijen, waar men in plaats van vernis, machine-olie gebruikt om de inkten aan te mengen of te verdunnen.

Hoe men hiertoe komt, is onbegrijpelijk. Ten eerste vlekt machine-olie door, ten tweede droogt zoodanig aangemengde inkt niet. Als men den vinger over het drukwerk wrijft, geeft de inkt af.

Zelfs doet men ze door kleuren-inkten heen, welke men voor fijn smoutwerk gebruikt.

Smeer met machine-olie de persen en motoren, maar gebruik ze niet om inkt aan te mengen. Men verknoeit er zijn drukwerk mede, vooral als het in kleuren is uitgevoerd.

Autotypieën.

Bij groote oplagen is het ten zeerste aan te bevelen de autotypieën op een metalen voet (schoen) te plaatsen. Een houten voetstuk wordt door den druk van den cylinder in elkander geperst, zoodat men dan onaangenaamheden onder het drukken krijgt.

Een metalen voet blijft op dezelfde hoogte. Ook heeft men daarbij geen last van kromtrekken.

Het Oliën der Machines.

Bij het oliën der machines hebben velen de verkeerde gewoonte, de olie, welke meestal buiten het gaatje gespoten wordt, niet weg te vegen. Natuurlijk verhardt die dan en veroorzaakt verstopping.

Als men met olie inspuit, moet men het overvloeiende vocht steeds wegwisschen met een doek of met poetskatoen. Heeft men echter slechte kwaliteit poetskatoen, zoo moet men dit niet gebruiken van wege de stof en kleine draadjes, welke het bevat. Wrijft men hiermede over de gaatjes, zoo zal er steeds vuil in de buisjes komen, wat natuurlijk bij elke inspuiting dieper en dieper indringt.

In een massa fabrieken geraakt het poetskatoen dan ook uit de mode. Men gebruikt daarvoor in de plaats dun vloeipapier, dat veel meer stofvrij is dan poetskatoen. Dit papier zuigt de olie even snel op, terwijl men de smeerbuisjes reiner houdt.

Waaier met radjes.

Om het smetten, door den waaier (uitlegger) veroorzaakt te voorkomen, kan men de latjes laten voorzien van stervormige radjes, uit blik vervaardigd. Deze radjes moeten zóó bevestigd worden, dat ze gemakkelijk kunnen draaien.

Ook ruw schuurpapier voorkomt het smeren, doch bovenbedoelde radjes zijn beter voor dit doel geschikt.

Het toestellen op Degeldrukpersen.

Meestal stelt men toe op deze machines dadelijk op den degel. Zijn er echter in den vorm oude en nieuwe letters en lijnen, zoo neemt deze methode van toestellen nog al veel tijd in beslag. Beter is het dan op volgende wijze te werk te gaan:

Men zet den vorm in de machine en maakt een afdruk. Alles wat hierop niet of slecht uitdrukt, beplakt men met een stukje papier. Men stelt dus eigenlijk toe op dezen afdruk. Is deze arbeid afgeloopen, zoo neemt men den vorm weder uit de machine en kleeft met een beetje stijfsel den toegestelden afdruk aan de achterzijde van het zetsel. Feitelijk onderlegt men dus de deelen, die niet goed uitdrukken.

De afdruk, welken men daarna op den met papier overspannen degel verkrijgt, zal nu in de meeste gevallen aantoonen, dat verder toestellen overbodig is. Zijn er nog eenige deelen, welke niet al te goed te voorschijn komen, zoo stelt men nog een beetje toe op den degel.

Hoe gladder de degel is, hoe gelijkmatiger en hoe schooner de druk zal zijn.

Deze manier van toestellen kan men ook toepassen bij kleine cylinderpersen, indien de vormen niet al te groot of te zwaar zijn.

Vooral bij smoutwerk is deze methode van toestellen aanbevelingswaard, daar men dan bijna zonder „moet" kan werken. Ook lijden de letters niet zooveel als wanneer men slechts op den degel toestelt.

Deuken.

In slechts enkele gevallen kan men een deuk uit een cliché slaan:

Op een ijzeren tafel legt men een dun stapeltje papier, hierop het cliché zonder voetstuk, en wel zóó dat het beeld op het papier ligt. Nu klopt men heel voorzichtig met een hamertje op de plaats, waar het ingedeukt is. Is de deuk niet al te groot, zoo zal zij langzaam verdwijnen.

Het papier dient om beschadiging aan het beeld te voorkomen.

En Relief drukken.

Van zeer veel degeldrukpersjes (zonder daaaiende inktschijf) zegt men, dat ze geschikt zijn om reliefdrukwerk te leveren. O. i. moet men hiermee voorzichtig zijn, daar door den grooten, krachtigen druk, dien de machine dan moet uitoefenen, de degeldrukpers zeer veel te lijden heeft. Zelfs is het wel voorgekomen, dat hier of daar een breuk ontstaat, welke soms slechts met veel moeite hersteld kan worden.

Toch worden zeer veel degeldrukpersen als reliefmachine gebruikt, maar dan ook alleen voor dezen arbeid, daar zij het gewone drukwerk niet meer kunnen afleveren zooals het er moet uitzien.

Een boekdrukker mag zich wel eens goed bedenken, vóór hij zijn degeldrukpers voor zulke doeleinden gebruikt, en zich vooruit er van overtuigen of de machine voor relief-drukwerk niet te zwak van bouw is.

Iris-druk.

Zooals men weet, moet men bij Iris-druk de inktbak in vakjes verdeelen met behulp van looden klossen, welke daar expres voor vervaardigd worden. Deze

hebben meestal het groote gebrek, dat zij slecht in de inktbak passen, zoodat de inkt door elkander loopt, namelijk van het eene naar het andere vakje.

Beter is het dan ook deze afscheidingen zelf te vervaardigen uit niet te harde zeep. Met een mes gaat dit zeer gemakkelijk; doordat de zeep eenigszins kneedbaar is, kan men haar zoo in de inktbak drukken, dat alle vakjes v o l k o m e n van elkander gescheiden zijn; van vermenging heeft men dan in het geheel geen last.

De zeep (witte) oefent niet den minsten invloed uit op de inkten en is in iederen zeepwinkel verkrijgbaar voor een paar stuivers.

Reinigingsmiddel.

Is het vuil te vast en te diep in het rasterwerk eener autotypie gekomen, zoo raadt een Zwitsersch boekdrukker aan de plaat een dag en nacht in een bad van petroleum te leggen. Het vuil laat dan in de meeste gevallen los en is gemakkelijk af te spoelen. Voor alle zekerheid kan men ze daarna ook nog schoon branden. (Zie artikel over autotypie-druk, nummer 3 van dit blad.)

Dat een autotypie zoo vol vuil komt, is meestal een gevolg van de onreine behandeling in de drukkerij. Men trekt bijvoorbeeld proef van het cliché en bergt het weder op zonder de plaat eerst zorgvuldig te reinigen van de nog overgebleven inkt; hierin komen haartjes en allerlei vuil, en alles droogt op.

Russische Talk.

Om illustratie-werk een mooien glans te geven,

wrijft men het in met Russische talk. Voor het inwrijven gebruikt men zachte watten, eveneens voor het afpoederen.

Ondergrondplaten.

Bij het drukken van ondergrondplaten mogen de inktrollen niet te diep staan. Hoe lichter de rollen er over heen gaan hoe beter. Vooral wanneer de randen niet al te zuiver gesneden zijn, verkrijgt men bij grooten druk der rollen een ruwen, onegalen contour om het beeld heen.

Autographische Inkt.

Autographische inktsoorten moet men tegen koude, stof en hitte bewaren. Heeft zich in de flesch, na lang staan, een laag op den bodem gevormd, zoo kurkt men de flesch goed toe en plaatst haar zoo lang in warm water, tot alles zich weder opgelost heeft. Dan kan men de inkt weder gebruiken.

Verharde Olie.

Olie, die zich om de smeerbuisjes eener machine vastgezet heeft, kan men met petroleum oplossen en vervolgens verwijderen. Zijn de smeerbuisjes verstopt, zoo neemt men zijn toevlucht weder tot de petroleum.

De gaatjes zoo nu en dan eens door te spuiten met dit vocht, is een voorbehoedmiddel tegen het verstoppen; tevens spoelt het een massa vuiltjes weg.

Het loslaten van Brons en Goud.

Dat bij het vergulden en bronzen het poeder soms zoo spoedig weder loslaat, komt hierdoor, dat de inkt

bij den voordruk te snel in het papier dringt, of te vlug droogt.

Voor beide gevallen is daarom aan te raden de inkt met goede vernis aan te mengen en daarna eenigszins vet te drukken. Dan zal in geen geval het brons of het goud weder loslaten.

Droogramen.

Deze kan men laten vervaardigen uit blik en dienen om bedrukte vellen spoediger te laten drogen. Een stuk dun blik wordt gegolfd, door deze golvingen heeft de lucht veel meer vrijen toegang en bevordert het drogen. De ramen zien er in doorsnede uit als onderstaand figuurtje.

(verkleind).

Alleen in drukkerijen, waar fijn werk dagelijks voorkomt, zijn deze droogramen rentabel, voor kleinere inrichtingen zijn ze te duur.

De Kleuren.

Mooi smoutwerk kan soms, tot spijt en ergernis van den zetter, geheel en al verknoeid worden, doordat de drukker de goede kleuren niet wist te kiezen.

Iedere kleur heeft, om het zoo eens uit te drukken, haar eigen beteekenis. In het algemeen geldt, dat »r o o d« en »g e e l« onder de w a r m e kleuren gerekend worden; »b l a u w« daarentegen is koud.

Om laatstgenoemde kleur wat meer tint te doen krijgen, moet men ze vermengen met een weinig geel

of rood en men verkrijgt een mengsel, dat er levendiger uitziet.

Het hangt natuurlijk van de verhouding der kleuren onderling af, dat men ze warm of koud kan noemen; vooral is dit het geval bij geel-groen en lila. In geringe mate aangebracht, brengen zij meer levendigheid in den arbeid; bij sterkeren graad werken zij te heftig. Dan spreekt men van »schrille, schreeuwende kleuren«, welke het oog niet streelen.

Zelfs zeer slecht en plomp gezette smoutwerkjes kunnen een aangenaam uiterlijk verkrijgen, indien de drukker de kleurenkennis en inktvermenging volkomen in zijn macht heeft. Te sterk sprekende ornamenten kunnen door een lichtere kleur getemperd worden, terwijl zeer magere lettersoorten met donkere inkten gedrukt, beter tot hun recht komen.

Toch mogen de lichtere kleuren, vooral de zoogenaamde moderne (?) kleuren, er niet uitzien als vage, verschoten tinten van een honderdjarige familieparapluie; daardoor wekt het drukwerk soms de gedachte op, of het met olie- of theevlekken doortrokken is.

Driekleurendruk.

Is het bij gewone autotypieën reeds aan te raden, deze van ijzeren voetstukken te voorzien, bij cliché's voor drie-kleurendruk zijn ze nog meer gewenscht.

In een massa drukkerijen in Duitschland wordt uitsluitend met ijzeren voetstukken gewerkt, zoodra het driekleurendruk geldt.

Chromo-papier.

Bij het drukken op kunstdruk-papier hoort men heel

dikwijls de klacht, dat de gladde krijtlaag loslaat door de trekking der inkt.

Dit onaangename feit is meestentijds een gevolg van de slechte behandeling van het papier.

Zoodra chromo-papier op een vochtige plaats bewaard wordt, laat de krijt-oppervlakte los; meestal verliest het door deze vochtigheid ook zijn glans en vertoont hier en daar gele plekken.

Chromo-papier e i s c h t een volkomen droge bewaarplaats.

Het reinigen der Drukvormen.

Dit geschiedt in de meeste drukkerijen op onvoldoende wijze, zoodat bij het distribueeren de zetter steeds te kampen heeft met nagebleven inkt en vuil. Daardoor komt het dat er een korst vuil om de letter komt.

Wanneer een vorm gewasschen moet worden, schroeft men dezen eerst stijf aan. Op deze wijze belet men, dat de inkt en andere stoffen tusschen de letterstaafjes indringen. Na den vorm zorgvuldig met loog afgeborsteld te hebben, begiet men hem een paar malen met een emmer water. Tevens plaatst men den vorm zóó, dat het water tusschen de regels kan wegvloeien:

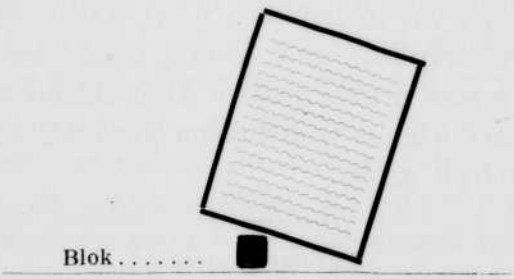

men neemt namelijk een blokje hout, legt dit aan den

eenen kant onder den staanden vorm, en laat dezen tegen een muur leunen. (Zie vorenstaand figuurtje).

Zijn er houten letters, autotypieën of houtsneden in den vorm, dan neemt men deze er eerst uit en zet hiervoor in de plaats holwit. Is dit werk te lastig, doordat het misschien te veel tijd in beslag neemt, zoo wascht men met een goedkoope soort benzine.

Pomade Emoliente Roussel.

Onder dezen naam brengt de inktfabriek van Falck-Roussel te Parijs een product in den handel tot verdunning van inkten.

Deze „Pomade Emoliente Roussel" schijnt goedkooper middel te zijn dan vernis. Ten gevolge van zijn chemische samengesteldheid geeft het de inkten een ongemeen schoonen glans. Ook is het een uitstekend middel tegen te taaie inkten, welke het papier te veel trekken.

Het onderzoek van Papier.

Vervaardig een mengsel van 1 deel zwavelzuur en 3 deelen geconcentreerd salpeterzuur. De hoeveelheid behoeft niet groot te zijn.

Een weinig van dit vocht op het papier zal dadelijk het houtgehalte aangeven. Hoe bruiner plek men op de bevochtigde plaats verkrijgt, hoe meer houtbestanddeelen er in het papier aanwezig zijn.

Dit vocht kan men het best bewaren in een fleschje met g l a z e n stop; een kurk zou verbranden.

Ultramarijn.

Deze inkt, waarvan de fijnste soorten meestal bekend zijn onder den naam van Orientaal-blauw, wordt in steendrukkerijen zeer dikwijls gebruikt. In boekdrukkerijen echter komt dit veel minder voor. Zoodra men koper-clichés heeft, moet men bovengenoemde inkt ter zijde zetten daar het ultramarijn invloed uitoefent op koper. Ook bij autotypieën of fijne ornamenten, kan men ze niet gebruiken, of in lichte vermenging met andere inkten.

Verder moet men onder het drukken, met ultramarijn, de machine langzaam laten loopen vooral ten opzichte van kunstdruk-papier.

Bij aanplakbiljet-druk moet men deze inkt verdunnen met vernis of gekookte lijnolie.

Het verkleuren der Inkten.

Meermalen komt het voor, dat kleurinkten verbleeken of hare frischheid verliezen en daardoor een geheel anderen tint verkrijgen. Vooral is dit nogal eens het geval, waar twee of meer inkten met elkander vermengd zijn geworden.

De oorzaken van deze verkleuring zijn meestal tweeërlei, nl.: de invloed van het licht — waarover wij echter hier niet zullen spreken — of de chemische werking der kleurstoffen onderling.

Die chemische werking ontstaat door de stoffen, welke zich met elkander verbinden tot andere lichamen. Lood- en zwavelhoudende inkten zijn onder anderen zeer gevoelig op dit punt. Wanneer men bijvoorbeeld (lood-)wit, chroom-geel, roode menie met zinnober of ultramarijn mengen wil, zoo wordt de verkregen kleur op den duur donkerder en donkerder totdat ze eindelijk zwart is.

Inkten, welke niet op elkander inwerken, kunnen echter ook onder invloed van de lucht staan. Zoo o. a. een geval, waar rood gedrukt werk in een pakkamer te drogen lag. Het werd al zwarter en zwarter, terwijl vóór dien tijd met d e z e l f d e inkt in d e z e l f d e pakkamer zoo iets nooit gebeurd was.

Wat was echter het geval.

Sedert een paar dagen werd in de onmiddellijke nabijheid van de pakkamer een beerput gerepareerd, zoodat door de geheele drukkerij een vreeselijke, verpestende stank heerschte.

De zoo geurige (!) zwavelwaterstof- en andere gassen hadden de roode inkt hevig aangetast en het drukwerk zoo goed als onbruikbaar gemaakt.

Ook in een andere drukkerij, welke aan een vuile sloot grensde, kwamen zulke onaangename gebeurtenissen voor, hoofdzakelijk in den zomer, wanneer de warme zon de troebele watermassa in gisting bracht. Hier was zelfs, in de maand Augustus, in een inktbus — welke ongelukkig niet al te best sloot — met prachtig en kostbaar rood de massa geheel en al groezelig geworden.

Men klaagt er zoo dikwijls over, dat een of andere inkt niet licht-echt is, toch ligt dan in zeer veel gevallen de schuld aan de lucht, welke bezwangerd is met schadelijke gassen. Zelfs de duurste inkten worden meer dan eens hierdoor aangetast.

Vóórdat men dus den inktfabrikant een standje maakt, dat hij geen licht-echte inktsoorten heeft geleverd, mag men wel eerst eens onderzoeken, of de lucht in de drukkerij soms haar invloed heeft laten gelden.

Biljet-druk.

In een drukkerij moest men een groot biljet drukken op zeer dun vloeipapier. Om het zetsel heen stond een breede, geheel sluitende ornamentenrand en de geheele vorm zag er ongeveer uit als onderstaand figuurtje.

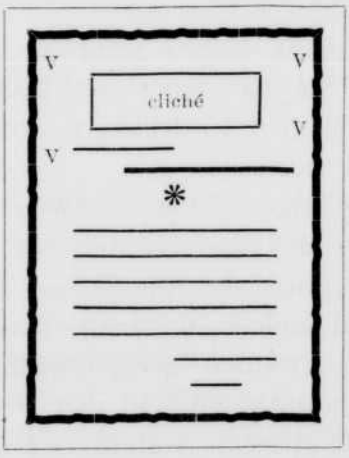

Onder het drukken echter had men voortdurend last, dat het zoo dunne papier op vaste plaatsen in den rand vouwen kreeg (bij de letters V in het teekeningetje). Wat men ook deed, niets hielp.

In het eerst vermoedde men, dat het aan de manier van toestellen lag, niettegenstaande de drukcylinder een volkomen glad-egale oppervlakte vertoonde. Toch werd er alles afgescheurd en men moest opnieuw gaan toestellen. Alle zorg werd hieraan besteed, maar de resultaten bleven dezelfde.

Liet men de pers h e e l l a n g z a a m loopen, een echt slakkengangetje, zoo ging alles goed, maar zoodra men sneller wilde, kreeg men steeds op dezelfde plaatsen op den rand weer vouwen, welke het drukwerk bedierven.

Eigenaardig echter was het, dat dit juist bij de breede kanalen tusschen het zetsel was, waardoor men op de gedachte kwam, dat het de lucht tusschen het zetsel was, welke de vouwen deed ontstaan.

Er werden voorzichtig een paar flinke gaten in den ornamentieken rand geboord en van dit oogenblik af ging alles uitstekend. Gelukkig want de oplaag was 50.000 exemplaren groot en het werk spoedvereischend.

Onder den drukcylinder namelijk werd de lucht in de holten tusschen het zetsel samengeperst, zocht een uitweg en ontsnapte over den rand. Hierdoor ontstonden de vouwen, welke het werk zoo ontsierden.

Na het boren voelde men heel duidelijk dat de lucht door de gaatjes heen blies, wel een teeken, dat men den oorzaak van dit kwaad gevonden had.

Gouddruk.

Met goudinkt te drukken is al zeer dikwijls geprobeerd, maar nog altijd kan men geen schoon effekt bereiken. Zelfs de goudinkten welke tegenwoordig in den handel zijn en door de fabrikanten zoo hoog geroemd worden, beantwoorden niet aan het doel.

Zoodra het goudpoeder aangemengd is, hetgeen zelfs in de fabrieken met de grootste moeite geschiedt, verliest het geheel en al zijn mooien glans. De vloeistof, die om de gouddeeltjes zit, verdoft de poeder. Ook met de zoogenaamde zilverinkten is dit het geval; nimmer kan men tot den schoonen glans geraken.

Ook veroorzaken deze goud- en zilverinkten veel onaangenaamheden in de machine; ze kunnen niet regelmatig verwreven worden. Het goud dringt in de

rollen, kleeft zich hieraan vast en de vloeistof scheidt zich alleen af op het papier. Hierbij komt nog, dat rollen, gebruikt bij dezen gouddruk, zeer slecht schoon gewasschen kunnen worden. Gebruikt men deze inktrollen voor ander drukwerk, zoo zal men in het drukwerk telkens kleine gouddeeltjes aantreffen.

Totnogtoe is het voor den boekdrukker nog het raadzaamst de oude methode te volgen: eerst voordrukken en daarna met goudstof inwrijven.

Voor goud maakt men een voordruk in geel, bij zilver neemt men wit. Wil men bij zilver een blauwen gloed dan kan men de grondverf blauw nemen.

Dikwijls drukt men voor met zwart, doch deze kleur doet schade aan den goudgloed. Om een eigenaardigen metaalglans te verkrijgen, kan men ook voordrukken met rood of blauw.

Druktinctuur.

Het is eene zaak van algemeene bekendheid, dat de inkt, welke op de rollen zit, wanneer de machine langen tijd stil moet staan, droog wordt, en alzoo hinderlijk is voor het drukken. Dit gebrek treedt voornamelijk dan op, wanneer de rollen gedurende den nacht ingezwart moeten blijven staan, doordien er 's avonds geen tijd voor was om de rollen af te wasschen. Vroeger behielp men zich, door op iedere rol eenige droppels petroleum te strijken en de machine daarop eenige minuten leeg te laten loopen. In den laatsten tijd nu worden hiervoor verschillende hulpmiddelen te koop aangeboden, als bv. „Incoleum" en „Hölbles Drucktinctur". Evenwel bepaald gedwongen

om deze hulpmiddelen te koopen is men niet, doordien men zich zelf een middel kan bereiden, hetwelk goede resultaten geeft. Men neme 500 gr. petroleum, 250 gr. zwavelether en 50 gr. glycerine, doet deze bij elkander in een flesch, voorzien van een goede kurk en schudt een en ander voor het gebruik goed door elkaar. Eenige druppels van de op die wijze verkregen vloeistof zijn voldoende om den uitgedroogden inkt op de rollen weder bekwaam te maken. Dit middel biedt ook uitstekende diensten wanneer de temperatuur in het vertrek te laag is en dientengevolge de rollen geen voldoenden inkt aan de letter willen afgeven; verder nog bij het gebruik van stijve inkt op het zoogenaamde kunstdruk-papier. Verschillende dezer papiersoorten toch plukken onder het drukken met stijve inkt, dat wil zeggen, de laatste neemt onder het drukken hier en daar de krijtlaag weg van het papier, zoodat de druk vlekkerig wordt. Ook verleent het genoemde middel nog uitstekende diensten bij het verwerken van gekleurde inkten, die snel op de rollen opdrogen. In de beide laatstgenoemde gevallen bestrijke men de rollen onder het drukken met eenige druppels der tinctuur. Deze aan de inkt zelf toe te voegen is ondoelmatig en niet raadzaam.

Inktrollen in den Zomer.

Wanneer het 's zomers zeer warm is, heeft men in de drukkerijzaal er dikwijls last van, dat de inktrollen weeker worden en plotseling uit elkander scheuren.

Het is echter een bekend feit, dat pas gegoten rollen dit spoediger doen dan reeds gebruikte, daar

deze taaier zijn. Zijn er nieuwe rollen gegoten, zoo moet men, als het eenigszins mogelijk is, ze een week laten staan. Verder is het steeds aan te raden in den zomer reserve-rollen gereed te hebben staan. Natuurlijk mogen de zonnestralen de rollen niet beschijnen; hoe koeler men het in de drukkerijzaal kan houden, des te beter is dit voor de rollenspecie.

Een nieuwe manier van toestellen.

Voor het toestellen van clichés, vooral wat autotypieën aangaat, geeft de „British Printer" het volgende middel aan de hand.

Vervaardig een mengsel van 1 deel schellak, 2 deelen methyl. wijn-spiritus en 2 deelen naphta. Voor de oplossing hiervan heeft men eenige dagen noodig. Is de verkregen massa te dun, zoo doet men er nog een weinig schellak bij, in het tegenovergestelde geval voegt men er nog wat naphta bij.

Nu maakt men van deze vloeistof op deze wijze gebruik:

Neem een afdruk van het cliché; hierop verft men met een penseel, dat in de verkregen vloeistof gedoopt is. De donkere partijen in het beeld worden drie maal overstreken, de middeltonen twee maal, de lichtere plaatsen één maal. Al het witte in de plaat blijve onaangeroerd. Dit toestel wordt daarna op den cylinder gekleefd.

Drukken enkelen plekjes niet goed uit, zoo overstrijkt men deze nog eens.

Het voordeel van deze methode ligt in de zachte overgangen, die men bij de verschillende licht-nuances

verkrijgt. Ook moet het toestellen sneller geschieden dan alle andere manieren.

Wij kennen deze methode van toestellen niet. Zij, die hiermede eens proeven nemen, verzoeken wij beleefd ons de uitkomst te willen vermelden.

Het indrogen van inkt.

Men klaagt er dikwijls over, dat een bus met inkt, na eenmaal gebruikt te zijn, de massa zoo spoedig indroogt.

Dit euvel ligt niet zoozeer aan de bus of de inkt, maar aan de groote onachtzaamheid van den drukker.

Heeft men inkt uit den bus gestoken, zoo moet men de massa daarin weder glad strijken; in de meeste gevallen doet men dat niet en er gaat daardoor natuurlijk veel van de kostbare inkt verloren.

Heeft men de inkt in de bus weer glad gestreken, zoo behoort men er een laagje vernis over te gieten; dit is een perfect afsluitingsmiddel. In enkele drukkerijen giet men er wat water over, doch deze vloeistof verdampt binnen een paar weken.

Moet men na eenigen tijd de inkt weer gebruiken, dan giet men het vernis er af in een bakje, daar ze weer te gebruiken is.

Tevens is dit een goed middel tegen dikke vellen aan de oppervlakte der inkt.

Tegen vochtigheid.

Om drukwerk, affiches enz. tegen vochtigheid te behoeden, overstrijkt men het met lijmwater, waaraan tinwit, krijt of zwavelzuur-bariet toegevoegd is.

Nadat het gedroogd is, legt men daarover natronwaterglas en een weinig magnesium, en laat het papier nu geheel en al drogen bij een warmte van 20 graden Celcius.

Zoodanig behandeld drukwerk kan men in water laten liggen, zonder dat inkt en kleur aangetast worden.

Biljetten.

Bij het drukken van biljetten, welke uit twee vellen papier bestaan, moet de drukker er op bedacht zijn, dat de twee deelen op de juiste manier aan elkander geplaatst worden.

Men richt dit zoo in, dat de regen niet achter het onderste vel kan komen waardoor dit biljetdeel dadelijk zou afweeken.

Men bestrijkt dus den bovenrand van het tweede vel met stijfsel en kleeft hierop het eerste vel, dus:

De drukker heeft er dan voor te zorgen dat er een flinken rand aan het onderste vel komt.

De Drukcylinder.

Wanneer de drukcylinder met te veel papier omspannen is, krijgt men een „uitgesmeerden" druk. Dit komt, doordat de oppervlakte van den cylinder geen gelijken tred meer met den vorm houdt. Hoe grooter de straal van den cylinder-cirkel is, hoe sneller de punten aan de oppervlakte zich om het middelpunt bewegen. De lettervorm op het fundament blijft echter zijn gewonen, regelmatigen gang behouden, waardoor wrijving ontstaat en de letters op het papier worden uitgesmeerd.

Stijve Inkt.

Hoewel de middelen tegen stijve inkt des winters, door u gegeven in een van de vorige nummers van dit blad, uitstekende diensten bewijzen, zijn wij zoo vrij u nog een middeltje aan de hand te geven, dat ons vaak uit den nood geholpen. heeft.

Wij nemen de inkt uit den inktbak, leggen ze op een steen en vermengen ze met verwarmde vernis. Daarna doen wij ze weer in de inktbak en kunnen we ongestoord gaan drukken.

Bij gewone aanplakbiljetten doen we eenvoudig wat verwarmde machine-olie door de inkt heen.

Ook kan men het fundament, waar de lettervorm op ligt, een weinig verwarmen, door er een klein petroleumkacheltje onder te plaatsen. De grootste voorzichtigheid wordt dan echter aanbevolen. Natuurlijk mag er zich dan geen hout in den vorm bevinden.

Kreuken en Vouwen.

Indien het eenigszins mogelijk is, laat men den cylinder-band bij groote vormen in het midden van den cylinder gaan, om het kreuken en vouwen van het papier te voorkomen.

Deze vouwen ontstaan namelijk door de lucht, die zich tusschen het papier en den cylinder bevindt.

Bijtende Loog.

Zinken chlicés mogen in het geheel niet in aanraking komen met bijtende loog en dergelijke vloeistoffen. Alleen mag men voor de reiniging gebruiken benzine of petroleum, daar deze middelen het zink niet aantasten en onbruikbaar maken.

Ook moet het gebruik van harde borstels bij zinco's vermeden worden.

Een Teller.

De firma „Schelter und Giesecke" te Leipzig brengt sedert eenigen tijd een teller in den handel, welke men aan de degeldrukpers „Phönix" zeer gemakkelijk kan bevestigen.

Vooral in drukkerijen, waar groote oplagen op de degeldrukpers worden afgedrukt, is dit een zeer practisch machinetje.

Gebruikt men daarentegen de degeldrukpers voor meestal kleine oplagen, zoo is dit tel-apparaat natuurlijk overbodig.

Biljetdruk.

Spoedbestellingen bij biljetdruk leveren een massa onaangenaamheden op, vooral wat het drogen aangaat. Elk biljet moet een zekeren droogtijd hebben, doch bij haastig werk moet men verschillende hulpmiddelen te baat nemen.

Doe ten eerste een hoeveelheid siccatief door de inkt en druk niet te vet en hang de vellen daarna over een lat of een touwtje in de nabijheid van een warme kachel of op een zonnige plaats. Op deze manier zijn de biljetten meestal een kwartiertje na het afdrukken droog.

Op drukkerijen, waar biljetdruk geregeld hoofdwerk is, heeft men een droogkamer, waar men de vellen over een lijntje hangt. In dit vertrek is het zoo warm, dat de biljetten in zes à zeven minuten gereed zijn, om aan den besteller af te leveren.

Bronsdruk.

Het bronzen van drukwerk moet, indien het eenigszins mogelijk is, niet in de machinezaal geschieden, daar de lichte bronsdeeltjes overal heenvliegen en zich aan de beoliede deelen der persen vasthechten. Vooral ten opzichte van de oliegaatjes kan dit zeer onaangename gevolgen hebben.

Wat het bronzen zelf betreft, zoo geschiedt dit meestal door op den voordruk het glansmiddel aan te brengen met zachte watten. Daarna veegt men, ook met dito watten, het overbodige poeder weg. Nog practischer is echter het gebruik van een zachte vogelvlerk of een plumeau. Bij het afwrijven met watten

namelijk, worden deze dikwijls hard, krassen over den bronslaag en verdoffen hierdoor den glans. Bij het gebruik van een vogelvlerk of plumeau heeft men hiervan geen last. Ook is op den duur deze methode van afpoederen goedkooper.

Ten laatste geven wij nog den raad bij het bronzen van drukwerk den mond dicht te houden en door den neus te ademen.

Tevens moet men het hoofdhaar bedekken, daar het gebleken is, dat brons het haar een groene kleur geeft en kaalhoofdigheid in enkele gevallen hiervan het gevolg is.

Kunstdrukpapier.

In het algemeen nemen de verschillende soorten kunstdrukpapier de inkt zeer goed op, doordat de krijtachtige oppervlakte de vloeistof direct opzuigt.

Toch kan het voorkomen, zoowel bij roode, blauwe, groene en andere inkt, dat deze zoo slecht zich op het papier overzetten, dat de inkt als het ware, na het drogen weggewischt kan worden.

Deze kunstdrukpapieren, waar zoo iets bij voorvalt, hebben een hoogen glans; ook schijnt het, op het gevoel af, dat zij vetachtig zijn. Bij zwarte inkt echter treedt het euvel niet zoo merkbaar op als bij andere kleuren.

Indien men met dusdanige slechte kunstdrukpapieren te doen heeft, raden wij een ieder aan speksteen of talkum te gebruiken en dit over het drukwerk te wrijven met watten.

Weet men reeds te voren, dat het papier de inkt slecht aanneemt, zoo moet men dit vóór het drukken met speksteen inwrijven.

Eigenlijk moest men den papierfabrikant voor dit feit verantwoordelijk stellen, daar dergelijke dingen niet met kunstdrukpapier mogen voorkomen.

Omdrukken op Ondergrondplaten.

Het komt niet zelden voor, dat de gesneden ondergrondplaten bij het drukken slecht passen, ook, wanneer het snijden nog zoo zorgvuldig geschiedde en de vellen papier nauwkeurig worden aangelegd.

Achter dit kwade feit, dat iemand in wanhoop kan brengen, steekt meestal een geheimpje, dat ongetwijfeld aan den drukker bekend moet zijn.

Hoewel deze weet, dat na den omdruk op de ondergrondplaat, de vorm niet meer losgedraaid mag worden, brengen andere dingen hem in verleiding dit toch te doen. Bij elken keer, dat zulks geschiedt, verandert de omtrek van het zetsel. Hoe grooter de vormen zijn, hoe beter men dit feit kan waarnemen.

En wanneer dan, heel natuurlijk, de gesneden ondergrondplaat niet past, dan krijgt de zetter de schuld, dat hij onjuist gesneden heeft.

Ook hebben wij wel eens hooren beweren dat de ondergrondplaat gekrompen was. Doch bij grondig onderzoek bleek wel degelijk, dat de drukker het niet had kunnen nalaten, den vorm nog eens los, en daarna weder vast te schroeven.

Lichtdruk-autotypie zonder Raster.

De voordeelen der lichtdruk-autotypie zonder raster (Cronenberg's methode) boven het gewone lijn-raster,

bestaan hoofdzakelijk hierin, dat de eerstgenoemde soorten veel gemakkelijker vervaardigd worden en daardoor goedkooper zijn dan de gewone auto's. Ook het drukken is eenigszins lichter, wat van tamelijk veel belang is voor vele drukkerijen, waar de drukker niet weet om te gaan met een teere autotypie met lijnraster.

Toegift op Papier.

Bij het drukken in een kleur dient men op zijn minst de oplaag te verhoogen met 3 per 100. Zoodra men echter meer dan één kleur heeft, zoo is een verhooging van minstens 10 per 100 stuks noodzakelijk. Is de oplage echter grooter dan 5000, zoo kan men volstaan met 7 tot 8 pCt.

Driekleurendruk eischt nog meer; hier moet men steeds op zijn minst de oplage verhoogen met 15 per 100 stuks. Beter is het dan ook, om in dit geval 16 tot 20 pCt. er bij te rekenen, vooral in ons land, waar het papier zoo onderhevig is aan den invloed van vochtige lucht.

Tessarotypie.

Deze naam werd gegeven aan een uitvinding van den ingenieur Tessaro te Padua (Italië). Tessaro heeft namelijk een machinetje uitgevonden, waarmede men namen en teekens kan drukken in bouwplannen, kaarten enz.

Het apparaatje bestaat uit verstelbare radertjes, waarop de verschillende letters van het alphabet aanwezig zijn. De woorden kunnen niet alleen recht, maar ook in gebogen vorm op het papier gedrukt worden.

Het drukken geschiedt met overdrukinkt, waardoor het ook mogelijk is op steen of zink te drukken. Volgens zeggen van den ingenieur, werkt dit machinetje even snel als vijf lithografen. Ook voor muzieknotendruk kan het met succès gebruikt worden.

Deuk in den Cylinder.

Indien de deuk in den druk-cylinder diep is, zoo doet men het best, dit stuk er uit te laten beitelen door een kundig monteur. Deze zet er daarna weer een ander stukje metaal in.

Driekleurendruk.

Een massa driekleurendrukken zijn mat en dof, niettegenstaande men de juiste en de beste inktsoorten gebruikt heeft.

Dit is het gevolg van een fout, welke een massa drukkers begaan, namenlijk deze:

Is het geel afgedrukt, zoo begint men dadelijk met het rood, en laat hierop, bijna zonder pauze, het blauw volgen. Geen wonder, dat men een doodsch beeld verkrijgt!

De eene kleur moet eerst volkomen droog zijn, vóór men met de andere kan aanvangen. Doet men dit niet, zoo vloeien de kleuren in elkander en krijgt men onzuivere omtrekken in de teekening, waardoor het onmogelijk is heldere tinten te bekomen.

Inktrollen.

Nooit moet men deze wasschen met loog of letterpasta, daar deze bestanddeelen dadelijk op de rollenspecie

inwerken en ze onbruikbaar maken. Goedkoope soorten olie, als petroleum, eenmaal gezuiverde benzine enz. zijn uiterst geschikt tot reiniging der rollen. Met water mogen zij in het geheel niet in aanraking komen.

Bij het wasschen voor inktrollen gaat men dikwijls tè zorgeloos te werk, vooral wat het afdrogen betreft. Hiervoor gebruikt men dikwijls vochtige, vuile lappen, waardoor de rollen natuurlijk weer vochtig en onrein worden. Dit afdrogen moet steeds geschieden met volkomen zuivere lappen.

Het drogen der Inkt.

Daar nat en koud weer het drogen der inkt op het papier soms in hooge mate bemoeilijkt, is het voor groote handelsdrukkerijen raadzaam er een droogkamer op na te houden, liefst verwarmd door stoombuizen. Hier legt men het versch gedrukte werk in kleine stapeltjes te drogen. Hoe kleiner stapeltje, hoe sneller men zijn doel bereikt. Ook kan men dan nog het drogen bevorderen, door het drukwerk te doorschieten met oud, gekreukt papier, waardoor de lucht meer speling heeft.

Bij glansdruk moet men natuurlijk de vellen papier niet op elkander plaatsen. Reeds wanneer men vier à vijf vel op elkander legt, doet dit merkbaar een slechten invloed op den schoonen glans van de inkt gelden.

Een eerste vereischte in een droog vertrek is, dat de grond er rein moet zijn, zoodat er geen stof op het vochtige drukwerk kan terecht komen.

Behandeling der Inktrollen.

Men vermijde het zooveel mogelijk met versch gegoten rollen te werken; het beste is zijn rollen twee à drie dagen te laten staan vóór ze in het gebruik te nemen. Na het gieten moet men ze dadelijk met petroleum inwrijven en nog niet met benzine of terpentijnolie, want voor deze laatstgenoemde ingrediënten is de massa nog te gevoelig. Zijn ze flink en doelmatig met petroleum ingewreven geworden, dan zijn ze tamelijk wel tegen de grillen van ons Hollandsch klimaat bestand.

Indien men de met petroleum ingewreven rollen wil gebruiken, wascht men ze eerst af met een lap, welke in benzine of terpentijnolie gedrenkt is.

Verder zorge men er steeds voor, dat de rollenspecie nooit met water of loog in aanmerking komt. Het wasschen der rollen met water of met een of andere aluin-oplossing is verwerpelijk.

Ten opzichte van de verschillende soorten inkt, kunnen we nog hierop wijzen, dat voor dunne inkten zachte rollen voldoende zijn; stijvere inktsoorten vereischen ook hardere specie.

Inkt en Vernis.

Bij het mengen van inkt en vernis moet men steeds nauwkeurig toezien, dat er geen vuil in de massa terecht komt, daar dit bij enkele inkten (geel, rose, rood) onmiddellijk merkbaar is en soms onaangename veranderingen teweeg brengt. Mengt men met behulp van een inktmolen, zoo moeten de wrijfcylinders vooraf v o l k o m e n gereinigd zijn.

Bij lichte inkten moet men lichte vernis doen, bij zwaardere soorten kan men dikkere vernis mengen. Doet men echter bij lichte inkt taaie, zware vernis, zoo is het zeer moeilijk een gelijkmatige menging te verkrijgen, terwijl de druk allerlei onaangenaamheden oplevert; tevens ziet het drukwerk er dan in den regel „schimmelig" uit.

Te weeke Rollen.

Te weeke rollen zijn een ware kwelling en moeten dan ook dadelijk worden afgekeurd. Komen zulke rollen in gebruik, zoo is de inktverdeeling slecht en de druk hoogst onzuiver. Vooral bij lijnwerk verkrijgt men uitgesmeerde afdrukken niettegenstaande men de rollen zoo hoog mogelijk gesteld heeft.

Kurk als Onderlage.

Wanneer een of andere zware machine op een ongeschikten bodem staat, zal zij steeds schudden of trillen, hetgeen voor de onderdeelen hoogst nadeelig is. Hoe grooter trilling, hoe erger de slijtage.

Reeds zeer vele dingen heeft men beproefd, maar steeds bleef het fundament ongeschikt.

Thans heeft men proeven genomen met kurk. Men maakt een stevig fundament van cement en daardoor kruisgewijze ijzeren stangen. Over deze massa legt men een dunne laag kurk. Te dik mag deze laag niet zijn, daar anders de machine weldra scheef zou gaan staan. Deze kurk-onderlage moet 't trillen der machine geheel en al voorkomen, zoodat zelfs een rijksdaalder

op zijn kant gezet op de in gang zijnde machine onbeweeglijk blijft staan.

Petroleum als Middel tegen Roest.

Een eenvoudig middel om staal en ijzer tegen roest te beschermen, bestaat hierin dat men deze substanties inwrijft met een in petroleum gedrenkte lap en dit geregeld één à twee keer in de drie weken doet.

Reeds aanwezige roestplekken kan men doen verdwijnen op de volgende wijze:

Bevochtig bedoelde plaats flink met petroleum en wrijf een paar uur daarna het roest weg met een niet te ruw stuk schuurpapier. Ook gebruikt men wel een lap met zaagsel hiervoor, om geen krassen in het metaal te maken.

Speksteen als Droog- en Glansmiddel.

Met behulp van speksteenpoeder is men in staat te vet gedrukt drukwerk snel te doen drogen. Niettegenstaande het gebruik van siccatief, — welke bovendien de inkt dikwijls onrein maakt, — heeft menigeen de waarneming gedaan, dat groote inktoppervlakken na twee, drie dagen nog afgeven. In zulke gevallen raden wij aan het drukwerk voorzichtig af te wrijven met watten, welke voorzien zijn van speksteen. De poeder, welke niet door de inkt opgezogen is, wrijft men dadelijk daarna er af met schoone watten. Op deze wijze heeft men zelfs groote inktoppervlakten in een oogenblik droog, zonder dat de kleur der inkt er noemenswaard door verandert. Tevens verkrijgt men

door deze bewerking een schoonen glans, welke het oog aangenaam aandoet. Zoo verkrijgt men bijvoorbeeld bij autotypieën een prachtig effekt, dat doet denken aan fotografie-glans. Tevens heeft men nog het groote voordeel, dat het drukwerk veel minder vatbaar is voor vuil worden, terwijl gewoon gedroogde inkten hoogst gevoelig zijn, vooral wat vingervlekken en krassen aangaat.

Wie een paar maal met speksteen gewerkt heeft, zal de onmisbaarheid er spoedig van inzien.

Bronsdruk.

Om een mooien gloed bij bronsdruk te verkrijgen, neemt men eiwit, dat men flink opslaat en daarna zorgvuldig door de inkt mengt. Een weinig copal-vernis kan men er ook bijvoegen.

Driekleurendruk-proces.

Nauwelijks was het driekleurendruk-proces in de wereld of men ging aan het zoeken naar een methode om een plaat in de drie normaal-kleuren, — geel, rood en blauw — i n e e n s te kunnen drukken.

Nu probeert men het te Berlijn met een nieuwe machine op de volgende wijze:

De drie clichés worden in hun respectievelijke kleuren dadelijk achtereenvolgens gedrukt op een tamelijk harden maar gladden gummi-cylinder. Van dezen cylinder drukt men dan direkt op het papier.

De eerste afdrukken gelukken tamelijk goed, hoewel ze niet zoo erg zuiver zijn. Doch hoe langer men drukt, hoe slechter plaatwerk men verkrijgt, daar den

eenen keer het geel, de andere maal het rood op den gummi-cylinder achterblijft.

De gummi-rollen deugen niet, en men zoekt naar een andere substantie.

Inktrollen-standaard.

De firma J. G. Schelter und Giesecke te Leipzig brengt een zeer praktischen rollen-standaard in den handel. Dit toestel is speciaal vervaardigd voor de snelpers „Windsbraut", doch kan evengoed bij andere persen in gebruik genomen worden. Het geheel is van ijzer gemaakt en ziet er uiterst soliede uit. Tevens kan deze standaard versteld worden, zoodat zij geschikt is voor inktrollen van elke lengte.

Autotypie-druk.

Om aan een autotypie zooveel mogelijk het uiterlijk te geven van een fotografie, moet men op de volgende wijze te werk gaan:

Eerst drukt men de auto af en laat den afdruk volkomen drogen. Daarna drukt men over dezen autotypie-afdruk, nog eens met hetzelfde cliché, doch de inkt moet dan heel licht van kleur zijn. Ook moet men niet vergeten, en dit is wel de hoofdzaak, dat het tweede beeld, een haartje verschoven naar rechts of links, op het eerste terecht komt. Dit kan men bereiken, door de aanlegnaalden een weinig te verschuiven.

Op deze wijze verdwijnt het rasterwerk zoo,

dat men het met het blooto oog nog maar moeilijk onderscheiden kan.

Na deze bewerking behandelt men de verkregen afdrukken met speksteen.

Natuurlijk moet men dit werk een paar maal doen, om er zekerheid in te verkrijgen.

Men verkrijgt nog mooier effekt, wanneer men den voordruk in de lichte kleur maakt, daarna den grondtoon.

Soms bekomt men een heel aardig resultaat, wanneer men vóór- en nadruk in twee verschillende kleuren neemt.

We hebben plaatwerk gezien, op deze manier behandeld, waarvan men op het eerste gezicht zou denken, dat het licht- of steendruk was.

Een Droogmiddel.

De „American Pressman", geeft het volgende recept om inkt spoedig te doen drogen.

Neem copal-vernis en vermeng dit met een weinig oude, gekookte lijnolie.

Naar bovengenoemd tijdschrift is dit een perfekt droogmiddel. Men moet deze substantie natuurlijk door de inkt doen.

De behandeling van Auto's

voor en na den druk, wordt in menige drukkerij verwaarloosd. Fijne zinco's (autotypieën) moeten, hoewel ze tamelijk veel verdragen kunnen wat hardheid aangaat, zeer voorzichtig behandeld worden. Een hardhandig reinigen met versleten borstels of zanderige lappen kan het geheele beeld bederven. De beruchte krasjes op een auto ontstaan meestentijds gedurende

het opslaan en het wasschen. Als waschmiddel neme men een goeden, zachten borstel en benzine. Een nadrogen met een lap is daarna niet meer noodig, omdat de benzine vervliegt. Een kleine afspoeling met benzine kan nooit kwaad.

Is het rasterwerk op enkele plaatsen vervuild met hard geworden inkt, dan kan men dit meestal wegwrijven met een stukje zacht vlakgom. Ook kan men het cliché een paar uur een bad van petroleum geven, en daarna met een borsteltje reinigen.

Zinco's mogen n i m m e r met water of loog in aanraking komen, anders zal het zink onmiddellijk aangetast worden door oxydatie, hetgeen een onherstelbare schade aan het beeld toebrengt.

Heeft men het cliché niet meer noodig, zoo pakt men het flink in dun zijde-papier, na eerst het beeld zorgvuldig gezuiverd en met een middel tegen oxydatie ingesmeerd te hebben. Het bewaren moet natuurlijk op droge plaatsen geschieden.

Medaille-druk.

Om op een ondergrond van zilver of goud te drukken, zooals bij medailles voorkomt, bemerkt men, dat het goud of zilver de inkt dadelijk opzuigt. Het gevolg hiervan is, dat de zwarte inkt een dof uiterlijk heeft.

Wil men echter het zwart flink te voorschijn laten komen, zoo moet men boekbinders-inkt gebruiken, of stijve inkt. Ook kan men zijn doel bereiken, door het zwart tweemaal te drukken, doch dit is eenigszins omslachtig.

De inkt met vernis aan te mengen is geheel en al verkeerd, daar men dan kans heeft, dat de letters uitvloeien.

Oude Rollenspecie.

Oude rollenspecie kan men weder nieuw leven inblazen door er 5—8 pCt. glycerine-suiker bij te mengen. Laatst genoemde stof bereidt men uit 50 pCt. water, 25 pCt. kandij-suiker, 10 pCt. glycerine-suiker en 15 pCt. nieuwe specie.

Kleurendruk.

Het doorschieten van drukwerk met papier, om het overzetten der inkt te beletten, is bij kleurendruk noodzakelijk. Het is een lastig iets, maar het voorkomt grootere nadeelen. Meestentijds drogen de inkten niet spoedig: ook wordt dit wel eens door het papier tegengewerkt, omdat dit de inkt zeer slecht opzuigt.

Daarom is het in ieder geval goed, het drukwerk te doorschieten met papier, dat noch te glad noch te ruw mag zijn. Ook deugt te dun papier hiervoor niet, daar het zich aan het drukwerk zou vastkleven, waardoor het natuurlijk bedorven zou zijn.

Zegels op Aandeelen.

Bij het drukken van ondergronden voor aandeelen, levert de plaats van het zegel dikwijls groote moeilijkheden. Nu kan men als ondergrondplaat gebruiken het materiaal van Mäser, maar in andere gevallen is men soms verplicht een ondergrond te z e t t e n.

Nu moet men de plaats, waar het zegel komt, wit laten, doch de vorm van dit open vakje brengt den zetter dikwijls in verlegenheid. Wij bedoelen namenlijk den ronden vorm.

Enkele boekdrukkers nemen een gulden en slaan deze in het kostbare materiaal. Deze vernieling is echter n i e t noodig bij kleine oplagen.

Men knipt uit papier stukjes zoo groot (of iets grooter) dan een gulden, bevochtigt ze met schoon water en legt ze op die plaats van het aandeelpapier waar het zegel moet komen. Vervolgens drukt men den ondergrond en haalt daarna het ronde stukje papier weder van het aandeel af.

Hoewel deze bewerking langzaam gaat, vernielt men er zijn materiaal niet mede.

Copieer-druk.

Sommigen zijn van meening, dat men, zoodra er copieer-inkt gebruikt wordt, oude ingedroogde rollen moet gebruiken. Deze meening is echter verkeerd. Neem v e r s c h gegoten rollen, welke nog niet met inkt of vernis in aanraking geweest zijn.

Wil in dit geval de copieer-inkt niet goed uitdrukken, zoo ligt dat niet aan de rollen, maar aan de kwaliteit der inkt zelf, want er zijn maar weinig fabrieken, die g o e d e copieer-inkt afleveren.

Ook kan de oorzaak van het niet goed uitdrukken liggen aan den onvoldoend gereinigden vorm. Deze mag met geen vet of petroleum in aanraking zijn geweest, anders nemen de letters geen inkt op.

Typewriter-schrift.

Deze letters hebben de gieterijen vervaardigd, om de karakters van den Typewriter na te bootsen.

Nu zijn er drukkers, die ze als gewone typen

beschouwen en ze ook als zoodanig drukken. Ik bedoel hier namenlijk het feit, dat een vorm van dit materiaal heel netjes toegesteld wordt.

Bekijkt men echter het schrift van een typenwriter-machine, zoo zal men bemerken, dat de kleur zeer onegaal is. De eene letter is donkerder dan een andere. Dit ligt hem aan den toetsen-aanslag van den tokkelaar.

Ook dit moet de drukker nabootsen, anders verliezen deze letters het recht van bestaan. Stelt dus nooit een vorm van typewriter-typen volledig toe, neen, druk de eene letter zelfs zwaarder dan de andere.

Onze Hollandsche drukkers mogen hieraan wel eens meer denken.

Zwetende Inktrollen.

Vooral in den zomer kan men veel last hebben, dat de nieuwe rollen vocht afscheiden, hetwelk het opnemen der inkt ten zeerste belemmert. Dit vocht is grootendeels water, dat zich in de specie bevindt.

Op heel gemakkelijke wijze kan men echter pas gegoten rollen drogen. Daarvoor laat men ze eenige dagen in een droog-warm vertrek staan. Natuurlijk moet men hierbij met overleg te werk gaan. Het mag er niet zóó warm zijn, dat de specie onder invloed der temperatuur komt.

Ook kan men ze laten uitzweten, door ze gedurende een paar dagen op een in beweging zijnde leege machine te plaatsen en twee à drie uur te laten draaien z o n d e r i n k t. Op heel warme dagen echter moet men die rollen op de loopende machine goed in het oog houden, want ze hebben dan wel eens de

minder aangename aardigheid plotseling week te worden en uit elkander te scheuren.

Voor den drukker.

Om de volgende kleuren — rose, vleeschkleur, grijs, lichtblauw, purper, groen, licht-bruin en oud-goud, — te verkrijgen moet men de verhouding nemen als onderstaand lijstje aangeeft.

Rose. — 1 deel rood en twee deelen wit.
Vleeschkleur. — 1 deel geel, 1 deel vermiljoen en 2 deelen wit.
Grijs. — 1 deel zwart en 10 deelen wit.
Licht-blauw. — 1 deel bronsblauw en 4 deelen wit.
Purper. — 1 deel ultramarijn-blauw en 2 deelen lakrood.
Licht-purper. — 1 deel purper en 2 deelen wit.
Groen. — 1 deel bronsblauw en 3 deelen geel.
Licht-bruin. — 1 deel „gebrande Sienna" en 2 deelen wit.
Oud-goud. — 3 deelen oranje en 1 deel purper.

Speksteen.

In den zomer heeft men dikwijls last van transpireerende handen, die vaak het papier bevuilen met vingervlekken.

Een goed middel hiertegen is het inpoederen met speksteen.

Rood.

Druk nimmer rood, dat niet helder is; het bederft den goeden indruk van het werk. Laat hier de spreuk zijn: Liever geen rood, dan vuil-rood.

Licht-echt.

Om te onderzoeken of kleurinkt licht-echt is, vrage men een afdruk in zekere gewenschte kleur. De eene helft van den afdruk bedekt men dan met een stuk bordpapier; het andere deel blijft onbedekt. Nu hangt men dit voor het venster en laat er gedurende één of twee dagen het licht op inwerken. Onderzoekt men na dat tijdsverloop, hoe het met den afdruk staat, zoo bemerkt men alras, dat de onbedekte helft lichter oftewel verschoten is.

Zulke inkten zijn natuurlijk niet licht-echt.

Bij het koopen van licht-echte inktsoorten moet men zeer voorzichtig zijn, want een massa soorten kunnen bovengenoemde lichtproef niet doorstaan. Vooral in de roode kleuren wordt dikwijls geknoeid en toch worden deze soms verkocht onder vermelding van het schoone woord: „Licht-echt!"

Mineraal-Olie.

Mineraal-olie, bij machines veel in gebruik, wordt nogal eens vervalscht. Om te zien, of men niet bedrogen wordt, gaat men de volgende kenmerken na:

Mineraal-olie moet glashelder zijn. Is dit niet zoo, maar eenigszins wolkig, dan kan men er verzekerd van zijn, dat er water of parafine in aanwezig is. Zoodra ze in zeep overgaat bij vermenging met alkali, is dierlijk vet er doorheen gedaan en voldoet de olie niet aan de eischen.

Tegen Roest.

Om machine-deelen tegen roest te beschermen, wrijft men deze in met een oplossing van parafine in

benzine. De benzine vervliegt snel en er komt een heel dun laagje parafine over het metaal.

Om roest van het metaal te verwijderen gebruikt men het volgende middeltje:

Neem 500 gram gesmolten vet; los hierin op 15 gram kamfer en meng er dan een weinig graphiet doorheen.

De verkregen substantie doet men over de roestplekken en na een halven dag wrijft men met een lap dit vet er af. Tegelijkertijd verdwijnen de roestplekken.

Onregelmatige gang

Het komt zeer dikwijls voor, dat een druk-machine, hoewel er niets aan hapert, zeer onregelmatig loopt.

Meestal ligt dit aan den drijfriem. Zoodra deze te slap gespannen is, kan het niet uitblijven, dat de machine onregelmatig van gang is. Dadelijk moet men dan verbetering in dien toestand brengen, daar anders schudden, trillen en snelle slijtage niet te verhinderen zijn.

Stoppen.

Nooit moet men een pers, die in vollen gang is, met een ruk aan den rem doen stoppen, daar dit hoogst schadelijk voor de machine is.

Alleen in gevallen van nood mag men de pers plotseling doen stilstaan.

Degeldrukpers.

Wie een degeldrukpers voor boek- en illustratie-werk gebruikt, moet haar geen dienst laten doen voor hoogdruk.

De persen mogen nog zoo sterk gebouwd zijn, toch achten wij het verkeerd haar voor beide doeleinden te gebruiken.

Celluloid-ondergrondplaten.

De firma „Schelter & Giesecke" brengt ondergrondplaten van celluloid in den handel. Deze tamelijk zachte plaat is bevestigd op een voet van mahonie-hout. Zij kunnen, zoo dikwijls als men dit verlangt, gewasschen worden; echter niet met loog.

De druk van deze celluloid-platen is zeer gelijkmatig, daar dit materiaal zeer gemakkelijk de inkt op het papier achterlaat. Tevens staan zij den druk van een hooge oplage zonder eenige stoornis uit.

Trappers.

De rollen van een trappers giet men op dezelfde manier als groote rollen. Men smelt de specie en giet deze in rollenbussen, die vooraf besmeerd zijn met olie, om het loslaten te bevorderen. Vóór het gieten plaatst men natuurlijk den rollenstang, spiraalgewijze omwonden met een dik koord, in de bus.

Is de specie in de bussen afgekoeld, dan trekt men de rollen er uit.

Ook moet men niet vergeten de bussen eenigszins te verwarmen vóór men de specie er ingiet, daar een plotselinge afkoeling niet goed werkt op een zuivere vorming van de rollen.

Stof.

In groote drukkerijen moet men in de machine-zaal er steeds voor zorgen dat het niet stuift, want het in de lucht drijvende stof maakt de rollen onzuiver, hetgeen zeer schadelijk werkt op kleuren-drukwerk.

Driekleurendruk.

Het is zeer aanbevelenswaard bij het bestellen van driekleurendruk-clichés ook van de fabriek te vragen afdrukken in de drie kleuren, geel, rood en blauw, benevens een geheel voltooiden afdruk.

Deze voorbeelden moeten den drukker het werk vergemakkelijken. Zoodoende kan hij controleeren, of hij de juiste kleuren getroffen heeft; en ook bij het toestellen zijn deze afdrukken van groot belang.

Men moet echter voorzichtig zijn bij het vergelijken van een kleur met de overeenstemmende van den afdruk der fabriek. De tint zal altijd eenigszins verschillen, omdat bij den eenen afdruk de inkt nog nat is. Voornamelijk is dit erg merkbaar bij het geel en het rood.

Ook moet men steeds in het oog houden, dat de papiertint niet verschilt met dat van den toegezonden proefdruk.

Het trekken van Inkt.

Het zoo lastige en gevaarlijke trekken van inkt kan men voorkomen door een weinig zeep of eenige korreltjes soda er doorheen te mengen.

Natuurlijk moet dit mengen zeer zorgvuldig geschieden.

Rotatie-papier.

Vóór dat een rol rotatie-papier in de machine gehangen wordt, dient de drukker ze eerst flink af te borstelen. Dit voorkomt een massa stof, dat anders in oliegaatjes en tusschen de machine-deelen terechtkomt en slijtage veroorzaakt.

Leeren inktrol.

Bij rotatie-persen komt het des zomers dikwijls voor, dat de inktrol, welke de inkt van de bak op de wrijfrollen overbrengt, warm loopt, week wordt en plotseling scheurt.

Iedereen, die zoo iets medegemaakt heeft, weet hoe alleronaangenaamst zulk een geval is.

Hoe kan men dit verhelpen?

De titel zegt het reeds. Met een leeren inktrol. Deze rol bestaat uit hout, waaromheen leder gespannen is, gelijk de steendrukkers dit doen.

Zoo'n rol doet evengoed zijn plicht als een uit rollenspecie en heeft niets te leiden van de zomerwarmte. Vooral bij rotatie-persen, waarbij het inktwerk hoog ligt, zijn deze lederen rollen steeds aan te raden.

Geen vernis.

Zoodra men met goud of zilver-inkt drukt, mag men er geen vernis doorheen mengen. Hierdoor zou alle glans verloren gaan. Wil men er iets in mengen, om beter uit te drukken, gebruik dan een weinig vaseline of glycerine. Echter bij zeer kleine hoeveelheden, anders verdoft de gloed.

Technische Wenken voor den Machinezetter

Copie voor Zetmachines.

Bij correctie in het zetsel, geleverd door bovengenoemde machines, is het noodzakelijk, zoodra een spel- of zetfout aanwezig is, een geheelen regel op nieuw te zetten. Dit is een nadeel, dat men bij het gewone handzetten zeer zelden aantreft; daar is een verkeerde letter gemakkelijk uit te halen, om er de goede voor in de plaats te zetten; daar is een letter vergeten zoo'n doodzonde niet. Heeft de handzetter „onmiddelijk" of „geenzins" gezet, — fouten die zeer algemeen zijn, — dan is het zeer gemakkelijk respectievelijk een l of een s in het woord te plaatsen.

Bij de zetmachine zou men echter den ganschen regel moeten over zetten, om deze foutief geschreven woorden een goede spelling te geven, hetgeen natuurlijk meer tijdverlies veroorzaakt dan bij handzetsel.

Kortom: Correctie in machinezetsel is lastiger te verhelpen.

Om nu dit corrigeeren zooveel mogelijk tegen te gaan, dient men een flink geoefenden operateur aan de machine te hebben, een man of vrouw, die méér dan een gewoon zetter op de hoogte moet wezen van de Nederlandsche grammatika. Indien dit het geval is, zal hij veel meer spelfouten, voorkomende in de copie, zélf uit den weg kunnen ruimen. Ook is er dan vrij wat minder kans zich te ergeren aan een proefvel vol van spel- en zetfouten. Vervelender arbeid

dan correctie-werk bestaat er toch niet voor den operateur.

Om echter nog zekerder te kunnen arbeiden, is het sterk aan te raden a l l e copie voor de zetmachine eerst door den corrector der drukkerij nauwkeurig te laten nalezen, vóór het stuk gezet wordt.

Een goed corrector toch is een levende grammatika, die geen spel- of zetfouten mag dulden.

Heeft hij eenmaal de copie gezuiverd van alle „ongerechtigheden", zoo zal een geoefend en ervaren operateur in staat zijn een juweeltje van een proefvel af te leveren; en, er gaat veel minder tijd verloren met de correctie in het zetsel.

In Londen heeft men in een massa groote drukkerijen, welke zich van de zetmachine bedienen, iemand die niets anders doet dan copie te corrigeeren vóór dat de operateur ze in handen krijgt; tevens wordt daar een duidelijke correctie gevraagd.

Vooral met spoed-eischende gevallen is dit DE methode van voordeelig werken.

Machine-zetsel.

Bij dit zetsel heeft men dikwijls last, dat de regels scheef staan, dat wil zeggen: niet vertikaal. De gevolgen zijn natuurlijk een slechte druk.

De opmaker moet bij machine-zetsel nooit g e h e e l e kolommen in den vorm plaatsen, doch dit er met niet te groote grepen inzetten. Na elken greep, drukt hij het zetsel flink tegen elkander aan, zoodat de regels vertikaal tegen elkander komen te staan.

Dat machine-zetsel bij het opsluiten van den vorm soms opspringt en in pastei valt, is eveneens een gevolg van den scheeven stand der gegoten regels.

Zoodra een lettervorm, gezet door de zetmachine gebruikt is, werpt men de regels weer in den smeltkroes. Dit kan men echter niet altijd door blijven herhalen.

Wat zijn de gevolgen hiervan?

Heeft men bijvoorbeeld dit reeds eenige keeren na elkander gedaan, zoo moet men een gezetten regel eens nauwkeurig bekijken. Ten eerste is de oppervlakte der letters vol kleine gaatjes; ten tweede is de voet op vele plaatsen hol; ten derde is de geheele regel zoo poreus als een stuk brood; en ten vierde is het lood natuurlijk zeer broos geworden. Zonder eenige moeite kan men het breken.

Linotype-metaal, moet men weten, is samengesteld uit lood en antimonium met somtijds een mengsel van tin. Wanneer in de fabriek deze bestanddeelen goed gemengd en gesmolten zijn bij een temperatuur van 550 graden Fahrenheit, is de specie niet broos, maar stevig. Luchtblaasjes zijn niet waar te nemen.

Doch door het veelvuldige gebruik raakt deze stof uitgeput en afgewerkt; tevens is zij verontreinigd door een massa vuil, en het metaal is gedeeltelijk geoxydeerd. De bestanddeelen van het loodmengsel zijn niet verdampt — zooals men zeer dikwijls meent, — want lood, antimonium en tin kunnen n i e t i n d e n s m e l t k r o e s der zetmachine in damp overgaan: daarvoor is de hitte te gering.

Om het afgewerkte metaal weer bruikbaar te maken, gaat men over tot de volgende bewerking.

Al het oude lood doet men in een grooten pot, welke zoo gesteld moet zijn dat damp en rook vrij kunnen ontsnappen. Men smelt deze afgewerkte specie

bij hooge temperatuur, terwijl men er onophoudelijk in roert. Door dit roeren komt eindelijk al het geoxydeerde metaal en het vuil naar boven. Deze voor den boekdrukker waardelooze massa schuimt men er telkens af. Daarna werpt men er wat vet en hars in waardoor de vloeibare massa geweldig gaat borrelen en al het nog achtergebleven oxyde en vuil naar boven jaagt.

Na zorgvuldige afschuiming gooit men er wat nieuwe ongebruikte specie in, ongeveer 4 pCt. Dit roert men er flink doorheen.

Vervolgens laat men het nieuwe mengsel afkoelen en de dan verkregen massa is weder geschikt voor de zetmachine.

Zetmachines.

Komen in een werkje, dat met de zetmachine gezet wordt, regels uit andere lettersoorten voor, welke ook door een machine gezet kunnen worden, dan is het altijd raadzaam, eerst de regels uit andere lettertypen te zetten, daarna het gewone zetsel.

Voor den opmaker is het gemakkelijker. Hij neemt het gewone zetsel en behoeft niet bij het opmaken te wachten op het andere zetsel.

Doet men echter andersom, dan gebeurt het meer dan eens, dat de opmaker niet regelmatig kan doorwerken, maar telkens wachten moet op de machine.

Zetmachine-metaal.

Wanneer het lood der zetmachines te week wordt, moet men er wat antimonium aan toevoegen.

Men stampt dit met een hamer fijn en roert bij

elke pot met lood er wat doorheen. Ook is het aan te raden, dan iets harder te stoken, daar het lood en het antimonium zich tamelijk moeilijk vermengen.

Machine-zetsel.

Bij dit zetsel heeft men dikwijls veel last van kleine braampjes, welke als fijne haartjes op het papier afdrukken. Een middel om deze te doen verdwijnen is het bekloppen van het schrift met een tamelijk harden borstel. De fijne braampjes zullen daardoor eerder naar beneden geklopt worden dan dat de letters beschadigd worden.

Zetmachine.

Houdt de machine schoon en oversproeit ze niet met olie. Wie dit tot regel aanneemt, vermijdt een massa onaangenaamheden.

Zetmachine.

Om goed zetsel van bovengenoemde machine te krijgen, dient de operateur er steeds voor te zorgen, dat de smeltkroes zooveel mogelijk op dezelfde temperatuur blijft.

Indien het lood te veel verhit is, krijgt men slechte lettertypen. Is de temperatuur te laag, dan blijft de regel in den zak zitten en heeft men moeite deze er uit te nemen.

Tevens moet de zuiger der pomp steeds rein zijn, daar zij anders haar diensten weigert te doen.

Reiniging der Matrijzen.

Op geregelde tijden moet men de matrijzen der zetmachine zorgvuldig reinigen, anders komen er braampjes aan de gegoten letters, hetgeen zeer leelijk is en den lezer geweldig hindert.

Kromme matrijzen moeten verwijderd worden, daar zij dikwijls de oorzaak zijn, dat de machine herhaaldelijk stopt.

Eerst dan, wanneer de kromme matrijzen weder geheel en al recht gemaakt zijn, kan men ze weer gebruiken.

ALLERLEI.

Kleefstof voor Celluloid.

Celluloid kan vastgekleefd worden op hout, zink, lood en ander materiaal, wanneer men als kleefmiddel neemt een mengsel van twee deelen schellak, drie deelen kamfer-spiritus en vier deelen alcohol van sterk gehalte.

Deze aldus verkregen kleefstof moet in goed gesloten flesschen bewaard worden, anders bederft ze en voldoet niet meer aan het doel.

Aankoopen van Letters.

Denk er steeds aan, dat, bij het inkoopen van smoutletters, deze mooi, sterk, maar vooral duidelijk zijn.

Onduidelijke letters vormen slecht leesbare woorden en zijn een gruwel voor het publiek.

Persen.

Neem nooit zwak gebouwde machines in uw drukkerij. Zij zijn een bron van voortdurende ergernis, leveren slecht drukwerk, geven veel reparatie, en het wit in de vormen zal door het schudden en trillen van zoodanige pers onophoudelijk rijzen.

Zulk een machine in de drukkerij is even onaangenaam als een kwaadaardige schoonmoeder thuis.

Denk daaraan!

Nummer-Machines.

Indien deze werktuigjes door lang gebruik vuil geworden zijn, kan men ze op zeer gemakkelijke wijze reinigen. Men legt het geheele machinetje een paar uur in een bad van petroleum. Na dit bad spoelt men het nog eens af met wat zuivere petroleum en laat het dan drogen.

Ook andere instrumentjes en kleine ingewikkelde machine-deelen kan men op deze eenvoudige wijze deugdelijk schoonmaken zonder ze uit elkander te nemen. Dit is een groot voordeel, want iedere boekdrukker is nog geen monteur.

Ribbelige Papieren.

Bij de tegenwoordige luxe-omslagpapieren voor boeken, prijscouranten, enz., treft men dikwijls ribbelig en daardoor moeilijk te bedrukken papier aan.

Hier moet men geen fijne ornamenten, haarlijntjes en teere letters op drukken. Zij zouden reeds bij een oplage van honderd zoo geleden hebben, dat verder drukken onmogelijk is; daarbij zijn zij voor altijd onbruikbaar.

Zij die een stereotypie-inrichting hebben, laten van het zetsel platen gieten om vernieling van materieel tegen te gaan.

Een dwaze berekening.

Vele boekdrukkers hebben de gewoonte in den prijs van het drukwerk het wegmaken der vormen n i e t in rekening te brengen. Het wegmaken is toch

ook arbeid, mijneheeren? Berekent eens den tijd, die er jaarlijks mede verloren gaat, en ge zult zeker van deze „goedheid tegenover het publiek" afstand doen.

Voor het opruimen van smoutwerk moet men minstens 25 pCt. van den zettijd rekenen; bij ingewikkelden arbeid aanzienlijk meer. Alleen bij plat zetsel mag men niet hooger komen dan 17 pCt., daar het distribueeren zooveel vlugger gaat.

Enveloppen.

Groote oplagen van enveloppes maken stereotypieplaten van het zetsel noodig, omdat de letters zoo schromelijk lijden door de lippen der enveloppen. Heeft men geen stereotypie-inrichting, zoo neme men krachtige letters en liefst nog de oudste soorten in de drukkerij; daaraan is minder verlies gepaard.

Gebrek aan teekens bij Schrijfletters.

Hoe dikwijls ziet men niet bij verlovings-, trouw- of rouwkaarten, welke in schrijfletter gezet zijn, dat de voorkomende breukcijfers uit een andere soort letters gezet staan, bijv.:

Receptie van 2¼–4½ uur.

In enkele gevallen behelpt men zich met boekletterbreukcijfers, hetgeen zeer leelijk staat te midden van de schrijfletters. Het best neemt men cursieve cijfers, doch het allerbeste zou zijn, dat de lettergieterijen deze breukcijfers bij de schrijfschriften leverden.

Versierde Letters.

Bij versierde letters moet de letter, die toch de hoofdzaak is, d u i d e l ij k te voorschijn komen. Indien de ornamentage te zwaar en te sprekend is, geraakt de letter op den achtergrond en is daardoor dan bijna niet te lezen. Zeer dikwijls komt dit voor met ornamentieke blokletters; bij deze kan men soms ternauwernood een B van een R onderscheiden, of een O van een Q.

Wil men dus blokletters of versierde letters aankoopen, dan moet men eerst alle letters van het alphabet goed beschouwen en zich overtuigen of zulke fouten voorkomen of niet. Verdwijnt de type te veel in de ornamentiek, zoo moet men ze niet aanschaffen.

Vouwen.

Bij het vouwen van illustratiewerk, voorzien van autotypieën, mag het vouwbeen deze beelden niet overstrijken. Bij geïllustreerde tijdschriften toch ziet men dikwijls een zwarte streep door het plaatwerk loopen. Hieraan heeft de drukker geen schuld, zooals velen meenen, maar degene die de vellen gevouwen heeft. Zijn (of haar) vouwbeen is bij het vouwen over de platen gestreken, een onoplettendheid van vele vouwers.

Schilden.

Om den naam op de letterkast aan te brengen, kleven de meeste boekdrukkers er over het algemeen een bedrukt papiertje op. Dit etiketje is echter spoedig vuil, laat los en scheurt dan, hetgeen zeer lastig is en daarbij slordig staat.

De firma Richard Rühl te Leipzig brengt nu kleine schilden in den handel, die zeer gemakkelijk aan de letterkast te bevestigen zijn met behulp van twee schroefjes.

Drie dozijn als proef kosten gesorteerd slechts 4.25 Mark of ongeveer *f* 2.50 in Hollandsch geld.

Ieder die zijn drukkerij net wil inrichten, schaffe ze aan.

Goud en Brons.

Wanneer onder het vergulden of bronzen van drukwerk een arbeider ongesteld wordt, doordat hij te veel goudpoeder naar binnen krijgt, moet men hem dadelijk lauwe melk laten drinken. Dit gaat de vergiftiging tegen. In alle geval moet hij daarna nog naar den dokter gaan.

Machines.

Bij het aankoopen van persen vraagt men steeds, hoeveel omdraaiïngen de cylinder per uur maakt en dan hoort men soms getallen, die men niet gelooven kan.

Zooveel exemplaren per uur! Onmogelijk! denkt men.

Toch is het heel goed mogelijk dat de verkooper waarheid spreekt.

Een l e d i g e machine kan ongetwijfeld een groot getal cylinder-draaiïngen maken, doch zoodra komt de vorm er op, of hij haalt dat hooge aantal niet meer. De zwaarte van het lood laat zich dan gelden.

Beter is het dan ook te vragen, hoeveel exemplaren een machine per uur kan leveren, als er een vorm van zoo-en-zooveel KG. op het fundament ligt.

Men zal dan wel een antwoord bekomen, dat wat dichter bij de waarheid staat.

Advertentie-Clichés.

In enkele courant-drukkerijen rekent men voor de advertenties, waarvan de inzender een cliché geeft, minder dan voor annonces, welke gezet moeten worden.

Dit is o. i. een verkeerde gewoonte, welke een gevolg is van oppervlakkig denken: „Men behoeft de advertentie niet te zetten, dus kunnen wij ook iets minder berekenen".

Maar iemand, die met zoodanige clichés gewerkt heeft, zal deze conclusie niet trekken.

Men moet het cliché toch ook eerst gereed maken vóór het tusschen het andere zetsel geplaatst kan worden; dan heeft men bij te vijlen en bij te plakken met papier.

Verder heeft de drukker in de meeste gevallen meer moeite met het toestellen van zulke advertentie-clichés dan met gezette, daar eerstgenoemde maar al te dikwijls in zeer slechten toestand verkeeren: op enkele plaatsen ingedeukt, op andere platgedrukt enz.

Het gereedmaken en het toestellen duurt dan minstens even lang — soms veel langer — dan wanneer men een advertentie zetten moet. Het zou zelfs logischer zijn bij oude clichés of die welke door andere drukkerijen verknoeid zijn, de prijs een weinig hooger te nemen.

Reductie te geven voor advertentie-clichés is zonder twijfel een schadepostje voor den uitgever der courant.

Houten Riemschijven.

Deze schijven bestaan geheel en al uit hout, dat zoodanig geprepareerd is, dat warmte en vocht zoo goed als geen invloed er op kunnen uitoefenen. Daarbij

zijn ze goedkooper dan ijzeren riemschijven. Alleen komt het zoo nu en dan voor, dat ze aan den stang soms loslaten. Meestal is dit een gevolg van slechte bevestiging. In vele drukkerijen in Duitschland treft men ze aan, en over het algemeen is men zeer tevreden over deze houten schijven.

Goedkoope Letterkasten.

Een letterkast kan en mag eigenlijk niet goedkoop zijn. Toch zijn er fabrieken, die ze tegen spotprijzen verkoopen. Het groote gebrek is echter, dat de kruislatjes der vakjes krom trekken, omhoog buigen en breken, waardoor de verschillende letters door elkander gaan.

Zulke goedkoope letterkasten zijn dan ook kwelgeesten in een drukkerij; ze zijn dan eigenlijk meer voor brandhout geschikt.

Drijfriemen.

Het is aan te bevelen de riemen zoo nu en dan te oliën, waardoor zij zich beter houden tegen invloeden van vocht en droogte. Om de aangrijpingskracht der riemen grooter te maken, strijkt men af en toe een weinig fijngewreven hars aan den binnenkant: dit gaat ook het afspringen van de schijf (poelie) tegen.

Perkament.

Boeken vervaardigd uit oud perkament, zooals b.v. de monniken-bijbel, worden niet aangevallen door boekwormen. Zoodra een boek echter uit papier bestaat

kan een boekworm daarin zijn leventje zeer genoeglijk slijten; papier schijnt namelijk voedingsstoffen voor dit schadelijk gedierte te bevatten.

Copieeren.

Een nieuwe en gemakkelijke manier om brieven enz. te copieeren, bestaat hierin, dat men een stuk papier neemt en dit bestrijkt met een mengsel van gelatine, water, glycerine en dextrine. Nadat deze massa op het papier eenigszins gedroogd is, drukt men hierop af de met aniline-inkt geschreven tekst. Van het negatief dat nu ontstaat, kan men zeer veel goede afdrukken maken.

Men moet er echter op letten, dat het geprepareerde mengsel niet te snel droogt, zoodat er kleine scheurtjes ontstaan.

Deze manier van copieeren is veel eenvoudiger en goedkooper; ook heeft men de scherpe, onaangename geur niet, zooals bij andere methodes dikwijls voorkomt.

Relief-Briefkaarten.

Het is mode, inplaats van geïllustreerde briefkaarten, briefkaarten met een relief te vervaardigen. Hoe mooi deze kaarten ook zijn, zoodra ze door de handen van den brievenbesteller zijn gegaan, zien ze er vuil en beschadigd uit. Er zijn weinig verzamelaars, die ze willen hebben; de stempel vernielt meestal het relief.

Duitsche uitgevers klagen er dan ook over, dat dit artikel zoo slecht gaat en velen zijn besloten ze niet meer in den handel te brengen.

Ook de Hollandsche boekdrukkers, die zulke kaarten

(laten) vervaardigen en zelf uitgeven mogen hier aan ook wel eens denken.

Het verkleuren van Papier.

Of het papier verkleurt door den invloed van het licht kan men ten allen tijde op zeer eenvoudige wijze en goedkoop onderzoeken. Bij gekleurde omslagpapieren of dito cartons is vooral dan een onderzoek aan te bevelen, wanneer die papieren in groote hoeveelheden verbruikt en eventueel aan het zonlicht blootgesteld worden, Is dit laatste het geval, dan kan men zeer veel onaangenaamheden met zijne clientèle krijgen.

Het onderzoek geschiedt als volgt: Men doopt een stuk van het papier, dat aan eene proefneming zal worden onderworpen in eene sterke oplossing van chloorkalk; verbleekt het papier korten tijd nadat het uit het bad is genomen, dan kan men er van verzekerd zijn, dat het ook het daglicht niet zal kunnen verdragen.

Of het carton alleen aan de oppervlakten is gekleurd, kan men waarnemen, door er een schuin hoekje af te scheuren en de breuk door een vergrootglas te bezichtigen.

Goede kwaliteit wit carton kan men op de volgende wijze onderzoeken ten opzichte van vastheid van kleur 200 gram zuiver hydrochloorzuur en 150 gram aniline worden met een halven liter water vermengd; in deze oplossing doopt men een stukje van het carton en laat het dan in de lucht drogen. Heeft het carton, na opgedroogd te zijn, eene bruinachtige of geelachtige kleur, zoo is het ook niet bestand tegen den invloed van het licht.

Prijsberekenen.

Het is ongetwijfeld waar, dat verscheidene boekdrukkers te lage prijzen berekenen voor hun werk.

Het beste is zijn bestellingen aldus op te maken:

Zetsel:	..... uur à	Ct. =	.....
Papier:	.....	=	.....
Drukken:	..... uur à	Ct. =	.....
Distributie:	..... uur à	Ct. =	.....
Diversa:	.....	=	.....
		Netto prijs =	.....
		..... % =	.....
		Bruto prijs =	.....

Natuurlijk kan men zijne procenten op de nettoprijs niet te laag nemen, daar hieronder begrepen is: vuur, licht, huur van het gebouw, slijtage aan machines en lettermaterieel.

Reiniging van Drijfriemen.

Neem een harden borstel, en wrijf de riemen goed af met warm water en zeep. Wanneer ze na deze behandeling nog in vochtigen toestand zijn, wascht men ze met een oplossing van salmiak; daarna spoelt men direkt met lauw water af en droogt de riemen, terwijl ze op spanning zijn gebracht.

Als de riemen nog niet geheel gedroogd zijn, smeert men den binnenkant van het leder in met een massa welke men op de volgende manier vervaardigt:

Een kilogram caoutchouc op 50 graden Celcius verhit wordt met 1 kilogram terpentijn-olie vermengd. Nadat alles goed opgelost is, voegt men er 780 gram gram colophonium (hars) bij. Is dit alles goed vermengd, dan komt er 750 gram gele was bij. Nu doet men onder gestadig roeren er drie kilogram vischtraan en 1.25 kilogram gesmolten talk bij.

Den binnenkant der riemen kan men eenige keeren met dit verkregen mengsel inwrijven, den buitenkant slechts éénmaal.

Dit middel, in Duitschland op groote fabrieken veel in gebruik, verhindert te groote slijtage, terwijl de riemen weer elastisch worden.

Het vouwen van Carton.

Op drukkerijen, waar men hiervoor geen speciale machines heeft, levert het vouwen van karton soms moeilijkheden.

Indien men carton gewoon vouwt, ziet de rug er gebroken en onoogelijk uit. Beter is het dan ook het karton met een mes eerst in te kerven. Men haalt het mes hiervoor eenvoudig langs een liniaal. De liniaal mag van hout zijn, doch neem liever een van metaal, hout snijdt spoedig in.

Na de kerving, die natuurlijk aan den buitenkant geschiedt, kan men gaan vouwen.

Hoewel deze bewerking iets langer duurt, levert men daarentegen veel netter werk.

Nog gemakkelijker gaat dit onder de snijmachine. Men stelt namelijk het mes zoo, dat het niet geheel en al door het karton snijdt. Zoodoende bespaart men veel tijd en verkrijgt men veel gemakkelijker inkerving dan bij het gebruik van mes en liniaal.

Overbrenging.

Er bestaat een heel eenvoudige wijze om van een pen- of potloodteekening eene reproductie te vervaar-

digen op hout of metaal, zonder gebruik te maken van een of ander fotografisch procédé.

Men bevochtigt namelijk de teekening (uitgevoerd in potlood of gewone schrijfinkt) met eene sterke oplossing van bijtende soda en alcohol. Leg de teekening daarna op het metaal, wrijft ze goed in met een vouwbeen, of nog beter, trek een proef op een hand- of een copieerpers, waarna de overdruk gereed is.

Pletcartons.

Deze reinigt men met speksteen of talkum, waarmee men ze eenvoudig flink inwrijft. Na deze bewerking zullen zij niet meer smetten.

Nog beter is het ze af te wasschen met goede kwaliteit benzine, doch deze behandeling is duurder en vordert veel meer tijd dan het inwrijven met speksteen.

Moderne Omslagpapieren.

Dit soort van papier heeft meestentijds een ruwe, rimpelige oppervlakte. Hoewel de uitgever ze dikwijls bestelt, zijn het geen vriendjes van den boekdrukker.

Van het zetsel kan men niet drukken, om de eenvoudige reden, dat het lettermateriaal zoodanig zou lijden, dat het voor verder gebruik ongeschikt zou zijn.

Bij niet al te hooge oplagen moet men zich dan bedienen van s t e r e o t y p i e-p l a t e n, in het andere geval zijn g a l v a n o ' s noodzakelijk. Ook moet men g o e d e, d u r e i n k t gebruiken, anders is een algeheele dekking onmogelijk te verkrijgen; meestal

neemt men dan ook de zoogenaamde boekbindersinkt. Verder gaat het drukken op dit moderne omslagpapier zeer langzaam.

Neemt men dus zulk werk aan, dan moet men, ten opzichte van prijsberekening, al deze bezwaren wel in het oog houden.

Wat den zetter aangaat, deze moet voor het zetsel krachtige lettertypen kiezen. Zelfs bij galvano's zouden teere lettersoorten met fijne haaltjes breken.

Reeds menig boekdrukker heeft schade beloopen, doordat hij de grofheid van het papier niet in acht nam. Ook zien vele moderne omslagen er slecht uit, doordat zij met gewone inkt en met te weinig kracht hadden gedrukt.

Belangrijke uitvinding

Sedert de uitvinding der lithografie is het de levendige wensch der kunstenaars en vaklieden met houtskool te kunnen teekenen, daar het krijt niet voor alle kunstdoeleinden geschikt en dikwijls een ongemakkelijk arbeidsmiddel is.

Nu heeft de „Gesellschaft für Graphische Industrie" een middel gevonden, om kool vethoudend te maken, zoodat zij ook gebruikt kan worden op steen, zink en aluminium.

De vervaardiging van vethoudende kool is de volgende :

Men neemt kool, welke bij het teekenen gebruikt wordt, en legt deze twee à drie dagen in een bakje olie. Nadat ze daarna gedroogd is, kan men ze tot het lithografische teekenen ter hand nemen.

Weener kunstenaars, die hiermede op steenpapier geteekend hebben, zijn hoogst ingenomen met dit materiaal, te meer daar men het met krijt en inkt combineeren kan.

Oxydatie.

Celluloid clichés oxydeeren niet, wat een groot voordeel is op de gewone autotypieën voor driekleurendruk. Door vocht worden zij in het geheel niet aangetast, ook niet door inkt, die soms chemisch inwerkt op zink of koper.

Geraniumlak.

Na jarenlangen arbeid is het gelukt twee nieuwe soorten Geraniumlak in den handel te brengen, die als nieuwigheid overal welkom zullen zijn, aangezien die sedert jaren zoo algemeen gewenscht werden. Tot nu toe kon men alleen Geraniumlakken bekomen, welke tegen het daglicht niet bestand waren en in het zonlicht geheel verdwenen. Deze onmisbare kleur is nu uitgevonden; zij is volkomen lichtecht, kan gevernist worden en blijft vast van kleur, d. w. z. dat zij bij steendruk door het water niet opgelost wordt. De prachtige, vurige nuances duiden aan, dat het buitengewone zuiver drukkende kleuren zijn.

Afdrukken zijn bij de firma Beit & Co. te verkrijgen.

Tessarotypie.

Deze naam werd gegeven aan een uitvinding van den ingenieur Tessaro te Padua (Italië). Tessaro heeft

namelijk een machinetje uitgevonden, waarmede men namen en teekens kan drukken in bouwplannen, kaarten enz.

Het apparaatje bestaat uit verstelbare raadjes, waarop de verschillende letters van het alphabet aanwezig zijn.

De woorden kunnen niet alleen recht, maar ook in gebogen vorm op het papier gedrukt worden.

Het drukken geschiedt met overdrukinkt, waardoor het ook mogelijk is op steen of zink te drukken. Volgens zeggen van den ingenieur, werkt dit machinetje even snel als vijf lithografen. Ook voor muziek-notendruk kan het met succes gebruikt worden.

Dresseer-Blokken.

Het komt dikwijls voor, dat dresseerblokken gaan splinteren. Veelal vindt dit zijn oorzaak in het uitdrogen van het hout, waardoor het een groot deel van zijn weerstandsvermogen verliest.

Om dit barsten en afbrokkelen zooveel mogelijk tegen te gaan en te voorkomen, moet men zoo nu en dan het hout flink inwrijven met wat oude machineolie. Hierdoor wordt tevens de invloed van vocht op het dresseerblok te niet gedaan.

Een Contrôle-stempel.

Het komt zeer dikwijls voor, dat drukproeven veel te laat aan de drukkerij worden terugbezorgd. Niet alleen heeft de boekdrukker schade, omdat er materieel vaststaat, maar krijgt een paar dagen daarna het standje, dat het drukwerk zoo laat aan den besteller is afgeleverd.

Zegt men dan, dat proef en revisie zoo laat zijn teruggezonden naar de drukkerij, dan herinnert men meestal zich dit feit in 't geheel niet. Menschen zijn soms zoo vreeselijk zwak van geheugen, nietwaar?

't Eind van het liedje is dan ook doorgaans, dat de boekdrukker onrecht (?) heeft en onaangenaam door den besteller bejegend wordt.

Om aan deze onpleizierige oogenblikken een einde

Fig. 1.

te maken, raden wij ieder boekdrukker aan proef en revisie af te stempelen met een verstelbaren datum-

Fig. 2.

stempel, zooals bijv. hierboven is aangegeven. Zoo'n merk uit caoutchouc kost slechts een kleinigheid, en

Fig. 3.

levert het beste bewijs in zulke onaangename gevallen.

Figuur 1 is hier en daar reeds in gebruik. Wij

achten de stempels met de woorden „Drukproef" en „Revisie" nog beter voor het doel, daar men de vellen daardoor gemakkelijker kan onderscheiden.

Ook is het aan te bevelen drukproef- en revisiestempel zoodanig te laten vervaardigen, dat er een duidelijk onderscheid tusschen de twee is; in de praktijk is dit gemakkelijker.

Naamschilden.

In een massa drukkerijen plakt men op een kast een papiertje met den naam van het lettertype. Deze strookjes worden echter spoedig vuil, laten dikwijls los en scheuren, zoodat na een drietal weken men raden moet, wat er staat.

Hoewel het praktisch is de kasten te voorzien van een naam, om daardoor het zoeken te vergemakkelijken, is het bepaald onpraktisch hiervoor een beschreven of bedrukt papiertje te nemen. Beter is het dan kleine schildjes aan te schaffen, waarachter men den naam op een stukje karton ter groote van een visite-kaartje schuiven kan. De kosten van deze schildjes zijn niet hoog.

Magnesium en Copieer-inkt.

Er zijn boekdrukkers, die door hun copieer-inkt magnesium mengen, denkende hierdoor een klaarderen druk te verkrijgen. Dit is echter niet het geval. Magnesium maakt copieer-inkt troebel. Wil men bovengenoemde inkt verdunnen, gebruik dan glycerine; wil men ze dikker maken, doe er glucose door. Moet men de kleur donkerder hebben, doe dan aniline kris-

tallen in heete glycerine en vermeng dit met de copieer-inkt.

Het opkleven van etiketten op blik.

Met een stukje schuurpapier maakt men de plaats, waar het papier geplakt moet worden, ruw en reinigt ze daarna. Vervolgens kan men met gewone stijfsel of met een verdunde oplossing van witte gelatine de etiketten op het blik bevestigen.

Doorzichtigheid van schrijfpapier.

De tamelijk dure soorten schrijfpapier hebben dikwijls een hinderlijke fout, die voornamelijk bij het drukken te voorschijn treedt. Zoodra het papier bedrukt is, ziet men aan den anderen kant het zetsel doorschijnen, natuurlijk bij de eene kwaliteit in minder mate dan bij de andere. Vooral het dure schrijfpapier lijdt aan deze onaangename kwaal.

Daar schrijfpapier zoo dikwijls in den laatsten tijd bedrukt wordt met een adres of iets dergelijks, mochten o. i. de papierfabrikanten deze hinderpaal wel eens uit den weg ruimen, door het papier ondoorschijnender te vervaardigen.

Het spetteren der inkt.

Er zijn inktsoorten, — voornamelijk die, welke met veel taaie vernis vermengd zijn, — die vreeselijk spetteren en de geheele machine daardoor vervuilen. Men kan dit tegengaan door eenige druppels glycerine door de inkt te mengen.

Zetborden van Xylolith.

Deze zetborden bestaan uit gemalen hout, lijm, stroostof enz., welke massa door hydraulischen druk steenhard gemaakt is. Deze platen zijn 1 centimeter dik en zijn bevestigd op een houten bord van dezelfde dikte. Dusdanige zetborden zijn wel duurder, maar houden het langer uit, terwijl van scheuren geen sprake is. Door hunne gladde oppervlakte kunnen zij dienst doen als opmaaksteenen.

Bedoelde Xylolith-zetborden worden vervaardigd door de firma Sening & Co. te Leipzig. Ze zijn in alle grootten verkrijgbaar.

Engelsche werken over de Typografie.

De volgende Engelsche werken over de Typografie kunnen wij aanraden:

»Modern Printing«, door John Southward.
»Practical Printing«, door John Southward.
»Artistic Printing«, door John Southward.
»Presswork«, door Wm. J. Kelly.
»The Practical Printer«, door K. G. Bishop.
»The Printer's Handbook«, door Ch. T. Jacobi.
»The Letterpress Printer« door J. Gould.
»Printing«, door Ch. T. Jacobi.

Bij elken Hollandschen import-boekhandel kan men deze werken bekomen.

Vetvlekken.

Zoodra er in een of ander plaatwerk vetvlekken zijn, acht men ze meestentijds verloren. Toch bestaat er een eenvoudig middel om ze te redden.

Leg het plaatwerk tusschen twee vellen papier, na eerst de vetvlekken flink bedekt te hebben met magnesiumpoeder, dat men bij elken apotheker verkrijgen kan.

Plaats daarna op deze vellen een plank of een stuk bordpapier met eenig gewicht er op en laat dit twee maal 24 uur liggen.

Is de vetvlek er dan nog niet uit, zoo herhaalt men deze behandeling nog eens. In den regel is één à twee maal voldoende.

Autotypie-druk.

Het groote geheim van het toestellen van auto's is.... niet toestellen.

Dit is in Amerika voor elken drukker een waarheid zoo groot als een koe. Voor ons echter een leugen zoo groot als een ezel!

De waarde van een komma.

Een Pruisisch schoolopziener kwam aan het bureau van den burgemeester eener kleine stad, om hem te verzoeken hem op een schoolbezoek te vergezellen.

De burgemeester was is een kwade luim, en de schoolopziener hoorde hem mompelen:

»Waar komt die ezel nu al weer voor?«

De schoolopziener zei niets, maar wachtte zijn tijd af, en ging met den onwilligen burgemeester de ronde doen.

Op de eerste school gaf hij te kennen, dat hij wilde zien hoe de interpunctie geleerd werd.

»Och, dat komt er niet op aan" bromde de burgemeester. »Wij geven niet om komma's en zulke kleinigheden.«

Maar de schoolopziener zond een jongen naar het bord en beval hem te schrijven:

»De burgemeester van R. zegt, de schoolopziener is een ezel.«

Toen beval hij hem de komma achter de R. te zetten en eene andere achter schoolopziener, en de jongen schreef:

»De burgemeester van R., zegt de schoolopziener, is een ezel.«

Waarschijnlijk kreeg de onwillige burgemeester nu wel een nieuw begrip van de waarde van »komma's en zulke kleinigheden«.

Ook zijn er zetters, die de waarde van een komma op niet al te hoogen prijs stellen. Bovenstaande anecdote bewijst hun duidelijk, welke zinstorende fouten een verkeerd geplaatste of weggelaten komma ten gevolge kan hebben.

Papier-onderzoek.

Een massa der tegenwoordige papiersoorten worden geelachtig getint zoodra zij aan lucht en licht worden blootgesteld. Reeds vroeger hebben wij er op gewezen, dat dusdanig papier ijzerhoudend is.

Om zulk papier chemisch te onderzoeken, om te zien of het veel ijzerstof bevat, gaat men als volgt te werk:

Men kookt het te onderzoeken papier met verdunde alkali, neutraliseert deze met salpeterzuur en voegt hieraan toe rhodanammonium. Een oplossing van dit zout geeft met een oplossing ijzeroxydezout een bloedroode kleur. Hoe rooder, hoe hooger het ijzergehalte is.

Papieren Riemschijven.

Door de firma H. Thofehrn te Plauen i. V. (Duitschland) worden tegenwoordig papieren riemschijven vervaardigd.

Of deze riemschijven aan de eischen voldoen, kunnen we echter niet vermelden.

Nummereeren.

Bij het nummereeren van aandeelen moet men er steeds zorg voor dragen flinke, duidelijke cijfers te gebruiken.

Er zijn tegenwoordig numereermachines in den handel, waarvan de cijfers te licht zijn, vooral zoodra ze op een cijferbalk gedrukt worden.

1 4 8 3 5

Soms gelijken de cijfers op elkander, zooals 1 op een 4, een 3 op een 8, hetgeen veroorzaakt wordt door de streepjes van den cijferbalk.

Gebruik dus een numeroteur, met vette, duidelijke cijfers zonder fijne lijntjes er aan.

Verderf van Kleefmiddelen.

Om vooral in den zomer het bederven van kleefmiddelen, gelijk stijfsel, dextrine enz. tegen te gaan vermengt men ze met een weinig karbolzuur, salicylzuur of boorzuur.

Meer dan 1 percent moet men er echter niet bijvoegen.

Lichtecht.

Om te onderzoeken of kleurinkt lichtecht is, vrage men een afdruk in zekere gewenschte kleur. De eene helft van den afdruk bedekt men dan met een stuk bordpapier; het andere deel blijft onbedekt. Nu hangt men dit voor het venster en laat er gedurende één of twee dagen het licht op inwerken. Onderzoekt men na dat tijdsverloop, hoe het met den afdruk staat, zoo bemerkt men alras, dat de onbedekte helft lichter oftewel verschoten is.

Zulke inkten zijn natuurlijk niet licht-echt.

Bij het koopen van licht-echte inktsoorten moet men zeer voorzichtig zijn, want een massa soorten kunnen bovengenoemde lichtproef niet doorstaan. Vooral in de roode kleuren wordt dikwijls geknoeid en toch worden deze soms verkocht onder vermelding van het schoone woord: »Licht-echt!"

Snijmachine.

Is er een machine, waar in de meeste drukkerijen minder aandacht aan geschonken wordt, dan de snijmachine? Ik geloof het niet.

Op geregelde tijden moet het mes geslepen worden. Hoe botter men het mes laat worden, hoe moeilijker het weer scherp te krijgen is, hoe erger het verslijt. Smeer de oliegaatjes en verzorg de tandraderen. Snijd er geen looden materiaal mede en zoo weinig mogelijk ordinair bordpapier, daar bestaan andere machines voor. Roestvlekjes moeten onmiddelijk verwijderd worden en laat de messen nimmer hol, maar bol slijpen. En vooral zij het geen speeltuig van jongens!

Mineraal-olie.

Mineraal-olie, bij machines veel in gebruik, wordt nogal eens vervalscht. Om te zien, of men niet bedrogen wordt, gaat men de volgende kenmerken na:

Mineraal-olie moet glashelder zijn. Is dit niet zoo, maar eenigszins wolkerig, dan kan men er verzekerd van zijn, dat er water of parafine in aanwezig is. Zoodra ze in zeep overgaat bij vermenging met alkali, is dierlijk vet er doorheen gedaan en voldoet de olie niet aan de eischen.

Reclame-Couverten.

De couvert-fabriek te Konstanz (Duitschland) brengt een „reclame-couvert" in den handel. De enveloppes zijn zóó vervaardigd, dat vóór- en achterkant geheel bedrukt kunnen worden zonder last te hebben van de lippen. Het is dus een couvert van geheel nieuwe constructie.

Op aanvrage worden monsters toegezonden.

Deze enveloppen hebben tevens vóór, dat de letter of het cliché, welke men op de achterkant wil drukken, niet beschadigd kunnen worden door over elkander gegomde lippen.

Ongetwijfeld zal deze fabriek succes met deze „Reclam-Couverts" hebben.

Tonplatten.

Voor het snijden van „Tonplatten" gebruikt men een graveernaald, twee platte beiteltjes en een ronde, tevens een speciaal gevormd mes. Deze werktuigen zijn verkrijgbaar bij den heer B. ten Brink te Meppel.

Ondergrondplaten.

Alleen door middel van droogstereotypie kan men van Mäser's ondergrondplaten een stiep-plaat vervaardigen. Het is wel moeielijk, daar te hooge kalanderdruk de ondergrondplaat beschadigen kan.

Celluloid-ondergrondplaten.

De firma „Schelter & Giesecke" brengt ondergrondplaten van celluloid in den handel. Deze tamelijk zachte plaat is bevestigd op een voet van mahonie-hout. Zij kunnen, zoo dikwijls als men dit verlangt, gewasschen worden; echter niet met loog.

De druk van deze celluloid-platen is zeer gelijkmatig, daar dit materiaal zeer gemakkelijk de inkt op het papier achterlaat. Tevens weerstaan zij den druk van een hooge oplage zonder eenige stoornis.

Het snijden van Ondergrondplaten.

Bij dezen arbeid moet men er steeds aan denken de randen niet tè schuin en niet tè recht te snijden. In het eerste geval drukken de randen onzuiver af en smetten; in het tweede geval brokkelen zij onder den druk van cylinder of degel.

Misdruk.

In vele drukkerijen wordt misdruk als waardeloos weggeworpen. Toch moet men steeds in het oog houden, dat men dit papier als inschietpapier zeer goed gebruiken kan.

Knoop-hechtmachines.

Een nieuwe machine, die geheel aan de eischen van den tegenwoordigen tijd voldoet, wordt thans in den handel gebracht door de welbekende machinefabriek Preusse & Co. te Leipzig-Anger-Crottendorf. Het is een knoop-hechtmachine, die de draden voor schrijfschriften, teekenboeken, enz. z e l f knoopt. Nadat de draad eerst door de drie kleine gaatjes wordt gevoerd, wordt ze stevig vastgeknoopt en vervolgens afgesneden.

Gelijk wij vernemen werkt deze machine tot groote tevredenheid en is zij reeds in de belangrijkste zaken in gebruik. Door het enorme produktie-vermogen van 900—1500 stuks per uur, zijn de geringe kosten spoedig gedekt, en daar zij zoowel voor voet- als voor motorbeweegkracht geschikt is, staat zij onder het bereik van iedere firma.

Het losmaken van Clichés.

In vele drukkerijen gaat men bij het losmaken der clichés van den houten voet zeer ruw en onbedachtzaam te werk.

De een neemt een beitel en steekt die tusschen de plaat en het hout en wringt ze zoo los. Natuurlijk wordt het metaal dan verbogen en is het cliché zoo goed als waardeloos geworden.

Een ander neemt een hamer en timmert daarmede op het hout. Bij deze methode scheuren meestentijds de spijkergaatjes, hetgeen soms zeer onaangename gevolgen kan hebben.

De eenige manier om clichés van hun voet af te lichten, zonder te veel schade aan te richten, is de volgende:

Men neemt het cliché in de rechterhand en slaat met alle kracht met den houten kant horizontaal op een vlakken steen of dito ijzeren plaat. Door dit slaan gaan de spijkertjes omhoog. Zijn deze op zekere hoogte gekomen, zoo is het zeer gemakkelijk ze met een nijptang uit het hout te trekken. Natuurlijk moet men de spijkertjes niet met ruwe hand verwijderen, doch steeds zoo, dat de nijptang het beeld niet kan beschadigen.

Celluloid.

Celluloid kan vastgekleefd worden op hout, zink, lood en ander metaal, wanneer men als kleefmiddel neemt een mengsel van twee deelen schellak, drie deelen kamfer-spiritus en vier deelen alcohol van tamelijk sterk gehalte.

De aldus verkregen kleefstof moet in goed gesloten flesschen bewaard worden, anders bederft ze en voldoet niet meer aan het doel.

Helios' conserveermiddel.

Om het oxydeeren van autotypiën en andere zinco's tegen te gaan, kan men verschillende middelen gebruiken. De zincografische inrichting Helios te Rotterdam brengt onder anderen ook een conserveermiddel in den handel.

Gebruiksaanwijzing :

Men reinigt de cliché na gebruik zorgvuldig en droogt ze. Wanneer de cliché g o e d d r o o g is, besmeert men haar met bovengenoemde vloeistof met behulp van een gewoon penseel, zoodat alle deelen der cliché er onder bedekt zijn. Men behoeft niet dik te smeren,

doch men moet er nauwkeurig acht op slaan, dat er geen enkel plekje onbedekt blijft.

Wanneer men de cliché weder wil gebruiken, wordt deze boven een spiritusvlam geleidelijk verwarmd; daarna giet men er wat terpentijn over en schuiert met een borsteltje, totdat de cliché weer gereinigd is.

Indien de inhoud van het fleschje te dik is geworden, kan men deze, door bijvoeging van een weinig terpentijn, weder op gewenschte dikte brengen.

Helios' conserveermiddel bevat geen schadelijke bestanddeelen, welke het zink aantasten en voorkomt volkomen oxydatie. De prijs per flacon is, naar wij gelooven f 0.60, wat zeer zeker niet duur is.

Stereotypie.

Indien men van clichés stereotypeert, welke een houten voet bezitten, doet men het best de cliché van het hout af te slaan en te plaatsen op een ijzeren voet of met zoogenaamde facetten vast te zetten. Het hout, waarop het cliché genageld is, krimpt anders in onder het drogen van de matrijs, trekt krom of krijgt scheuren en barsten.

Droge Matrijzen.

De matrijzen voor droog-stereotypie mogen niet al te droog, doch ook niet te vochtig opgeborgen liggen. In het eerste geval scheuren ze spoedig, zijn soms in het geheel niet te gebruiken; in het tweede geval moet men ze langer in de stereotypie-machine laten drogen, hetgeen dus tijdverlies oplevert.

Autotypie en Stereotypie.

Autotypieën te stereotypeeren is zeer zeker een onnuttig werkje. Ten eerste is het een zeer lastige arbeid, een goeden gietvorm (matrijs) te bekomen. Heeft men dit echter na veel moeite gedaan gekregen, dan blijkt bij het drukken dat de stereotypie-plaat een zeer groezelig beeld levert: alles is breeder geworden, het raster, schaduwen enz. Het verschil tusschen een autotypie-druk en een stereotypie-druk is dan ook „dag en nacht."

Blijft men echter voortdrukken zoo wordt het beeld nog onduidelijker, het rasterwerk wordt platgedrukt daar de loodspecie voor zulken arbeid te week is.

De Kalander.

Een kalander voor stereotypie met een fundamentoppervlakte van 60 × 80 cM., kan men het best behandelen met drijfriemkracht. De handbeweging is voor zulke groote oppervlakken niet stabiel genoeg; de draaier draait niet zoo regelmatig door, hetgeen men meer dan eens aan de matrijzen bemerken kan.

Klopborstel.

Stereotypie-borstels, waarvan de oppervlakte onregelmatig geworden is, kan men zelf zeer gemakkelijk weer egaal maken.

Men drukt den borstel een oogenblik horizontaal op een gloeiende ijzeren plaat, zoodat alles regelmatig afschroeit. Daarna verwijdert men met een anderen borstel de asch, welke is blijven hangen.

Potloodpoeder of Speksteen.

Bij het stereotypeeren wrijft men de mater, voor er gegoten wordt, in met fijn graphiet, of speksteen (Russische talk).

O. i. is speksteen beter, daar in het graphiet (potloodpoeder) dikwijls harde bestanddeelen voorkomen, die krassen in de mater veroorzaken. Ook laat de gegoten vorm spoediger los van een matrijs, welke ingepoederd is met speksteen dan die, waar men graphiet heeft gebruikt.

Doordat meestentijds speksteen fijner is dan gewoon graphiet, is het beeld van den gegoten vorm effener en zonder die kleine putjes, welke zoo dikwijls een slechten druk veroorzaken.

Spijkertjes.

In vele drukkerijen nagelt men de clichés met veel te lange spijkers op het hout. Het gevolg hiervan is, dat men de plaat naderhand zeer moeilijk van zijn voetstuk kan afnemen. De clichés komen er dan ook meestentijds gebogen, gebroken en zwaar beschadigd af.

De spijkertjes, welke men gebruikt om een zinco of stiep op een stuk hout te nagelen, mogen niet langer zijn dan ongeveer één centimeter. Ook moet men er voor zorgen, dat zij niet te dik zijn, anders ontstaan er te groote gaten in de clichés, welke zeer spoedig open scheuren.

Schrijfletter.

Deze schriftsoorten behooren ongetwijfeld tot de treurigste smartenkinderen van den boekdrukker. Zij

schijnen den doodkiem reeds bij de geboorte in zich te dragen, zoodat zelfs de zorgvuldigste behandeling ze bijna niet in leven kan houden.

Schrijfletters zijn niet alleen duur, maar ook zeer gevoelig, véél te gevoelig helaas! Een even te harde aanraking, en ze blazen den laatsten adem uit.

Het publiek, dat voor enkele soorten van handelsdrukwerk deze schriftsoorten per se verlangt, moest eens weten hoe kostbaar deze typen zijn. Hoe dikwijls komt 't niet voor, dat men ze gedrukt wil hebben op Oud-Hollandsch papier, alleen om den schijn, alsof het drukwerk „geschreven" zou zijn.

En zouden er nog menschen zijn, die dit gelooven?

Wij betwijfelen het ten zeerste.

Vooral de letters met op- en neerhalen leggen het spoedig af. Wanneer een nieuw aangekochte massa een paar malen gebruikt is, hebben de h's, de g's de j's enz. kwetsuren ontvangen; hier en daar zijn ze zelfs geheel gebroken.

Het is daarom zeer billijk hooge prijzen voor drukwerk in schrijfschrift te nemen, daar men anders ongetwijfeld met schade werkt.

En toch zijn er boekdrukkers, die zulk werk berekenen als platzetsel uit boekletter, hetgeen wij een betreurenswaardig feit noemen.

Dit dure materiaal met al zijn schadepostjes moet men ook naar waarde laten betalen.

Jugend-Initialen.

Wij ontvingen uit Berlijn van den heer A. Dressel, een prospectus van zijne „Jugend-Initialen". Wij kun-

nen niet zeggen, dat we ze mooi vinden; uit een praktisch oogpunt zijn ze zelfs onbruikbaar, daar de letter in het geheel niet uitkomt, zooals bijvoorbeeld bij A, D, N, P, S, enz. Hier moet men bepaald zoeken en turen, om te weten te komen, welke type het is.

Het is onbegrijpelijk, dat men zoo iets ondoelmatigs in den handel brengt. Een letter-fabrikant moet toch weten, welke eischen men stellen moet aan dusdanig materiaal.

Of zouden er nog boekdrukkers zijn, die zulke initialen mooi vinden.

Lichtdrukpapieren.

GEBRUIKSAANWIJZING.

I. (Witte lijnen op blauwen grond.)

De teekening, vervaardigd met donker zwarte inkt op doorzichtig papier, wordt tegen de glasplaat, welke niet stoffig mag zijn, van het lichtdrukraam gelegd, de teekening tegen het glas aan en het iets grooter afgesneden stuk lichtdrukpapier met de geprepareerde zijde tegen de teekening. Daarop komt het copieerplankje en wordt het raam gesloten.

Dit raam plaatse men in het zonlicht of daglicht, zoodanig dat de lichtstralen zooveel mogelijk loodrecht invallen.

Het papier is genoegzaam aan het licht blootgesteld geweest, wanneer de uitstekende rand van het lichtdrukpapier een zilvergrauwe kleur heeft gekregen; dit duurt in het zonlicht 2—6 minuten, in het daglicht 10—30 min.

Men spoele de copie eenige minuten in frisch water

af, waarbij de lijnen zich helderwit op blauw afteekenen en hange de copie daarna ter droging op, (deze wordt dan donkerblauw.)

II. (Zwarte lijnen op witten grond.)

Men behandele de teekening als boven en belichte haar totdat zij geel op grauwwitten achtergrond verschijnt. Dit duurt circa 4—5 minuten in de zon naar gelang van den tijd van het jaar en van den dag.

De copie legge men in 2 cM. diep, stilstaand water, totdat alle lijnen donker zwart zijn geworden. Dan worde zij goed afgespoeld en nadat zij is opgehangen nog eens afgezeemd om 't uitloopen der lijnen te voorkomen.

Schrijfinkt.

Eene inktsoort, die aan den eisch voldoet van onveranderd te blijven, wordt bereid door saam te mengen: 23.4 gewichtsdeelen looizuur, 7.7 deelen gekristalleerd galluszuur, 50 deelen ijzervitriool, 10 deelen arabische gom, 25 deelen verdund zoutzuur, 1 deel carbolzuur, en 902.9 deelen water.

In den staat Massachusetts (N. Amerika) is het gebruik van deze aan alle atmosferische invloeden weerstand biedende inktsoort wettelijk voorgeschreven voor officieele stukken. Eer dit aldus werd vastgesteld, heeft men er met den onvergankIijken inkt beschreven stukken drie maanden lang, onder glas, aan het inwerken der zonnestralen blootgesteld, en daarna, gedurende zes maanden, zonder glasbedekking, aan vocht en droogte. Ook werden de documenten eerst in water,

toen in alcohol, en eindelijk in een mengsel van beide gelegd. Tegen al deze proeven is de wonderinkt bestand gebleven.

Het Mes der Snijmachine.

Het mes der snijmachine moet steeds met zorg geslepen worden, maar menig slijper heeft ze verknoeid, doordat hij ze hol sleep, zooals bijgaand figuurtje a aangeeft. Indien men een mes op dusdanige manier

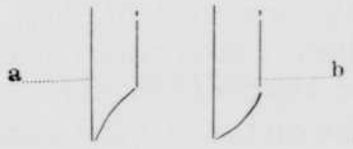

slijpt, heeft men kans, dat er stukken uit het metaal springen. Slijpt men echter bol, gelijk in figuurtje b is aangegeven, zoo heeft men hiervan geen last en het mes blijft langer scherp.

DUITSCH-HOLLANDSCHE

EN

HOLLANDSCH-DUITSCHE WOORDENLIJST

Hollandsch-Duitsche Woordenlijst.

Aanhalingsteeken.	Anführungszeichen.
aanleg-apparaat	Anlege-Apparat.
aanlegpen	Anlegemarke.
aanmerking	Anmerkung.
aanvang, begin	Anfang.
aanvangen	anfangen.
(een regel) aanvangen met een kwadraat	einziehen.
accent	Accent.
accolade	Accolade.
afbreken	abbrechen.
afdruk (als proef)	Abzug.
affiche	Affisch.
afgeven der inkt	ablegen der Farbe.
afkappingsteeken	Abkürzungszeichen.
afkorting	Abkürzung.
afleveren	abliefern.
aflevering	Ablieferung.
aflevering (van een tijdschrift)	Heft.
afwasschen	abwaschen.
apostrophe	Apostrophe.
antiqua	Antiqua.
autotypie	Autotypie.
Beeld, plaat.	Bild.
beitel	Stichel.
bindtouw	Schnur.
blaasbalg	Blasebalg.
bladzijde	Kolumne. Seite.
blokkeeren	blockieren.
boek	Buch.
boekbinder	Buchbinder.
boekdruk	Buchdruck.
boekdrukker	Buchdrucker.
boekdrukkerij	Buchdruckerei
boekdrukpers	Buchdruckpresse.
bontdruk, kleurendruk	Buntdruck.
borgis (9-punts)	Borgis.
borstel	Bürste.
breed	breit.
breedte	Breite.
breuk	Bruch.
breukcijfer	Bruchziffer.
briefhoofd	Briefkopf.
brons	Bronz.

brons-machine	Bronziermachine.
	Bronzierapparat.
bronzen	bronzieren.
broodschrift (boekletter)	Brotschrift.
buigen	biegen.
Chef.	
chemigraphie	Chemigraphie.
cicero (12-punts)	Cicero.
circulaire	Cirkular(-schreiben .
cliché	Klischee.
colonel (7-punts)	Colonel.
copiehouder-(standaard)	Tenakel.
corpus (10-punts)	Corpus.
correctie	Korrektur.
corrector	Korrektor.
corrigeeren	korrigieren.
courant	Zeitung.
courantdrukkerij	Zeitungdruckerei.
cylinder	Cylinder.
Defect.	defekt.
degel	Tiegel.
degeldrukpers	Tiegeldruckpresse.
deksel	Deckel.
diamant	Diamant.
distribueerder	Ableger.
distribueeren	ablegen.
distributie	Ablegesatz.
divisie-teeken	Divis.
dresseerblok	Klopfholz.
draadhecht-machine	Drahtheft-Maschine.
driekleurendruk	Dreifarbendruck.
driekleurendruk-cliché	Dreifarbendruck-Klischee.
drijfriem	Treibriem.
drogen	trocknen.
droog	trocken.
droogrek-(regaal)	Trockenregal.
druk	Druck.
drukcylinder	Druckcylinder.
drukfout	Druckfehler.
drukken	drucken.
drukker	Maschinemeister.
drukker (eerste)	Ober-Maschinemeister.
drukvaardig, persklaar	Druckfertig.
dubbel-cicero (24-punts)	Doppel-Cicero.
dubbelfijne lijn	doppelfeine Linie.
dubbel-machine	Doppelmaschine.
dubbelpunt	
Een-punts.	Achtelpetit.
egyptienne	Egyptienne.
eindeloos (papier)	endlos Papier, Rotations-Papier.
els	Ahle.
elspunt	Ahlspitze.
Elzevier schrift	Elzevier-Schrift.
etiket	Etikette.

even (getal)	gerade(-zahl).
exemplaar	Exemplar.
Facette	Facette.
fijn	fein.
fijne lijn, haarlijn	feine Linie.
formaat	Format.
formaatboek	Formatbuch.
formaat bepalen	Format bestimmen.
fraktuur	Fraktur
fundament	Fundament.
Galei	Schiff.
gasmotor	Gasmotor.
geblokkeerde letter	Fliegenkopf
gedachte streepje, monnik	Gedankenstrich.
gegolfde lijn, tremblée	Wellenlinie.
gereed	fertig.
gieten	giessen.
giethuis	Giesshülze.
gietinstrument	Giessinstrument.
gietlepel	Giesslöffel.
gietmachine	Giessmaschine.
Gothisch	gothisch.
goud	Gold.
graad	Grad.
grijper	Greifer.
Haarlijntje.	Haarstrich.
half	halb.
halfvette lijn	Halbfette Linie.
half vierkantje	halbgevierte.
hamer	Hammer.
handpers	Handpresse.
handrol	Handwalze.
hechten	heften.
hechtmachine	Heftmachine.
hoek	Ecke.
holwit	Hohlsteg.
hoofd	Kopf, Haupt.
hoofdletters	Versalien.
hoofdstuk	Kapitel.
hout	Holz.
houten letters	Holzschrift.
houten voet	Holzfuss.
houtsnede	Holzschnitt.
IJzer	Eisen.
Illustratie	Illustration.
illustratie-inkt	Illustrationsfarbe.
illustratie-pers	Illustrationspresse.
initiaal	Initial.
inkt	Farbe.
inktbak	Farbewerk
inktballen	Farbeballen.
inktbus	Farbebüchse.

inkt-cylinder	Farbecylinder.
inktkast	Farbekasten.
inktmes	Farbemesser, Spachtel.
inktmolen	Farbemühle.
	Farbe-Reibmaschine.
inktrol	Farbewalze.
inktsteen	Farbestein
inkttafel	Farbetisch.
inktverdeeling	Farbeverreibung.
interlijn	Reglette.
Kaart	Karte.
kalander	Kalander.
kalender	Kalender.
kalenderteekens (maantjes, zonnetjes, enz.)	Kalenderzeichen.
kantoor	Kontor.
kapitaal	Kapital.
(klein) kapitalen	Kapitälchen.
karton	Karton.
kast	Kasten.
kegel (van een letter)	Kegel.
kleefmiddel	Klebemittel.
klem	Klammer.
klopborstel (stereotypie)	Abklopfbürste.
kolom	Spalte.
komma	Komma.
kort	Kurz.
kunst	Kunst.
kunstdrukpapier	Kunstdruckpapier.
	Chromopapier.
kwadraad, vierkantje	Gevierte.
Lang	lang.
leerling	Lehrling.
letter	Buchstabe.
lettergieten	schriftgiessen.
lettergieterij	Schriftgiesserei.
lettergiet-machine	Schriftgiess-maschine.
letterhoogte	Schrifthöhe.
letterkast	Schriftkasten.
letterkegel	Schriftkegel
letterproef	Schriftprobe.
lijn	Linie.
lijnenkast	Linienkasten.
lijm	Leim.
logotypie	Logotypie.
looden lijn	Zeuglinie.
	Bleilinie.
loog	Lauge.
loogborstel	Laugebürste.
Maat	Mass.
manuscript	Manuskript.
marginaal	Marginal.
mater	Mater.
maximum	Maximum,

meerkleurendruk	Mehrfarbendruck.
meesterknecht	Vice-Faktor.
mes	Messer.
minimum	Minimum.
minus	minus.
misdruk	Makulatur.
mittel (14-punts)	Mittel.
motor	Motor.
Naald	Nadel.
nat	nass, feucht.
natten, invochten	anfeuchten.
nonpareil	Nonpareil.
noot	Note.
notenstekerij	Notensticherei.
nummer-machine	Nummerier-Maschine.
Octaaf	Oktav.
olie	Oel.
oliekan	Oelkanne.
omraming	Einfassung.
omslag	Umschlag.
ondergrondkleur	Tonfarbe,
ondergrondplaat	Tonplatte.
onderkast	gemein.
onderleggers	unterliegen.
oneven (getal)	ungerade (zahl).
opbinden	ausbinden.
opgerezen wit	Spiess.
opmaken	ausschiessen.
opmaker	Metteur.
opruimen	aufräumen.
opruimer	Aufräumer.
opvullen (van regels)	ausschliessen.
ornament	Ornament.
Paarl	Perl.
papier	Papier.
papier-snijmachine	Papierschneidemaschine.
paragraaf	Paragraph.
paragraafteeken	Paragraphzeichen.
parenthese	Parenthese.
perforeeren	perforieren.
perforeer-machine	Perforiermaschine.
pers	Presse.
persklaar	druckfertig.
petit (8-punts)	Petit.
pincette (tangetje)	Pincette.
plakkaat	Plakat.
poeder	Pulver.
potlood	Bleistift.
potloodpoeder	Bleistiftpulver, Graphiet.
proloog	Prolog.
prospectus	Prospekt.
punt	Punkt.
puntlijn, stippellijn	punktierte Linie.
punktuur	Punktur.

Raam	Rahme.
regaal	Regal.
register	Register.
register houden	Register-halten.
rem	Bremse.
revisie	Revision.
riem	Ries.
rol	Walze.
rollenrek	Walzenregal.
rollenspecie	Walzenmasse.
rollenstaaf	Walzenspind.
rotatie-machine	Rotations-Maschine.
rug	Rücken.
rugtitel	Rückentitel.
Satineeren	satinieren.
satineer-machine	Satiniermaschine.
schaaf	Hobel.
schaar	Schere.
scheef	schief.
scheen	Schiene.
schets	Skizze.
schetsen	skizzen.
schoen, voetstuk	Schuh.
schoon- en weerdruk	Schön- und Wiederdruck.
schrift	Schrift.
schrifthoogte	Schrifthöhe.
schrijfschrift	Schreibschrift.
schrijven	schreiben.
sierletters	Zierschrift.
sierlijn	Zierlinie.
signatuur	Signatur
sleutel	Schlüssel.
sluiten (opdraaien)	schliessen.
sluitmateriaal	Schliesszeug.
smoutje	Accidenz.
smoutkast	Accidenzkasten.
smoutletter	Accidenzschrift.
smoutlijn	Accidenzlinie.
smoutpers	Accidenzpresse.
smoutregaal	Accidenzregal.
smoutwerk	Accidenzsatz.
smoutzetter	Accidenzsetzer.
snede	Schnitt.
snelpers	Schnellpresse.
snijden	schneiden.
snijmachine	Schneidemaschine.
spatieeren	sperren.
spaties	Ausschluss.
spatiekast	Ausschlusskasten.
spellen	buchstabieren.
spons	Schwamm.
steen	Stein.
stempel	Stempel.
stereotypeeren	stereotypieren.
stereotypie	Stereotypie
stereotypie-machine	Stereotypie-Maschine.

stereotypie-plaat	Stereotypieplatte.
stijfsel	Kleister.
stoom	Dampf.
stoomketel	Dampfkessel.
stoommachine	Dampfmaschine.
stoomverwarming	Dampfheizung.
Tabel.	Tabelle.
tabelzetsel	Tabellensatz.
talk, speksteen	Talkum.
teeken	Zeichen.
teekenen	zeichnen.
teekening	Zeichnung.
tekst	Text.
tenakel, copiestandaard	Tenakel.
terpentijnolie	Terpentinöl.
tertia (16-punts)	Tertia.
text (20-punts)	Text.
tijdschrift	Zeitschrift.
titel	Titel
titelschrift	Titelschrift.
toestel	Zurichtung.
toestellen	zurichten.
toestelmesje	Zurichtemesser.
toestelpapier	Zurichtungspapier.
tweeling-machine	Zwillingmaschine.
tweekleurendruk-machine	Zweifarbendruck-maschine.
tweepunts	Viertelpetit.
type	Type.
typograaf	Typograph.
typografie	Typographie.
Uitgave	Ausgabe.
uitlegger, waaier	Ausleger, Fächer.
uitnemen	ausheben,
uitroepteeken	Ausrufungszeichen.
Vak	Fach.
vakaat (blinde titel)	Vakat.
vel	Bogen.
vernis	Firniss.
vet	Fett, Fett
vette lijn	fette Linie.
vier cicero	Konkordanz.
vignet	Vignette.
vilt	Filz.
vliegwiel	Schwungrad.
voet	Fuss, Schuh.
vormenbord	Formenbrett.
vormenregaal	Formenregal.
vouw	Falz.
vouwen	falzen.
vouwmachine	Falzmaschine.
vraagteeken	Fragezeichen.
Waschborstel	Waschbürste.
wasschen	waschen.

waschtoestel	Waschapparat.
Xylographie	Xylographie.
Zaag	Säge.
zethaak	Winkelhaken.
zetlijn	Setzlinie.
zetmachine	Setzmaschine.
zetten	setzen.
zetter (zetster)	Setzer (Setzerin).
zetsel	Satz.
zijde	Seite.
zilver	Silber.
zincographie	Zincographie.
zink	Zink.
zinkets	Zinkätzung.

Duitsch-Hollandsche Woordenlijst.

Abbrechen.	afbreken.
Abklopfbürste.	klopborstel (stereotypie).
Abkürzung.	afkorting.
Abkürzungszeichen.	afkappingsteeken.
ablegen.	distribueeren.
Ablegesatz.	distributie.
Ableger.	distribueerder.
Ablegen der Farbe.	afgeven der inkt.
abliefern.	afleveren.
Ablieferung.	aflevering.
abwaschen.	afwasschen.
Abzug.	afdruk (als proef).
Accent.	accent.
Accidenz.	smoutje.
Accidenzkasten.	smoutkast.
Accidenzlinie.	smoutlijn.
Accidenzpresse.	smoutpers.
Accidenzregal.	smoutregaal.
Accidenzsatz.	smoutwerk.
Accidenzsetzer.	smoutzetter.
Accidenzschrift.	smoutletter.
Accolade.	accolade.
Achtelpetit.	een-punts.
Affisch.	affiche.
Ahle.	els.
Ahlspitze.	elspunt.
Anfang.	aanvang, begin.
anfangen.	aanvangen.
anfeuchten.	natten, invochten.
Anführungszeichen.	aanhalingsteeken.
Anlege-Apparat.	aanleg-apparaat.
Anlegemarke.	aanlegpen.
Anmerkung.	aanmerking.
Antiqua.	antiqua.
Apostrophe.	apostrophe.
aufräumen.	opruimen.
Aufräumer.	opruimer.
ausbinden.	opbinden.
Ausgabe.	uitgave.
ausheben.	uitnemen.
Ausleger, (Fächer.)	uitlegger, waaier.
Ausrufungszeichen.	uitroepteeken.
ausschiessen.	opmaken.
ausschliessen.	opvullen (van regels).

Ausschluss.	spaties.
Ausschlusskasten.	spatiekast.
Autotypie.	autotypie.
Biegen.	buigen.
Bild.	beeld, plaat.
Blasebalg.	blaasbalg.
Bleistift.	potlood.
Bleistiftpulver, (Graphiet.)	potloodpoeder.
Blockieren.	blokkeeren.
Bogen.	vel.
Borgis.	borgis (9-punts).
breit.	breed.
Breite.	breedte.
Bremse.	rem.
Briefkopf.	briefhoofd.
Bronz.	brons.
Bronzieren.	bronzen.
Bronzier-apparat.	brons-machine.
Bronziermachine.	,,
Brotschrift.	broodschrift (boekletter).
Bruch.	breuk.
Bruchziffer.	breukcijfer.
Buch.	boek.
Buchbinder.	boekbinder.
Buchdruck.	boekdruk.
Buchdrucker.	boekdrukker.
Buchdruckerei.	boekdrukkerij.
Buchdruckpresse.	boekdrukpers.
Buchstabe.	letter.
buchstabiern.	spellen.
Buntdruck.	bontdruk, kleurendruk.
Bürste.	borstel.
Chemigraphie.	chemigraphie.
Cicero.	cicero (12-punts), augustijn.
Cirkular (-schreiben).	circulaire.
Colonel.	colonel (7-punts).
Corpus.	corpus (10-punts).
Cylinder.	cylinder.
Dampf.	stoom.
Dampfheizung.	stoomverwarming.
Dampfkessel.	stoomketel.
Dampfmaschine.	stoommachine.
Deckel.	deksel.
Defekt.	defect.
Diamant.	diamant.
Divis.	divisie-teeken.
Doppel-Cicero.	dubbel-cicero (24 punts).
doppelfeine Linie.	dubbelfijne lijn.
Doppelmaschine.	dubbel-machine.
Doppelpunkt.	dubbelpunt.
Drahtheft-Maschine.	draadhecht-machine.
Dreifarbendruck.	driekleurendruk.
Dreifarbendruck-Klischee.	driekleurendruk-cliché.
Druck.	druk.

drucken.	drukken.
Druckcylinder.	drukcylinder.
Druckfehler.	drukfout.
druckfertig.	persklaar.
Ecke.	hoek
Egyptienne.	egyptienne.
Einfassung.	omraming.
Einziehn.	(een regel) aanvangen met een kwadraat.
Eisen.	ijzer.
Elzevier-schrift.	elzevier schrift.
Endlos-papier, (Rotations-papier)	eindeloos (papier).
Etikette.	etiket.
Exemplar.	exemplaar.
Facette.	facette.
Fach.	vak.
Faktor.	chef.
Falz.	vouw.
Falzen.	vouwen.
Falzmaschine.	vouwmachine.
Farbe.	inkt.
Farbeballen.	inktballen.
Farbebüchse.	inktbus.
Farbecylinder.	inkt-cylinder.
Farbekasten.	inktkast.
Farbemesser, (Spachtel.)	inktmes.
Farbemühle.	inktmolen.
Farbe-Reibmaschine.	,,
Farbestein.	inktsteen.
Farbetisch.	inkttafel.
Farbeverreibung.	inktverdeeling.
Farbewalze.	inktrol.
Farbewerk.	inktbak.
Fein.	fijn.
Feine Linie.	fijne lijn, haarlijn.
Fett.	vet.
Fette Linie.	vette lijn.
Fertig.	gereed.
Filz.	vilt.
Firniss.	vernis.
Fliegenkopf.	geblokkeerde letter.
Format.	formaat.
Formatbuch.	formaatboek.
Format bestimmen.	formaat bepalen.
Formenbrett.	vormenbord.
Formenregal.	vormenregaal.
Fraktur.	fractuur, Duitsch letterschrift.
Fragezeichen.	vraagteeken.
Fundament.	fundament.
Fuss, (Schuh.)	voet.
Gasmotor.	gasmotor.
Gedankenstrich.	gedachte streepje, monnik.
Gemein.	onderkast.
Gerade(-zahl)	even (getal).
Gevierte.	kwadraat, vierkantje.

Giessen.	gieten.
Giesshülze.	giethuls, gietbus.
Giessinstrument.	gietinstrument.
Giesslöffel.	gietlepel.
Giessmaschine.	gietmachine.
Gothisch.	Gothisch.
Gold.	goud.
Grad.	graad.
Greifer.	grijper.
Haarstrich.	haarlijntje.
Halb.	half.
Halbfette Linie.	halfvette lijn.
Halbgevierte.	half vierkantje.
Hammer.	hamer.
Handpresse.	handpers.
Handwalze.	handrol.
Heft.	aflevering (van een tijdschrift).
Heften.	hechten.
Heftmaschine.	hechtmachine.
Hobel.	schaaf.
Hohlsteg.	holwit.
Holz.	hout.
Holzfuss.	houten voet.
Holzschrift.	houten letters.
Holzschnitt.	houtsnede.
Illustration.	illustratie.
Illustrationsfarbe.	illustratie-inkt.
Illustrationspresse.	illustratie-pers.
Initial.	initiaal.
Kalander.	kalander.
Kalender.	kalender.
Kalenderzeichen.	kalenderteekens (maantjes, zonnetjes, enz.)
Kontor.	kantoor.
Kapital.	kapitaal.
Kapitälchen.	(klein) kapitalen.
Kapitel.	hoofdstuk.
Karte.	kaart.
Karton.	karton.
Kasten.	kast.
Kegel.	kegel (van een letter).
Klammer.	klem.
Klebemittel.	kleefmiddel.
Kleister.	stijfsel.
Klischee.	cliché.
Klopfholz.	dresseerblok.
Kolumne, (Seite.)	bladzijde.
Konkordanz.	vier cicero.
Komma.	komma.
Kopf, (Haupt.)	hoofd.
Korrektur.	correctie.
Korrektor.	corrector.
Korrigieren.	corrigeeren.
Kunst.	kunst.

Kunstdruckpapier.	kunstdrukpapier.
Chromopapier.	
Kurz.	kort.
Lang	lang.
Lauge.	loog.
Laugebürste.	loogborstel.
Lehrling.	leerling.
Leim.	lijm.
Linie.	lijn.
Linienkasten.	lijnenkast.
Logotypie.	logotypie.
Makulatur	misdruk.
Manuskript.	manuscript.
Marginal.	marginaal.
Maschinemeister.	drukker.
Mass.	maat.
Mater.	mater, matrijs.
Maximum.	maximum.
Mehrfarbendruck.	meerkleurendruk.
Messer.	mes.
Metteur.	opmaker.
Minimum.	minimum.
Minus.	minus.
Mittel.	mittel (14-punts).
Motor.	motor.
Nadel	naald.
Nass, feucht.	nat.
Nonpareil.	nonpareil.
Note.	noot.
Notensticherei.	notenstekerij.
Nummerier-Maschine.	nummer-machine.
Ober-Maschinemeister	drukker (eerste).
Oktav.	octaaf.
Oel.	olie.
Oelkanne.	oliekan.
Ornament.	ornament.
Papier	papier.
Papierschneidemaschine.	papier-snijmachine.
Paragraph.	paragraaf.
Paragraphzeichen.	paragraafteeken.
Parenthese.	parenthese.
Perforieren.	perforeeren.
Perforiermaschine.	perforeer-machine.
Perl.	paarl.
Petit.	petit (8-punts).
Pincette.	pincette (tangetje.)
Plakat.	plakkaat.
Presse.	pers.
Prolog.	proloog.
Prospekt.	prospectus.
Pulver.	poeder.
Punkt.	punt.

Punktierte Linie.	puntlijn, stippellijn.
Punktur.	punktuur.
Rahme	raam.
Regal.	rəgaal.
Register.	register.
Register-halten.	register houden.
Reglette.	interlijn.
Revision.	revisie.
Ries.	riem.
Rotations-Machine.	rotatie-machine.
Rücken.	rug.
Rückentitel.	rugtitel.
Säge	zaag.
Satinieren.	satineeren.
Satiniermaschine.	satineer-machine.
Satz.	zetsel.
Schere.	schaar.
Schief.	scheef.
Schiene.	scheen.
Schiff.	galei.
Schliessen.	sluiten (opdraaien).
Schliesszeug.	sluitmateriaal.
Schlüssel.	sleutel.
Schneiden.	snijden.
Schneidemaschine.	snijmachine.
Schnellpresse.	snelpers.
Schnitt.	snede.
Schnur.	bindtouw.
Schön- und Wiederdruck.	schoon- en weerdruk.
Schreiben.	schrijven.
Schreibschrift.	schrijfschrift.
Schrift.	schrift.
Schrifthöhe.	schrifthoogte.
Schriftgiessen.	lettergieten.
Schriftgiesserei.	lettergieterij.
Schriftgiess-machine.	lettergiet-machine.
Schrifthöhe.	letterhoogte.
Schriftkasten.	letterkast.
Schriftkegel.	letterkegel.
Schriftprobe.	letterproef.
Schuh.	schoen, voetstuk.
Schwamm.	spons.
Schwungrad.	vliegwiel.
Seite.	zijde.
Setzen.	zetten.
Setzer (Setzerin).	zetter (zetster).
Setzlinie.	zetlijn.
Setzmaschine.	zetmachine.
Signatur.	signatuur.
Silber.	zilver.
Skizze.	schets.
Skizzen.	schetsen.
Spalte.	kolom.
Sperren.	spatieeren.
Spiess.	opgerezen wit.

Stein.	steen.
Stempel.	stempel.
Stereotypieren.	stereotypeeren.
Stereotypie.	stereotypie.
Stereotypie-Maschine.	stereotypie-machine.
Stereotypieplatte.	stereotypie-plaat.
Stichel.	beitel.
Tabelle.	tabel.
Tabellensatz.	tabelzetsel.
Talkum.	talk, speksteen.
Tenakel.	copiehouder-(standaard) tenakel, copiestandaard.
Terpentinöel.	terpentijnolie.
Tertia.	tertia (16-punts).
Text.	text (20-punts).
Text.	tekst.
Tiegel.	degel.
Tiegeldruckpresse.	degeldrukpers.
Titel.	titel.
Titelschrift.	titelschrift.
Tonfarbe.	ondergrondkleur.
Tonplatte.	ondergrondplaat.
Treibriem.	drijfriem.
Trocknen.	drogen.
Trocken.	droog.
Trockenregal.	droogrek-regaal).
Type.	type.
Typograph.	typograaf.
Typographie.	typografie.
Umschlag.	omslag.
Ungerade (-zahl).	oneven (getal).
Unterliegen.	onderleggers.
Vakat.	vakaat (blinde titel).
Versalien.	hoofdletters.
Vice-Factor.	meesterknecht.
Viertelpetit.	tweepunts.
Vignette.	vignet.
Walze.	rol.
Walzenmasse.	rollenspecie.
Walzenregal.	rollenrek.
Walzenspind.	rollenstaaf.
Waschapparat.	waschtoestel.
Waschbürste.	waschborstel.
Waschen.	wasschen.
Wellenlinie.	gegolfde lijn, tremblée.
Winkelhaken.	zethaak.
Xylographie.	xylographie.
Zeichen.	teeken.
Zeichnen.	teekenen.
Zeichnung.	teekening.
Zeitschrift.	tijdschrift.

Zeitung.	courant.
Zeitungdruckerei.	courantdrukkerij.
Zeuglinie.	looden lijn.
Zierlinie.	sierlijn.
Zierschrift.	sierletters.
Zincographie.	zincographie.
Zink.	zink.
Zinkätzung.	zinkets.
Zurichten.	toestellen.
Zurichtung.	toestel.
Zurichtermesser.	toestelmesje.
Zurichtungspapier.	toestelpapier.
Zweifarbendruck-maschine.	tweekleurendruk-machine.
Zwillingmaschine.	tweeling-machine.